

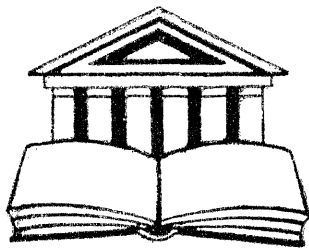
Aareng

SISU:

8

II AASTARÄIK

1 9 3 4

Kolmanda hariduskongressi puhul

Jaan Tõnisson: Rahvakultuur —
rahvusliku arengu kandealus.

Oskar Kõster: Käidud tee.

Evald Vender: Meie ülesanne.

Evald Vender: Eesti Haridusliidu
1924.—1934.

Alfred Koort: Vabaharidustöö
lähtekohti.

Karl Laane: Haridusliidu asutamise
mõtte 25 aastat tagasi.

Eesti Haridusliidu liikmed

EESTI HARIDUSLIIDU
10. AASTAPÄEVA ERINUMBER

Ü. K.

EESTI RAHVAPANK

TALLINNAS

S. KARJA 19

TEL. 425-55

Toimetab kõiki
PANGAOPERATSIOONE

nii liikmetega kui ka
võõrastega.

Ostab ja müüb välis-
raha ja igasuguseid
kindlaprotsendilisi

VÄÄRTPABEREID

JUHATUS

TALLINNA LINNAPANK

oma telef. keskjaam 426-75.
telegr. aadress — Linnapank.

**TOIMETAB KÕIKI PANGA OPE-
RATSIOONE SISE- JA VÄLISMAAL.**

1934. a. KEVADINE TOODANG:

Dr. J. Luiga: Päevamured I.	Hind kr. 5.25
Kunstiühing Pallas 1918—1933	2.50
O. Luts: Ladina köök. Mälestused VI	3.—
R. Rohd: Punane liblikas	2.—
J. Jaik: Pombi ja esivanemate kuld	3.75
Ed. Visnapuu: Loomade talu	1.25
Wl. St. Reymont: Talupojad III	6.25
E. Ståhlberg: Päikese tõusu poole	4.75
A. Swan: Tottisalne pärija	3.—
J. Spyri: Väike Heidi II	2.—
J. Kärner: Usutaganeja	2.20
A. Taar: Kes on süüdi?	1.80
H. Raudsepp: Demobiliseeritud pere- konnaisa	2.75

ILMUSID SÜGISESE HOOAJA ALGUSEKS:

A. H. Tammsaare: Elu ja armastus. Romaan.	Hind kr. 6.—, 7.— ja 8.—
O. Luts: Väikne nurgake. Jutustus.	Hind kr. 2.75, iluköites kr 4.—
Johannes Semper: Prantsuse vaim.	Hind kr. 3.—
Juhan Liiv: Elu sügavusest	Hind kr. 1.25
Ed. Visnapuu: Südamete veski. Luuletused.	Hind kr. 2.80
Joh. Schütz: Südasuvi. Luuletused.	Hind kr. 2.75
Ajakiri Noor-Eesti 1910—1911 komplekt.	Hind kr. 10.—, iluköites kr 13.—
H. C. Andersen: Muinasjutud II. Tõlk. A. Antik.	Hind kr. 1.25
Türgi muinasjutte Tõlkinud H. Raudsepp.	Hind kr. 1.75
Ю. Шумаков: Густав Суйтс. Избранные сти- хотворения.	Hind kr. 1.—

ILMUMAS: lähemal ajal

M. Metsanurk: Ümera jõel. Romaan.
A. Jakobson: Vallutajad. Romaan.
J. Semper: Armukadedus. Romaan.
J. Kärner: Soodoma kroonika. Romaan.
J. Luiga: Päevamured II. Esseed
J. Vahtra: Minu noorusmaalt. Noorsoojutt.
K. Laagus: Eesti ajaloo karneval. Näidend.
H. Raudsepp: Roosad prillid. Näidend.
H. Heine: Luuletuskogu.
Wl. St. Reymont: Talupojad IV. Romaan.
F. Molnar: Pal-tänava poisid. II trükk.
J. Aavik: Õigekeelsuse õpik
J. Ainelo: Keeleline teadmik.
A. Elango: Kasvatusteadus.

O.-ü., NOOR-EESTI KIRJASTUS“

Tartus, Gustav Adolli 11.

Tel. № 2-66. Posti jooksev arve nr. 22-32.

ARENING

EESTI HARIDUSLIIDU AJAKIRI

№ 8. 28. DETS. 1934.

II (VIII) AASTAKÄIK

Kolmanda hariduskongressi puhul.

Uue aasta künnisel astub kokku vabaharidustööd juhtivate tegelaste üleriiklik kongress. Arvult on see kokkutulek kolmas iseseisvusaja kestes. Esimene kongress peeti 1923 a., teine 1928. a. Nii on need kongressid astunud kokku võrdlemisi pikkade ajavahemikkude järele.

Neil harvadel kokkutulekuil on olnud aga täita suur ja tähtis ülesanne. Esimese kongressi tulemuseks oli vabaharidustööd korraldavate organisatsioonide keskkoha — Eesti Haridusliidu — ellukutsumine, mille järgi tunti tarvet juba ammu ja millela töötamine uutes oludes ei olnud enam mõeldav. Teine kongress märkis alad, mille viljelemisele tuleb rakendada vabaharidustöö organisatsioonidel; samal kongressil otsiti võimalikke teid ja vahendeid maaelu viimiseks osasaamise kultuurihüvedest.

Eelseisva kongressi on Eesti Haridusliit ühendanud oma 10. aastapäeva pühitsemisega, et selle kaudu pöördä vabaharidustöö tegelaste pilke lähemasse minevikku — siiaaalse ühistöö saavutuste kokkuvõtmisele ja hindamisele. See tagasivaade peab selgitama, mida oleme suutnud, millised on meie jõutagavarad ja milline on pind, mida oleme kutsunud harima. Kuid ruttav tänapäev ei luba meid jääda ainult hardasse imetlusse mineviku mälestuste ees, vaid eelseisvaiki kongressi ootab konkreetne ja eluline ülesanne: määrata kindlaks vabaharidustöö osa, koht ja ülesanded arendatavas rahvusriiklikus ülesehitavas töös.

Eelseisev kongress astub kokku mitmeti soodsamais väliseis tingimuis hui eelmine.

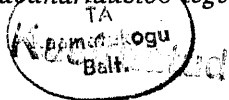
Eelmise kongressi ajal mandas meeli ja tumestas väljavaateid algav majanduslik surutis, mille otseeks tagajärjeks oli vaimsete harrastuste langus, loidus ja huvipuudus seltskondliku tegevuse vastu. Vabaharidustöö tegelaste ridu harvendavalt ja tööhoogu pidurdavalt mõjus ka tollaegne poliitiliste võitluste pinevus. Kõnesoleva kongressi kirjelduses leiame vihjeid mõlemaile neist tööd takistavaist tegureist.

Elavnenud osavõtt enesearenduse tööst õpiringides, kursustel, loenguil, samuti hoogsam teatrite külastamine, kirjandustoodete minek, lugejate arvu tõus raamatukogudes — need nähted, mis ilmsesid juba eelmisel aastal, veel tunduvamalt aga lõppeval — tohivad olla uue ja hooga vaimse tõusuaja ennustajaiks. Samuti on poliitiliste kirgede vaibumine tõstnud tähelepanuväärsemale kohale unustusse jäänud seltskondliku isetegevuse kultuurilised alad. Kas ei avarda see väljavaateid? Kas ei lisanda see hoogu ja tööindu neilegi, keda mööduva surutiseajajärgu raskused on sundinud pettunult tagasi tõmbuma seltskondlikust tööst?

Uue aasta künnisel kokkuastuv kongress seisab järelikult ka uue ajajärgu künnisel. See teadmine tiivustab ja kohustab ühtlasi. See lisandab jõudu, teritab töötahet ja kinnitab usku töö elulisusse; see nõuab aga ka kaugelenägelikkku ja teritatud pilku uute eesmärkide hindamisel ja sihtide rajamisel nende eesmärkide poole.

Südamlik teretulemast Teile, väsimatud töömehed ja -naised vabaharidustöö aladelt, kolmandal hariduskongressil! Saagu see kongress julgeks ja innustavaks teenäitajaks uute tähiste sihis ning võimsaks sissejuhatuseks uuele töö- ja ülesannete rohkele aastale!

Kõigile vabaharidustöö tegelasile õnnelikku ja päihesepaistelist UUT AASTAT!

JÜRI ANNUSSON.

Eesti I hariduskongressi juhataja. Haridusliidu korraldava toimkonna juhataja.

Haridusliidu juhatuse esimene esimees ja büroo juhataja 1. nov. 1924. a. kuni 29. dets. 1925. a.

„Kui Eesti aastasade jooksul kestnud poliitiliste survete peale vaatamata ometi suutis välja areneda iseseisvaks riigiks, ja seda isegi kõige raskemates oludes, siis on see tulnud tähtsal määral selle eneseavalduse ja isetegevuse kaudu, mida rahvas viimaste aastakümnete jooksul on kõige kitsamates oludes üles näidanud. Ajakirjanduse ja haritlaste õhutusel loodi tihe organisatsioonide võrk — põllumeeste ja käsitöölise kutseühingud, laulu- ja muusika-, teatri-, spordi-, karskus- ja haridusseltsid, laenu-hoiu ühisused ja ühistegelised ettevõtted. Nende seltside tegevus oli rahvale kõige paremaks enesejuhtimise harjutuskooliks.

Iseseisvuse algusest peale on seltskondlik elu arenenud hoogsalt; avaram tegevusvõimalus ja uued olud on toonud uued ülesanded.

Kõigi hariduslike organisatsioonide tegevuse ühtlustamiseks ja süvendamiseks asutati 1924. a. Eesti Haridusliit, kes juba oma töö alguses on arendanud edukat tegevust ja kes töötab aegade kestes tõusta tähtsaks teguriks seltskondliku tegevuse ja vabaharidustöö juhtimisel.“

(Jüri Annusson „Rahvaharidus Eestis.“)

JAAN TÕNISSON

Haridusliidu juhatuse esimees 20. juunist 1926. a. kuni 9. jaan. 1928. a.

Haridusliidu nõukogu esimees alates 28. det. 1930. a.

Rahvakultuur — rahvusliku arengu kandealus.

JAAN TÕNISSON

Rahvusliku ideoloogia rajamisest kõneldakse nüüd järjest valjumalt, nagu oleks seni ainult sihita enda ümber kobatud — kuigi ei saada salata, et rahvuskultuurilise liikumise algatamise ja süvendamise teel keset venestuseaja survet juba inimea eest on edukalt ette valmistatud meie rahva poliitiline mõtlemine, kui ka ühiskondlik võitlusvõime rahvuslike sihtide saavutamises.

Ühel ajal rahvusliku ideoloogia hüüdsõnadega rõhutatakse aga järjest avameelsemalt vajadust, viia meie rahva haridusepüüded vastavaisse piiresse. Ei kõnelda mitte ainult töötute haritlaste hädaohust, vaid ühtlasi ka üldhariduse üleküllastusest.

Kui seejuures pääseteed otsitakse kutsehariduse edendamisest, siis tuleb seda kui positiivset lahendust aina tervitada. Kuigi kutsehariduse ühekülgne

pealeajamine igal juhul tähendaks hariduse materjaliseerimist, mis varsti paratamatult peab esile kutsuma vastavoolu. Sest mitte kõik inimeses ei mahu ära üksikusse kutsesse.

Palju pahemaks muutub lugu, kui hariduslikku selektsiooni hakatakse teostama niisuguseil teil, et seejuures kannataksid laialisemate rahvahulkade haridusenõuded.

Kui iga rahvusliku ideoloogia alusnõudeks on rahvusliku iseolemise ja hariduse eelduste ning vajaduste tunnetus, siis peaks meie põlvel selge olema, et Eesti rahvuslike püüete tähtsamaks sihiks peab jääma rahvahariduse kõigekülgne arendamine. Kui ühemiljonine rahvas tahab iseseisvalt areneda ja kanda rippumatut omariiklust, siis tuleb temal kõik kõlbelised ja ainelised jõud välja kujundada äärmise teguvõime saavutamiseks.

Seda suudetakse tõsiselt alles üldise rahvakultuuri süvendamise teel. Viies inimesi rahvuslikule iseteadvusele, avatakse suurtele hulkadele kaugemad sihid, mille teenistusse kõik endid peavad rakendama. Kandes haridust kõigisse rahvakihtidesse, päästetakse valla loovad jõud, mille abil saadakse teostada üldisi ülesandeid.

Haridus on jõud, maksab ka meie päevil.

Juba J. St. Mill konstateeris huvitavat tõsiasja, et Vene pärisorja töö oli väga kallid näiteks võrreldes Inglise töölisega.

„Kaks Middlesaxi niitjat,“ seletab ta oma poliitika ökonoomias, „niidavad päevas niisama palju heina maha, kuipalju saadakse ainult kuue Vene pärisorja tööga, mille tagajärjel — vaatamata elutarvituste kallidusele Inglismaal ja odavusele Venemaal — heinaniitmine Inglise peremehele ühesuuruse heinahulga pealt läheb pool kopikat maksma, aga Vene omale — 3 kuni 4 kopikat.“

Kui kuulus raudteede ehitaja Brassey 19. aastasaja keskel Paris-Rouani raudtee ehitamisel ühtlaselt kasutas Prantsuse ja Inglise töölisi, siis leidis tema, et Inglise töölisel olid kasulikud — kuigi inglased said palju kõrgemat palka. Sest kus valmis sai tööga 3 inglasi, seal kulus ära 5 Prantsuse töölist, kuna inglased tol ajal olid rohkem arenenud.

Ja kui Taani väikerahvas kahe inimpõlve jooksul möödunud aastasaja 60-date aastate kaotuste järele iseäranis oma põllumajanduse süvendamise ning ühistegevliku korralduse väljaarendamise teel Euroopa rahvaste keskel jõukuse poolest esimeste hulka tõusis, siis on seks esijoones kaasa mõjunud Taani rahvaühlikool üldise rahvakultuuri rajamisega ja süvendamisega.

Tahab Eesti rahvas tõsiselt kindlustada oma seisu iseseisvate rahvaste keskel ja edasi jõuda rahvuslikus arengus vaimse kui ka majandusliku iseseisvuse teil, siis ei tohita meil mõteldagi üldiste hariduspüüete piiramisele, vaid tuleb otsida järjest uusi teid, kuidas meie iseseisva omariikluse soodsamais oludes uuendada ja süvendada rahvuskultuurilist liikumist, millega võõra võimu päevil viidi meie rahva laialised ringkonnad teadvusele oma õigusist ja kohustusist parema rahvusliku tuleviku teenistuses.

14. 12. 34.

KARL EINBUND

*Haridusliidu juhatuse abiesimees
26. juunist 1927. a. kuni 9. jaan. 1928. a.*

*Haridusliidu juhatuse esimees 9. jaan.
1928. a. kuni 9. juunini 1932. a.*

Nõukogu liige alates 13. nov. 1930. a.

KÄIDUD TEE.

OSKAR KÖSTER

Eesti Haridusliit pühitseb käesoleval aastal oma tegevuse 10. aastapäeva, märkides seda aktusega 29. dets. „Estonia“ kontsertsaalis ja 3-nda hariduskongressiga 29. ja 30. dets. s. a.

Kümme aastat ei ole pikk aeg ühe organisatsiooni elus, kuid siiski ulatub selleks, et näha üle tehtud töö ja oletada tuleviku tegevust.

Kümme aastat tagasi vaatasid paljudki sellele algatusele skeptiliselt, kaheldes, kas Haridusliit saab olla orgaaniliselt ja organisatsiooniliselt ulatuslik nende ülesannete täitmisel, mis algatajad temale panid. Nüüd võib küll öelda, et senine töö ja selle tulemused on täitnud algatajate lootused. Töö ja tegevuse tagajärjed on näidanud sisulist vajadust asutuse järgi ja asutuse elujõudu ning kohanemist oma ülesandesse.

Muidugi ei saa öelda, et Haridusliit oleks täitnud kümne möödunud aasta

kõik oma ülesanded juba lõplikult. Seda mitte. Kuid olles oma asja juures, on ta tabanud vajaliku tee ja selle kaudu kindlajooneliselt sammunud edasi.

Haridusliidul tuleb iseenesest mõista veel palju kümne-numbrilisi poste teel jätta seljataha, et täita kõike vajalikku, mis nõuab vabaharidustöö oma arenemisel.

Haridusliidu ümber on juba koondunud üle pooletuhande organisatsiooni, peale selle veel mitusada õpiringi. Näitekirjanduse ja teatritarvete alal on ta jõudnud esimeste ridadesse. Liidul on tulnud kaasa töötada rahvamajade, rahvaülikoolide jne. küsimuste lahendamisel Ha-somini heatahtlikul kutsel ja toetusel.

Käesoleva ülesanne ei ole kõiki üles lugeda, töö ülevaatlikke andmeid käsitletakse samas teisel.

See on tulemusrikka töö saavutus, oma liikmeskonna ja kõigi haridustege- laste kõrgepingelisel kaasabil.

Liidule on tehtud tema töös ka etteheiteid — kuid ega ühekorraga lõpusi- hini ei jõuta ega kõike korraga teha ei suudeta. Ja polekski inimlik, kui ei arvustataks. Arvustada, hinnata saabki ainult seda, mis on tehtud.

Liidu huvipiirkonnas on töötanud vaheldamisi kui ka püsivalt paljud tuntud haridus-, riigi- ja seltskonnategelased. Igaüks on püüdnud võimaluse piires hea tahtmisega kaasa aidata töös, mis kasuks läheb kogu meie rahvale.

Peab aga ütleva, et kriipsu peale nii mõnelegi heale tahtmisele ja vajalikule algatusele on tõmmanud sissetulekute vähesus. On tulnud kombineerida, et koguda sente vabaharidustöö lauale.

Riikliku toetussummade eest tuleb olla tänulik ja seda ollaksegi, aga arves- tades vabaharidustöö suurt tähtsust, oleks seda vaja rohkem.

Vabaharidustöö oma sisus jälgib neid tähiseid, mis seatud aluseks meie rahva iseolemisele. Rahva laiade hulkade kultuuriline tasapind annab jõu ja aluse sellele riigiehitusele, mis on tehtud iseseisvuse saavutamiseks enne iseseisvust ja veel rohkem sellele, mis tehtud iseseisvuse kestel ja tehakse edaspidi.

Muudatused riikide valitsemise süsteemis ja sihtides on päevakorral. Otsi- takse teid, et rakendada teatud ülesannete läbiviimisele kõiki algatusi ja liikumi. Pannakse kohati plaanimajanduslik diagnoos isegi vaimlisile avaldusile.

Selle töö juures peame olema aga teadlikud, et meie iseseisvus on õieti vabaharidustöö vili. Eestlus on kasvanud vabaharidustöö tähe all. Kuidas sele- tada muidu seda, et koolidest, mis olid täis saksastamise ja venestamise õhku, tulid välja eestlased! Kroonul oli võimata rahva hinge murda, tõkes- tada rahva sisemisi tõekspidamisi. Rahvuslus, mis oli varjatult üksikuis kooles ja kodudes, kanti rahva sekka vabaharidustöö tähe all, kuni liikumine võimsa laviinina murdis kõik takistused rahvusriiklike ideede teostamise teilt. Kuigi teatud ajajärgel kroonu haaras, rahva instinkt oma vabale vaimlisele arengule leidis ikka uue avause. Näitab ju kultuuriajalugu, et kogu ilmas ei ole saadud vaimu määrata seadusetähega ega siduda seda väliste vormidega.

Omariikluse juures peab olema vabaharidustöö sihiks peale teadmiste ja oskuste pakkumise laialdane rahva kasvatustöö. Rahva hingele lähedaste kõrgete rahvuslike paleuste teenistusse rakendatult ja rahvakasvatuse meetodite seisukohalt õieti käsitatud vabaharidustöö on jõuline tegur rahvaelu korraldamisel.

OSKAR KÖSTER

*Haridusliidu juhatuse abiesimees
20. jaan. 1931. a. kuni 9. juunini 1932 a.*

*Juhatusesimees alates 9. juunist
1932 a.*

Nõukogu liige alates 28. dets. 1930 a.

Sellepärast peavad rahvuse ja omariikluse huvid olema kaitstud vabaharidustöö organisatsioones, kuid neid ei tohi taktiliselt nii seada, et nad ebakohasel käsitlusel muutuksid takistuseks vabaharidustöö vabale arengule.

Vabal haridusesõnal seisab ees suur ja piiramatu tööväli, küll raske, aga tähtis. See töö, mis seni tehtud ühiselt 10-ne aasta kestel, on siiski lai kaar vabaharidustöö põllul!

Rahvuslik omapära ja rahvuslik iseolemine vajab elulisi põhimõtteid ja juhi-seid ja rahvusriikluse tähistel nimel püstitatud elukorralduse teadlikke teostajaid.

Tulevate põlvete heaolu ripub sellest, mida suudame olevikus — selles ajas, mis seisab meie käsutuses.

Nende tõsiolude kättevõtmiseks — jõudu kõigile vabaharidustöö tegelasile!

EVALD VENDER

Haridusliidu juhatuse liige liidu asutamisesest saadik.

Nõukogu liige alates 13. nov. 1930. a.

Liidu büroo juhataja (peasekretär) alates 1. dets. 1925. a.

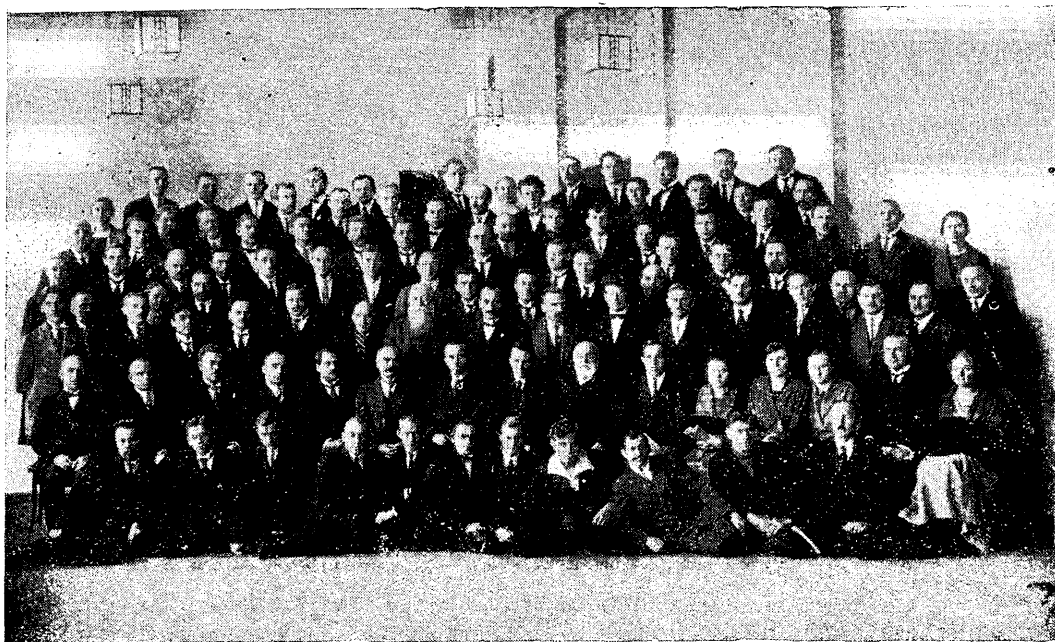
Meie ülesanne.

EVALD VENDER

Meie eesmärk on väga kaugel ja kõrgel. Tee sinna viib läbi paljudest orgudest ja mägedest, sest oleme kui mäestiku-ronijad, kes mäeharjale jõudes näevad enda ees ikka jälle uusi mägesid ja veel kõrgemaid mäetippe. Võidelnud kätte ühe seisukoha, näeme tarvidust alustada võitlust järgmise positsiooni võitmiseks. Ja nii ikka edasi — päev-päevalt ja samm-sammult.

Esimese kümne aasta kestel käidud tee on meid viinud edasi organisatsiooniliselt ja ka põhimõttelistelt seisukohtadelt. On saanud selgeks, et kogu meie tegevuse juhtmõtteks on meie ülesanne.

See meie ülesanne on positiivne ülesehitustöö demokraatlikul rahvusriiklikul alusel nende vahendite abil, mis seisavad vabaharidustöö käsutuses. Loov, ülesehitav töö on olnud meie sihiks möödunud kümne aasta jooksul. Jäägu vabaharidustöö tegelased ka truuks tulevikus nendele ideaalidele, mis meie liikumist on kandnud seni.

Eesti I hariduskongress Tartus 28. ja 29. detsembril 1923.

Eesti Haridusliit **1924.—1934.**

EV. VENDER.

Eeltööd asutamiseks.

Haridusliikude organisatsioonide keskuse asutamise mõte on vana vähemalt 25 aastat, sest juba „avalikul koosolekul hariduse-asjus“ Tartus 31. märtsil 1909. aastal võetakse ühel häälel vastu järgmine resolutsioon:

„Koosolek tunnistab tarviliseks:

1. Et igas maanurgas kohalikud iseseisvad seltsid elule tulevad kutsuda.
2. Tungivalt tuleb soovida, et need üksikud seltsid omale kultuuriliste sihtide kättesaamiseks ühise keskkoha loovad.

J. Tõnisson tutvustab koosolekut seltside keskkoha „Eesti Hariduse Ühenduse“ põhikirjaga. Põhjuskiri kiidetakse heaks.“

„Põhjuskirja eelnõu määrab ära, et „Hariduse Ühenduse“ tegevuse piiriks on Liivi- ja Tallinnamaa ja Eesti asundused Vene riigis.“

„Eesti Hariduse Ühenduse“ asutamise eeltööde teostamiseks valitakse eritoimkond. Kuid nagu nähtub „Eesti Haridusseltside Aastaraamatutest“ hiljem, ei saa „Hariduse Ühenduse“ asutamise mõte teostuda, kuna tolle-aegsed vene võimud tegid haridusseltside asutamisele ja nende ühenduse loomisele ületamatuid takistusi.

Ülaltoodud seisukord kestis kuni Vene aja lõpuni. Osaliselt täitis haridusliikude organisatsioonide liidu ülesandeid siis Eestimaa rahvahariduse selts, kelle osakondi oli ka väljaspool Tallinnat.

Eesti iseseisvuse algul on küll siin ja seal puudutatud haridusliikude organisatsioonide liidu vajadust, kuid tegelikkude sammudeni jõuti alles 1924. aastal. Enne E. Haridusliidu asutamist juhiti meie vabaharidustööd kolmest keskusest: Haridusministeeriumist, kus kord oli isegi vastav osakond, Tallinna Rahvaülikooli selts oma haridusbüroo kaudu ja osaliselt katsus ka Karskusliit arendada vabaharidustööd sel ajal, kui seal olid mõjul n. n. „kaudse karskustöö“ pooldajad.

Ühelgi neist ei olnud aga vabaharidustöö korraldamine üleriiklikus ulatuses esmajärguliseks ülesandeks ja varsti andis ennast tunda seltskonna toetuse ja kontakti puudus laiemas ulatuses. Kõige teravamalt tundsid tarvet seltskondliku kaastöö järgi Haridusministeeriumi vabaharidustöö korraldajad, nagu seda hiljem korduvalt rõhutas ministeeriumi vabaharidustöö-ala korraldaja A. Anso.

Ka teisis organisatsioones jõuti veendumusele, et on tarvis luua erioorganisatsioon vabaharidustöö juhtimiseks. Haridusministeerium asuski eeltoode tegemisele hariduskongressi kokkukutsumiseks, kuid millegi pärast ei läinud asi seal kuigi ruttu. E. Karskusliit kutsus siis kokku Tartu „Vanemuise“ ruumesse I Eesti hariduskongressi 28. ja 29. dets. 1923. aastal. Kuigi kongress oli kaunis kiiresti ette valmistatud, tuli siiski osavõtjaid kokku umbes 150.

Kongressi juhatajateks valiti J. Annusson, K. Ernits ja J. Sõster, peasekretäriks E. Vender ja sekretariaati J. Särekõnno, Tõlp, Arbeiter, J. Järv, N. Käbin ja A. Liiv.

Kongressi päevakord kujunes mõnesuguste muudatustega alljärgnevaks: J. Annusson „Vabaharidustöö mujal ja Eestis ja vabaharidustöö päevaülesandeid.“ Prof. P. Põld: „Haridustöö ja karskusküsimus“. E. Kubjas: „Õpiringid“. Pr. Jõrgenson ja dr. Vilms: „Kehaline kasvatus“. A. Kurvits: „Rahvaraamatukogud“. B. Hansson: „Kihelkonna kongressid.“ R. Reinmann: „Vabaharidustöö ja majandusküsimuste suhe“. A. Kasemets: „Laul ja muusika.“ E. Vender: „Lavakunst“. Haridusliidu põhikirja vastuvõtmine. Korraldava toimkonna valimine. Resolutsioonide vastuvõtmine.

Liidu asutamine.

Võrdlemisi koormatud päevakorra juures arutati läbi suur hulk põhjapanevaid küsimusi ja otsustati asutada haridusliikude seltside keskselts nime all „Eesti Haridusliit“. Varem väljatöötatud põhikirja kandis kongressile ette Tallinna Rahvaülikooli seltsi haridusbüroo juhataja hra. J. Annusson. Samal koosolekul võetigi vastu E. Haridusliidu põhikiri ja valiti korraldav toimkond, kes pidi registreerima liidu põhikirja. Korraldavasse toimkonda kuulusid: Annusson, Martoff, Martinson, Rosenberg ja Ernits.

Korraldava toimkonna poolt lõpulikult redigeeritud põhikiri saadeti J. Annussoni, V. Peeti ja O. J. Kieseli allkirjadega registreerimiseks Tallinna-Haapsalu rahukogule, kus see registreeriti 5. sept. 1924. aastal tingimusega, et liidu põhikirjas ettenähtud vaimlise ühenduse soetamine välismaa samasihiliste organisatsiooniga sünnib igakordse Vabariigi Valitsuse loaga, millest tuleb kuulutada „Riigi Teatajas“.

Tegevuse algus.

Korraldav toimkond kutsus pärast liidu registreerimise-teate saamist kokku liidu esimese asemike-kogu koosoleku 1. nov. 1924. a. Tallinna praeguse Gus-

tav Adolfi gümnaasiumi ruumesse. Sel esimesel asemike-kogu koosolekul registreeruvad ja tunnustatakse liidu liikmeiks järgmised 22 organisatsiooni:

1) Lihula Rahvahariduse selts, 2) Alkoholismi Vastane Ühing, 3) Eesti Karskusliit, 4) Karskusselts „Karskussõber“, 5) Pärnu Karskusselts „Valgus“, 6) Noorkarskusspordiring „Vaprus“, 7) Lohu Laulu ja Mängu selts, 8) Kurna Haridusselts, 9) Tartu Rahvaülikooli selts, 10) Saue Noorte Ühing, 11) Virumaa Üliõpilaskogu, 12) Saksi raamatukogu selts, 13) Tallinna Rahvaülikoolide selts, 14) Tapa Noorsoo Kasvatuse selts, 15) Oonurme Haridusselts.

Täiendavaid teateid nõutakse organisatsioonelt: 1) Anna Haridustedendav Selts „Kalju“, 2) Eesti Üliõpil. Karskusühendus, 3) E. Karskusliidu Tartumaa Osakond, 4) Eestimaa Esperanto Liit, 5) Karskusharidusselts „Siht“, 6) Kose Haridusselts, 7) Kodila Haridusselts — keda otsustatakse lugeda liikmeks pärast nende teadete (põhikirjad, sooviavaldus jne.) saamist.

Liikmeskond.

Tegevuse algul olnud liikmete arv — 22 — hakkab järjest kasvama. Juba esimese tegevusaasta lõpul on liidul liikmeid 42 ja 1933/34 tegevusaasta lõpul 539.

Liikmeks olevate organisatsioonide arv tegevusaastate järgi:

1924/25	42
1925/26	95
1926/27	148
1927/28	276
1928/29	384
1929/30	411
1930/31	460
1931/32	455
1932/33	423
1933/34	539

15. dets. 1934. a. liidu liikmeks olnud organisatsioonide nimed on liikide ja maakondade järgi jaotatult toodud teisel.

Liidu juhtimine.

Liidu juhtimisest on tema kümneaastase tegevuse kestel võtnud osa juhatuse ja nõukogu liikmeina 43 isikut.

Liidu juhatused.

Esimene juhatuse 1. nov. 1924 — 29. dets. 1925. a.:

Esimees: Jüri Annusson.
Esimehe abid: E. Rosenberg ja V. Ernits.
Sekretär: A. Schulbach.
Sekretäri abi: E. Vender.
Laekahoidja: H. Summer.
Laekahoidja abi: E. Kubjas.

Teine juhatus 29. dets. 1925. a. — 20. juunini 1926. a.

Töötanud koosseisus:*)

Esimehe I abi ja asetäitja: H. Summer.
Esimehe II abi: J. Rosental.
Kirjatoimetaja: E. Kubjas.
Kirjatoimetaja abi: A. Meikop.
Kassapidaja abi: J. Depman.
Liikmed: E. Vender, V. Ernits ja A. Schulbach.

Kolmas juhatus 20. juunist 1926. a. — 26. juunini 1927. a.:

Esimees: J. Tõnisson.
Esimehe I abi: K. Reinmann.
" II " : J. Piiskar.
Sekretär: E. Vender.
abi: J. Loosalu.
Kassapidaja: A. Schulbach.
abi: H. Summer.
Juhatuse liikmed: V. Ernits, E. Kubjas ja J. Depman.

Neljas juhatus: 26. juunist 1927. a. — 29. juunini 1928. a.:

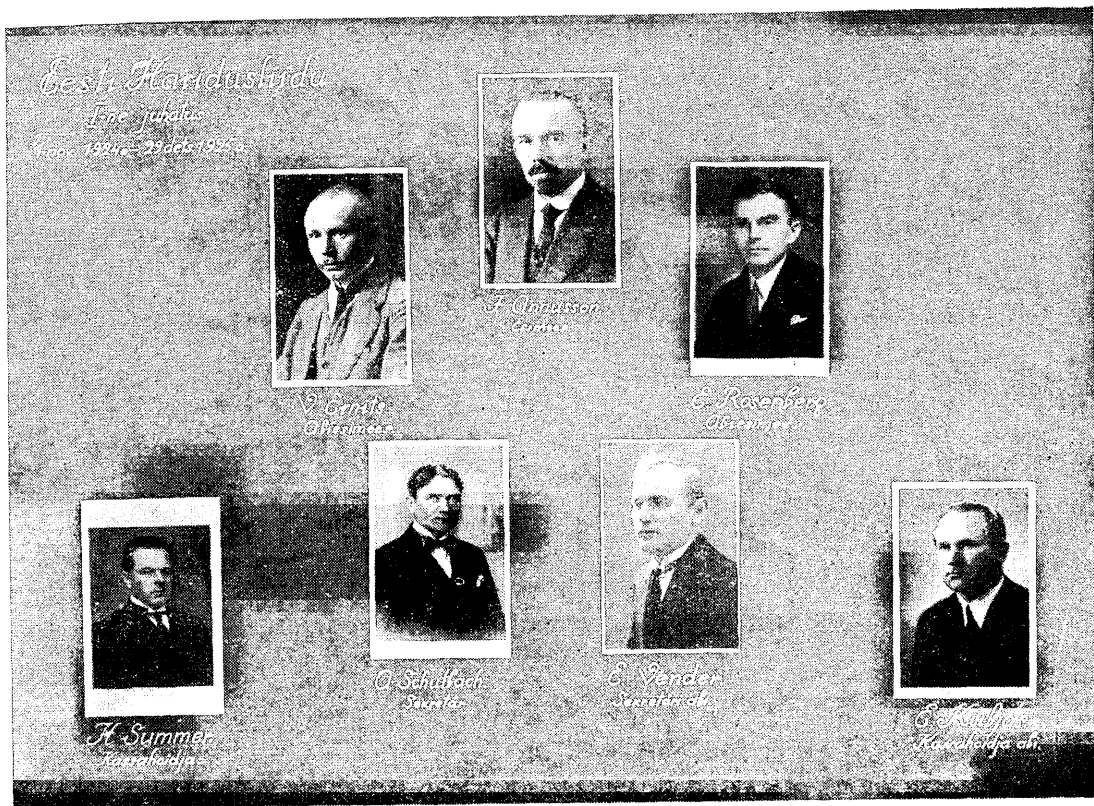
Esimees: J. Tõnisson (kuni 9. jaan. 1928. a.)
I abi: K. Einbund (esimees arvates 9. jaan. 1928. a.).
II abi: A. Schulbach (kuni 9. jaan. 1928. a.).
Sekretär: E. Vender.
Abi: J. Loosalu.
Kassapidaja: K. Reinmann.
Abi: H. Summer.
Ametita juhatuse liikmed: J. Piiskar (abiesimees arvates 9. I. 1928. a.), M. Reisik, J. Depman (abiesimees arvates 9. I. 1928. a.), E. Kubjas, R. Penno, A. Tamman ja J. Reintam.**)

Viies juhatus 29. juunist 1928. a. — 24. nov. 1929. a.:

Esimees: K. Einbund.
I abi: J. Piiskar.
II " J. Depman.
Sekretär: E. Vender.
Kassapidaja: A. Susi.
Ametita juhatuse liikmed: M. Reisik, V. Ernits, E. Penno, A. Maurer, A. Tamman, S. Summer, J. Vilms, J. Loosalu, E. Rosenberg, A. Aljas, S. Sommer ja E. Kubjas.

*) Kuna osa juhatuse liikmeid oli valitud ilma nõusolekuta neilt endilt, siis ei tunnustanud valimist ja keeldusid juhatuse tegevusest dr. Audova, Dr. Vilms ja hra Ruben, kelle asemele kutsuti juhatusse ja võtsid osa juhatuse tegevusest E. Vender, V. Ernits ja A. Schulbach.

**) Aasta jooksul lahkusid juhatusest: Riigivanemaks valimise puhul J. Tõnisson ja aja puudusel K. Reinmann ja A. Schulbach; nende asemele kutsuti juhatusse R. Penno, A. Tamman ja J. Reintam.

Kuues juhatus 24. nov. 1929. a. — 13. nov. 1930. a.:

Põhikirja muutmise järgi muutus see juhatus 13. nov. 1930. a. liidu nõukoguks.

Esimees: K. Einbund.

Abiesim.: M. Reisik.

Sekretär: E. Vender.

Kassapidaja J. Uustalu.

Kassapidaja abi: J. Depman.

Ametita liikmed: J. Piiskar, A. Tamman, O. Gustavson,
 J. Loosalu, J. Vilms, L. Einbund, M. Laarmann, J. Vestholm,
 A. Susi, H. Summer ja E. Kubjas.

Seitsmes juhatus 13. nov. 1930. a. — 20. jaan. 1931. a.:

Esimees: K. Einbund.

Abiesim.: M. Reisik.

Sekretär: E. Vender.

Kassahoidja: J. Uustalu.

Kassahoidja abi: J. Depman.

Kaheksas juhatus 20. jaan. 1931. a. — 9. juunini 1932. a.:

Esimees: K. Einbund.
Abiesim.: O. Köster.
Sekretär: E. Vender.
Kassapidaja: J. Uustalu.
Ametita liikmed: M. Reisik ja J. Depman.

Üheksas juhatus 9. juunist 1932. a. — 28. juunini 1933. a.:

Esimees: O. Köster.
Abiesim.: J. Rummo.
Sekretär: E. Vender.
Abi: J. Depman.
Kassahoidja: J. Uustalu.
Abi " A. Sibul.
Ametita liige: M. Reisik.

Kümnes juhatus 28. juunist 1933. a. — 19. sept. 1934. a.

Esimees: O. Köster.
Abiesim.: J. Rummo.
Sekretär: E. Vender.
Abi: M. Reisik.
Kassapidaja A. Sibul (kuni 16. dets. 1933. a.).
Abi: J. Depman (kassapidaja alat. 16. XII 1933. a.).
Liige: A. Särev (kassapidaja abi alat. 16. XII 1933. a.).

Üheteistkümnes juhatus alates 19. sept. 1934. a.:

Esimees: O. Köster.
Abiesim.: E. Peterson.
" J. Rummo.
Sekretär: E. Vender.
Kassapidaja: E. Kaljot.
Liikmed: M. Reisik, J. Depman ja A. Särev.

1930. a. muudetud põhikirja järgi loodi uus organ liidu juhtimise alal —
liidu nõukogu.

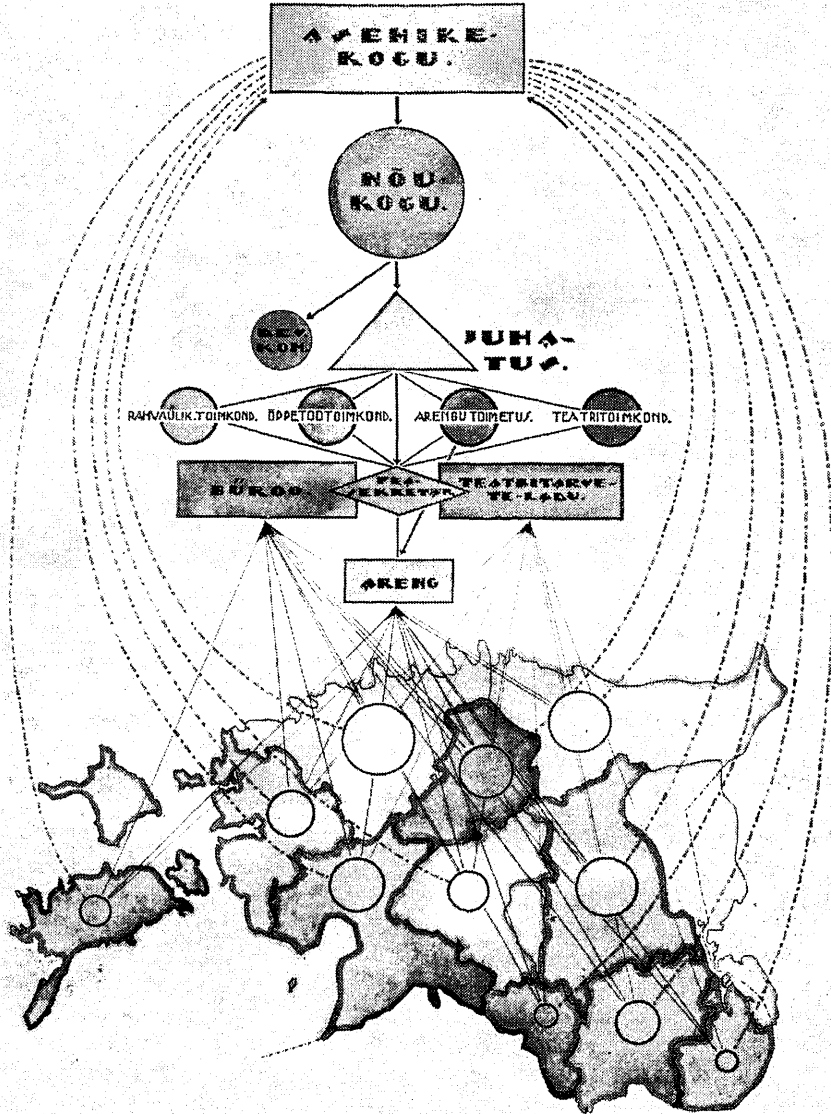
Esimene nõukogu 13. nov. 1930. a. — 28. dets. 1930. a.:

Esimees: K. Einbund.
Sekretär: E. Vender.
Liikmed: M. Reisik, L. Einbund, J. Uustalu, J. Depman,
J. Piiskar, A. Tammann, O. Gustavson, J. Loosalu,
J. Vilms, M. Laarmann, J. Vestholm, A. Susi, H. Summer ja E. Kubjas.

Teine nõukogu 28. dets. 1930. a. — 5. juunini 1932. a.:

Esimees: J. Tõnisson.
Abiesimees: G. E. Luiga.
Sekretär: A. Schulbach.
Liikmed: K. Einbund, L. Einbund, E. Hubel, O. Gustavson,
J. Depman, A. Lauter, O. Köster, E. Kubjas,
J. Piiskar, M. Reisik, A. Sibul, H. Summer, A. Tupits,
J. Uustalu ja E. Vender.

EESTI HARIDUSLIIDU KONSTRUKTSIOON

Kolmas nõukogu 5. juunist 1932. a. — 26. juunini 1933. a.:

Esimees: J. Tõnisson.

Abiesimees: G. E. Luiga.

Sekretär: N. Metslov.

Liikmed: K. Einbund, L. Einbund, E. Hubel, O. Gustavson, J. Depman, A. Lauter, O. Köster, E. Kubjas, J. Piiskar, M. Reisik, V. Rooberg, J. Rummo, J. Ruus, A. Schulbach, A. Sibul, H. Summer, J. Uustalu ja E. Vender.

Neljas nõukogu 26. juunist 1933. a. — 28. juulini 1934. a.:

Esimees: J. Tõnisson.

Abiesimees: G. E. Luiga.

Sekretär: N. Metslov.

Liikmed: K. Einbund, L. Einbund, E. Hubel, J. Depman, A. Lauter, O. Köster, E. Kubjas, J. Piiskar, P. Puusepp, M. Reisik, V. Rooberg, J. Rummo, J. Ruus, A. Sibul, H. Summer, A. Särev, J. Uluots ja E. Vender.

Viies nõukogu alates 28. juulist 1934. a.:

Esimees: J. Tõnisson.

Abi: G. E. Luiga.

Abi: L. Einbund.

Sekretär: E. Vender.

Liikmed: K. Einbund, E. Hubel, J. Depman, A. Lauter, E. Kaljot, O. Köster, E. Kubjas, N. Metslov, J. Piiskar, P. Puusepp, E. Peterson, M. Reisik, V. Rooberg, J. Rummo, J. Ruus, A. Sibul, H. Summer, A. Särev, J. Uluots.

Liidu nõukogule ja juhatusele on kaasa aidanud tegevuse juhtimisel nõuandvate organitena toimekonnad, milledest praegu töötavad:

Õppetöötoimekond:

J. Rummo,
P. Mägraken,
E. Peterson,
J. Umarik,
A. Sibul,

E. Vender,
N. Ruus,
K. Laane,
J. Tamre.

Teatritoimekond:

A. Lauter,
R. Kangro-Pool,
A. Särev,

E. Vender,
A. Mikiver,
R. Starkoff.

Rahvaülikooli toimekond:

K. Einbund,
J. Kiivet,
J. Rummo,
J. Ruus,

J. Depmann,
M. Reisik,
S. Peterson,
E. Vender.

Ajakirja toimetuse:

J. Rummo,
A. Sibul,

A. Särev,
E. Vender.

Eesti Haridusliidu

II-nes julkatus
19 sept. 1934a

J. Kallaste

O. Karter

E. Kallaste

M. Kallaste

A. Sõmer

E. Sõmer

J. Sõmer

E. Kallaste

Kokkuvõtteid tegevusest:

Kursused ja loengud.

Esimeseks tegevuseks oli E. Haridusliidul kursuste ja loengute korraldamine. Selleks loodi Tartus liidu abibüroo, või õigemini Tallinna Rahvaülikoolide seltsi haridusbüroo andis üle oma Tartu esindaja, kes korraldas Tartust lektoreite väljasaatmist.

Kursusi ja loenguid peeti väga mitmesugustel teemadel: üldhariduslikke, näitekunsti ja esimestel aastatel ka naiskäsitöö ja majapidamise kursusi.

Kokkuleppel naisorganisatsioonega ja haridusministeeriumiga lõpetab E. Haridusliit naiskäsitöö ja majapidamise kursuste korraldamise 1926 aastal ja koondab oma jõu peaaesjalikult üldhariduslike kursuste korraldamisele. Nõudmine kursuste järgi kasvab järjekindlalt, liidu majanduslikud võimalused ei luba aga enam nii palju lektoreid välja saata ja liit on paratamata sunnitud vähendama oma populaarteaduslike loengute ja kursuste arvu.

Siiski on liidu poolt kõiki kõnesid, loenguid ja kursusi kokku peetud tegevuse algusest kuni 1. apr. 1926. a. 2499 tundi

1926/27. a. 4469 „

1927/28. a. 2393 „

Ja järgmistel tegevusaastatel 3000—5000 tundi. Seega on Haridusliidu poolt peetud kõnesid, loenguid ja kursusi kokku üle 40.000 tunni.

Isetegelise vabaharidustöö suuremaulatusliku tegevuse algusest peale on püütud kursusi ja loenguid juhtida eeskätt nendesse kohtadesse, kus tegutsevad

õpiringid, et peetud loeng ei jääks ainukeseks, vaid et sellele järgneks loengu kuulajate, vähemalt aktiivsema osa, edasitötamine õpiringide põhimõttel.

Teaduse-, kunsti- ja haridustegeelaste hulk, kes annud nõusoleku väljasõitudeks populaarteaduslike loengute pidamiseks, on kaugelt üle saja, kuid praeguste majanduslike võimaluste juures ei saa liit neid kaugeltki kõiki ära kasutada.

Kirjandusnädalad.

Suuremaiks ettevõtteiks vaimse kultuuri alal on olnud liidul kirjanduse-nädalate korraldamine. Esimene neist korraldati 1927. aastal 25. veebr. kuni 3. märtsini ja teine märtsikuu esimesel poolel 1930. aastal.

Mõlema kirjandusnädala korraldamiseks moodustati liidu juures peakomiteed kultuuriliste keskorganisatsioonide ja asutuste esindajaist ja tegelikeks nädala korraldajaks kohtadel kohalike seltside vahelised komiteed.

Mõlemad nädalad õnnestusid võrdlemisi hästi.

Haridusnädalate korraldamine.

Liidu asutamise koosolekul võeti läisõiguslike liikmeina vastu ainult 15 organisatsiooni. Sellepärast oli liidu esimeste tegevusaastale suurimaks ülesandeks oma organisatsiooni väljakujundamine. Koos liidu propagandaga oli tarvis ka saada ülevaadet maa vabaharidustöö oludest ja ühtlustada seal tegevust. Selleks leiti olevat parimaks tegevusvormiks maakondlike haridusnädalate korraldamine. Kuna liidul endal ei jatkunud selleks küllaldaselt tööjõudusid, siis kutsus Haridusliit kaastööle teisi kultuur- ja majanduslikke organisatsioone ja asutusi, ning sellise ühistööna korraldaski liit maakondlikke haridusnädalaid peagu kõigis maakonnis. Oma tööjõududega ja majandusliku toetusega aitasid selles töös E. Haridusliitu Hariduseministeerium, kohalikud koolivalitsused, põllumajanduslikud ja ühistegelised keskorganisatsioonid, Karskusliit j. t.

Haridusliit korraldas maakondlike haridusnädalate eel kõigile haridusnädalate kõnelejaile instrueerimisk koosolekud, kus selgitati seisukohti ja töösuundi, millest peaksid pidama kinni kõnelejad.

Kavad koosolekute jaoks olid õige laiaulatuslikud. Väliskõnelejaile oli näiteks tehtud ülesandeks puudutada järgmisi küsimusi, kohalikkude olude järgi ühele või teisele rohkem tähelepanu pöörates: Hariduse tähtsus ja tarvidus; vabaharidustöö osa üldises haridustöös; vabaharidustööd korraldavad organisatsioonid ja nende kasutamine, nagu raamatukogude asutamine ja korraldamine, eneseharimine raamatute abil kodus, raamatute muretsemine üksikult ja ühiselt (lugejateringid), raamatukogu kasutamise propaganda, õpiringide asutamine ja tegevus nendes, kursuste, loengute ja kõnede korraldamine ning lektorite saamise võimalused, õppereisid, rahvaülikoolid j. n. e. Selle kava kohaselt töötati läbi terve maakond kooliringkondade kaupa, kusjuures katsuti eriti otsuste teostamise eest hoolt kanda, nagu selgub ühest instruksiooni-kirjutusest.

Õpiringid.

Kuigi liidu tegevuse algusest peale on tegevuskava arutlusil ja koosolekuil ning kongressel korduvalt juttu õpiringest, ei tahtnud see liikumine kuidagi õiget hoogu võtta. Haridusliidu propaganda õpiringide asutamiseks ei leidnud nagu soodsat pinda.

Õpiringijuhtide kursused Tartus 1934. a. suvel.

Ringe asutatakse mõnel pool, kuid elujõudu neil ei ole. Paistab, nagu ei saaks sellelaadsest tegevusest üldse asja. 1930. a. tuleb aga pööre. Liidu sekretär võtab osa 1930. a. suvel Lahtis (Soomes) korraldatud õpiringijuhtide kursusest ja sealt tagasi tulles asub organiseerima liidu tegevust selliselt, et see võimaldaks anda õpiringide tööle uut hoogu. Ka on vahepeal saanud liidu tegelasile selgeks, et ilma keskorganisatsioonilt antavate korralikkude kavadeta ja raamatuteta ringid „omal käel“ töötada ei suuda.

Ettevaatusest ei juleta küll veel õpiringe tegevus etteotsa tõsta, vaid katsetakse kursuste ja loengute kaudu seltse isetegelisele vabaharidustööle ette valmistada. Asutatakse siiski uuesti mõned õpingid, kes saavad varustuse liidult ja keda instrueerivad liidu tegelased suusõnal ringreiside puhul ja kellele soovitatakse eeskujuks raadio kaudu korraldatavaid õpinge. Kas on muutunud ajad, või on nüüd tabatud õige suund isetegelise vabaharidustöö organiseerimiseks, aga õpingid leiavad poolehoidu. 1931. aastal õnnestub liidu juhatuse valimisel täiendada seda veendunud õpiringide pooldajatega, kes aitavad kaasa õpiringide liikumise laiemale alusele viimisele. Ka võimegi 1932. aastat nimetada organiseeritud õpiringide liikumise alguseks. Välismailt saadud eeskujud ja kodumaised kogemused on juhtivaile tegelasile „enam-vähem välja“ selgitanud meie oludele vastuvõetava õpiringi tüübi, mida nüüd asutakse arendama füie innuga. 1932/33. tegevusaastal registreeritakse 100 õpiringi, kellest ainet järgi on esikohal kirjanduseringid — 17%, kodanikuõpetus — 16%, seltskondlik kasvatus — 11%, põllumajandus — 10%, aiandus-mesindus — 9%, pedagoogika — 4%, lavakunst — 3%, majandusteadus — 3% ja esperanto 1%.

Üldküsimuslikud ja mitmesugused ained 26⁰/₀.

1933/34. tegevusaastal registreerivad ennast liidus ligi kakssada õpiringi, kellest kevadel tegevuse aruandeid esitavad 176.

Ainete valik on aga tunduvalt muutunud, võrreldes eelmise aastaga. Ja nagu silma paistab, on selleks palju kaasa mõjunud ringi juhtidele korraldatud näitlikud tunnid.

Ainete järgi jagunevad ringid:

Kõneoskus — 32⁰/₀; seltskondlik kasvatus 15⁰/₀; aiandus-mesindus 10⁰/₀; esperanto 10⁰/₀; kirjandus 5⁰/₀; põllumajandus 5⁰/₀; kodanikuõpetus 4⁰/₀; lavakunst 4⁰/₀; majandusteadus 4⁰/₀; pedagoogika 2⁰/₀; üldküsimuslikud ja mitmesugused ained 10⁰/₀.

Nii arvuline tõus kui ka sisuline süvenemine tõendavad veelkord õige tee leidmist meie noorsoo isetegelikule enesearendusetööle rakendamiseks.)*

Õpiringide kavad.

Esimese õpiringi kava koostab 1929. aastal E. Haridusliidule R. Kangro-Pool, käsitades seltskondliku kasvatus küsimusi. Aluseks on võetud selle kava koostamisel üldisi põhimõtteid õpiringide tegevuses ja selle arvatavat kujunemissuunda meil. Teise kava koostab maateaduse õpetaja J. Kents Eestimaa kohta, millele järgneb rida kavu eriteadlasilt põllumajanduslike ainete kohta. Üldse on liidu poolt koostatud õpiringide kavu järgneva 21 aine kohta:

1. R. Kangro-Pool. Seltskondlik kasvatus.
2. J. Kents. Eesti maateadus.
3. K. Otto. Häälamine.
4. G. Puu. Kodanikuõpetuse õpiring.
5. A. Üksip. Lavakunsti õpiring.
6. V. Kupffer. Majandusteaduse õpiring.
7. A. Prima. Aiandus.
8. A. Juhanson. Põldtaimekasvatus.
9. G. Voitka. Talumajapidamise korrastusõpiring.
10. A. Muuga. Eesti loomakasvatus.
11. A. Juhanson. Maaparandus ja heina- niug karjamaa-kultuur.
12. M. Laarmann. E. Kirjanduse algkursus.
13. J. Rummo. Kõneoskuse õpiring.
14. A. Juhanson. Põllutööriistade, maaharimise ja väetusõpetuse õpiring.
15. E. Susi. Eesti ajalugu.
16. A. Sibul. Loomade ehitus ja elu.
17. P. Lukin ja A. Saul. Üldine bioloogia.
18. P. Lukin ja A. Saul. Taimed.
19. A. Saul. Pärivus.
20. Maa, vesi, õhk.
21. Maailm.

*) Üksikasjaline ülevaade õpiringide tegevusest ilmus „Areng’us“ nr. 6 1934. aastal.

JAAN RUUS

*Haridusliidu nõukogu liige 5. juunist
1932. a.*

Rahvaülikooli toimkonna esimees.

Õpiringide raamatute laenukogu.

Peale kavade on liit hoolitsenud õpiringide varustamise eest vastava kirjandusega. Paistabki tegevusest, et nii palju kui liit suudab varustada ringe kirjandusega, nii palju võib meil tekkida ringe. Vastavalt kavadele muretseb liit oma kogusse ka kirjandust. Esimesed tehakse 1930. aastal ja sealt peale täiendatakse kogu kõik aeg liidu majanduslikkude võimaluste piirides. 1933/34. aastal aga juba 148 õpiringi komplekti.

Koos õpiringide arvulise kasvuga tõuseb ka raamatute kasutamine. 1932/33. aastal laenutati 42 õpiringi komplekti raamatuid, 1933/33. aastal aga juba 148 õpiringi komplekti.

Valguspildid.

Peamiseks õppevahendiks kursustel ja loengutel on valguspildid. Pealegi aitavad nad igalpool kaasa kuulajate arvu suurenemisele. Sellepärast on liit püüdnud oma laenukogu täiendada kogu aeg uute seeriatega.

Alus pandi laenukogule 1926. a. aastal. Praegu on kogus 5044 pilti.

Raamatukogundus.

Haridusliikude seltside üheks tüsedamaks tegevusalaks on olnud raamatukogude asutamine ja ülalpidamine. Ei ole palju ühtegi vanemat hariduslikku seltsi, kellel ei oleks raamatukogu. Ka liidu juhatus on korduvalt rõhutanud raamatukogude tähtsust ja oma tegevuse kestel aidanud kaasa raamatukogunduse arendamisele. Tegevuse algaastail oli liidu peamiseks ülesandeks propaganda korraldamine raamatute ja raamatukogunduse kasuks. Pärast seda aga, kui Haridusministeerium vallas oma haridusinstruktorid ja ei jäänud enam ühelegi asutusele ega organisatsioonile erialalisi töajõude raamatukogunduse alal, võttis Haridusliit selle ala korraldamise oma ülesandeks. Liidu teenistuses olev haridusinstruktor täiendas oma teadmisi raamatukogunduse alal, praktiseerides pikemat aega Tallinna linna keskraamatukogus ja alates 1930. a. jäi liidu juure peaaesjalikult raamatukogunduse instruktoriks. 1929. a. kuni 1931. aastani korraldas instruktor väiksemate rajoonide (umbes kihelkondade) kaupa rea raamatukogude juhatajate kursusi. Ka revideeris instruktor kokkuleppel maavalitusega (Harju-Lääne j. t.) avalikke raamatukogusid. Suuremaks puuduseks osutus kogude sisulise koosseisu nõrkus, mis oli küll juba varemaltki teada, kuid instruktori revideerimiskäigel ilmnis see täies ulatuses. Et aidata kaasa raamatukogude juhatajaile raamatukogude asutamisel ja täiendamisel, selleks koostas liidu juhatus raamatukogudele soovitatavate raamatute nimekirja, mille vastavate erialade järgi koostasid: prof. P. Pöld, mag. Väinaste, dr. med. J. Vilms, A. Sibul, M. Laarmann, J. Grünthal, A. Käsebier, J. Kents ja H. Moora ja redigeeris lõpulikult komisjon, kuhu kuulusid: E. Kubjas, A. Maurer, A. Sibul, A. Tamman ja E. Vender. Nimekiri ilmus 1929. aastal.

Liit kavatses samalaadset tegevust jätkata ka edaspidigi, kuid et Hariduse- ja Sotsiaalministeerium hakkas omalt poolt välja andma raamatukogudele soovitatavate raamatute nimekirju, siis ei leidnud liit enam tarvidust jätkata paralleelset tööd, lõpetas nimekirja edaspidise väljaandmise ning 1932. a. ka laiema ulatusliku tegevuse raamatukogunduse alal.

Rahvaülikoolid.

Kuigi E. Haridusliit ei ole saanud otseselt rahvaülikoolide ülalpidajana kaasa töötada selle liikumise elustamiseks, on ta aidanud kaasa rahvaülikoolide mõtte selgitamisele ja levitamisele. Liidu konsulendid on kõigil oma esinemisel propageerinud ka rahvaülikoole. Ligikaudselt arvestades on rahvaülikoolide küsimust käsitatud koos teiste vabaharidustöö-ainetega ligi 1100 rahvaüksusele. Peale selle korraldas liit 23. nov. 1929. a. Tallinna rahvaülikoolide päeva, millest võttis osa 53 rahvaülikoolide- ja haridustegelast.

Koosoleku päevakorras olid järgmised küsimused:

Rahvaülikoolid ja rahvakultuur — ref. J. Tõnisson.

Rahvaülikoolide iseloom ja ülesanded:

a) Maa-rahvaülikoolid — ref. J. Ruus.

b) Linna-rahvaülikoolid — ref. J. Rummo.

Rahvaülikoolide võrk ja selle teostamine — ref. J. Depman ja A. Tamman.

Rahvaülikoolide keskkorralduse loomisest — ref. J. Ruus.

Sel koosolekul otsustati asutada liidu juures rahvaülikoolide toimikond, kes täidab rahvaülikoolide keskkorralduse ülesandeid ja töötab ka välja rahvaüli-

ANITA TUTTI

Haridusliidu asjaajaja ja praegune raamatupidaja liidu algusest peale.

Haridusliidu asjaajaja ja praegune raamatupidaja liidu algusest peale.

koolide seaduse-eelnõu, milles oleksid muu hulgas määratud alused riikliku toetuse määramiseks rahvaülikoolidele ja rahvaülikoolide kasvandikele ning samuti rahvaülikoolide õpetajate õiguslik seisukord.

Toimikond töötas välja ka seaduseeelnõu, kuid üldise majanduskriisi peale-tulekul ei peetud seda soovitavaks sel korral esitada.

Rahvaülikoolide mõtet selgitava kirjanduse soetamiseks andis liit 1929. a. oma ajakirja „Vabaharidustöö“ ühe kaksiknumbri välja rahvaülikoolide erinumbri-
rina, kus kirjutasid rahvaülikoolidest: J. Tõnisson, prof. J. Köpp, J. Hünerson, F. V. Mikkelsaar, Tilda Lõthman (Soome), L. Johanson, K. Reimann, J. Depman, J. Rummo, J. Ruus ja E. Vender.

Peale nende on rahvaülikooli-küsimusi käsitatud korduvalt liidu ajakirja veergudel, liidu poolt korraldatud tegelaste kursusel ja raadioloenguis.

Stipendiumid rahvaülikooli õpilasile.

Eestis puudub otsene riiklik toetus rahvaülikoolide õpilasile. Paljud noored aga, kellel puudub majanduslik võimalus rahvaülikooli minekuks, väärisksid

oma tegevuselt sinna saatmist. Eriti oleks tarvis seda teostada suuremaulatuslikult nendes maakohtades, kus rahvustunne nõrgem. Haridusliit on korduvalt soovitanud seltsel määrata oma võimaluste kohaseid stipendiume ja saata noori tegelasi rahvaülikoolesse. Eeskuju andmiseks ja põhimõtte toetamiseks on liit ise määranud viimase 5 aasta jooksul järjekindlalt stipendiume rahvaülikooli kehvemaile õpilasile, eriti piirimailt päritolevaile. Järelekontrollimisil on selgunud, et seltside poolt stipendiumi saajaiks ettepanud ja liidu poolt kinnitatud stipendiaadid on osutunud koolis agaraks kaastöölisiks õpilaskonna isetegevuse arendamisel, kust saadud kogemusi rakendavad kohaliku seltsi elu teenistusse.

Rahvuslik ja riiklik propaganda.

Kuigi kogu liidu tegevust iseloomustab tugeva põhialusena positiivne ülesehitustöö rahvusriiklikul alusel, on liit püüdnud oma tegevuse kestel jõudu mõõda kaasa aidata ka otsesele riiklikule propagandale ja rahvustunde süvendamisele. Selleks on kasutatud ära Vabariigi aastapäevad ja sel aastal esmakordselt pühitsetud võidupüha. Samaks on liidu tegelased kasutanud liikmeks olevate ja teiste seltside tähtpäevi, kus kõnelejaina esinesid väga sageli liidu tegelased.

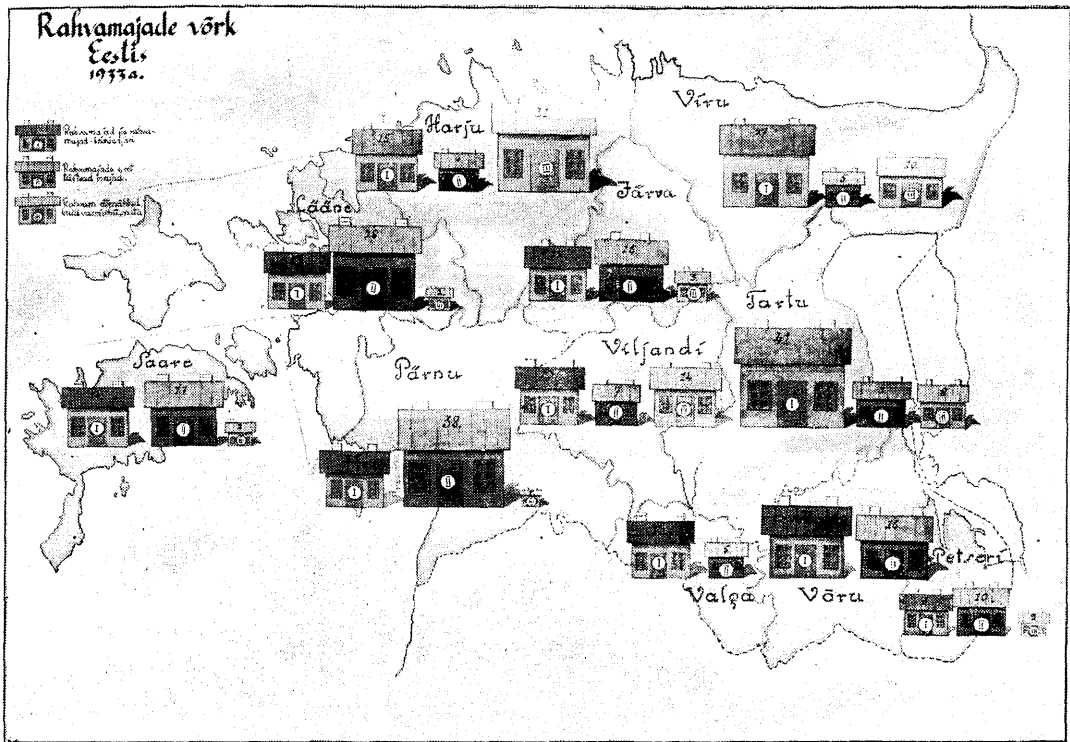
Suuremaiks ettevõtteiks sel alal on olnud Vabariigi X aastapäeva pühitsemine ja võidupüha korraldamine. Mõlemal juhtudel andis liit välja nende päevade pidustuste korraldamise juhiseid ja organiseeris üle riigi nende päevade pühitsemise läbiviimiseks eritoimkonnad. Samal ajal varustades nii maad kui ka osaliselt linnasid kõnelejatega. Nendel päevadel korraldatavate teatrietenduste jaoks on liit kirjastanud mitu näidendit ja võidupüha jaoks korraldas isegi eri näidendite võistluse. Kindlama ilme võtnud 24. veebruari pühitsemine on nüüd saanud seltside suuremaks rahvuspühaks, kus kogu seltskond kaasa töötab selle pidulikule pühitsemisele. Aga ka esmakordselt peetud võidupüha sai rahva poolt sooja vastuvõtu osaliseks, ainult Ev. Lutheri kiriku konsistoorium ei leidnud imelikul kombel võimalusi selle pidupäeva pühitsemiseks.

Rahvamajad.

Suur tähtsus on seltside tegevuses rahvamajadel. Hea ja otstarbekohane maja soodustab tunduvalt vabaharidustöö tegemist. Sellepärast on liit kogu oma tegevuse kestel pidanud teravalt silmas rahvamajade arengut. Liidu majanduslikud võimalused ei ole talle lubanud oma summadega kaasa aidata seltside majade ehitamisele. Seltsid vajasid aga hädasti välist toetust, siis pani liit kõik oma mõju maksma, et seda toetust neile võimaldada. Liidu tegelaste algatusel ja kaastegevusel on rahvamajade toetuseks alates 1930. aastast olnud riigikogu poolt võetud igal aastal Kr. 15.000—30.000. Samuti on liidu algatusel ja liidu tegelaste toetusel võetud sisse asunduskapitali odavaprotsendiliseks ja pikaajaliseks laeneks igal aastal Kr. 10.000. Kuigi seda summat ei ole seni saadud täies ulatuses välja anda, on viimase paari aasta jooksul sealt antud seltsile soodsat laenu mitmekümne tuhande krooni suuruses summas.

Rahvamajade seaduse ja rahvamajade tegevust korraldavate määruste väljatöötamisel on liit oma jõududega kaasa aidanud ja püüdnud mõjuda, et need oleksid võimalikult otstarbekohased vabaharidustöö üldiselt seisukohalt ja vastuvõetavad maju ülalpidajaile seltsile.

Liit on tahtnud saada endale kaasarääkimise õigust rahvamajade plaanide kinnitamisel, et neid ei vaadeldaks mitte ainult ehitustehniliselt ja publiku häda-

ohtlikkuse seisukohalt, vaid arvestatakse ka ruumide jaotuse otstarbekohasust. Täit rahuldust ei ole selles asjas liit saanud, kuid viimasel aastal on siiski Teedeministeerium enne plaani kinnitamist kuulnud ära liidu seisukohad. Ja nagu kogemused näitavad, on olnud see päris otstarbekohane, on olnud võimalik kõrvaldada mõndagi puudust, enne kui seltsid asusid majade ehitamisele.

Ehitusplaanide valmistamiseks oli liidul varem kontakt Asunikude Liidu ehitustalitusega, praegu Põllulöökoja ehitustalitusega, kus plaanide valmistamisel arvestatakse liidu poolt esitatud seisukohti rahvamajade plaanide valmistamisel.

Rahvamajade ehituse otstarbekohasuse propagandaks on liit kasutanud ära oma rahvakoosolekuid, kongresse, asemikekogusid ja ka ajakirja, kus ilmusid sellekohased kirjutused.

Dekoratsioonide valmistamine.

Hoogne tegevus rahvamajade alal tõi kaasa suurendatud nõudmise dekoratsioonide järgi. Puudus aga igasugune organisatsioon, kes oleks varustanud sellise dekoratsioonimaterjaliga ja vastavate tööjõududega. Liidu esimese dekorraatori M. Pärt'i ettepanekul ja algatusel võttis liidu büroo asjakorralduse alguses enda kätte lihtsa vahetalitajana. Kui mõni selts soovis saada dekorraatorit, siis liit saatis vastava tööjõu välja, kes seltsiga kokkuleppel ja seltsi kulul seal töö ära tegi. Sarnase tegevuse juures sai liit aga väga vähe mõjutada sellise otstarbekohasemaks lavade sisseseadmiseks. Ka selgus varsti, et enamusel

seltsidest ei jätku majanduslikke võimalusi oma näitelavade paremaks korraldamiseks.

1930. aastal õnnestus liidu juhtivail tegelasil kaasa aidata selleks, et maa näitelavade korraldamiseks võeti riigi eelarvesse 30.000.— krooni. Sellest summast läks 20.000.— krooni lavade ehituseks ja 10.000.— krooni E. Haridusliidu kaudu dekoratsioonide valmistamiseks. Sellega pandi alus laiemaulatuslikule näitelavade korraldamisele. Ka võimaldas see liidul palgata dekoraatoreid alalisse teenistusse, kus nad teatritoimkonna juhtimisel asusid oma hariliku töö kõrval välja arendama väikelavade tehnilist sisseseadet. Praegu oleme sel alal vähemalt oma naaberriikidest ja ka Skandinaavia riikidest hea sammu ees.

Liidu poolt on valmistatud dekoratsioonid:

1926/27 a. 1. seltsile	Kr.	70,—
1927/28 a. 12. "	"	1526,25
1928/29 a. 7. "	"	965,—
1929/30 a. 35. "	"	4718,02
1930/31 a. 64. "	"	1342ä,10
1931/32 a. 64. "	"	15266,20
1632/33 a. 47. "	"	11045,04
1933/34 a. 37. "	"	8177,18

Peale dekoratsioonide valmistamise on Haridusliit korraldanud kursusi väikelavade dekoraatoreile 1933. a. Tallinnas ja 1934 a. Raplas ja Tartus. Ka aitavad liidu näitekunsti konsulendid kohalikke tegelasi näitekursuste puhul lavade korraldamisel.

Teatritarvete ladu.

Liidu liikmeks olevate seltside töös on väga tugevasti rõhutatud näitelavaliine tegevus. Kuni Haridusliidu asutamiseni puudus igasugune organisatsioon või asutus, kes oleks hoolitsenud nende tegevuse arendamise eest. Juba esimesel hariduskongressil oli päevakorras sellekohane referaat, kuidas arendada tegevust väikelavadel. Liidu asutamise järgi leiamegi ka juhatuse tegevuses varsti lavaküsimuste lahendamise, kus esialgu teostatakse küll rohkem õppetööd sel alal, vähem aga lavade varustamist neile sobivate tarvetega. Pearaskuseks oli kapitali puudus, sest nii näidendite kirjastamine kui ka jumeistusvahendite lao asutamine nõuab omajagu raha, mida liidul aga tema tegevusaastail ei olnud. Liidu poolt korraldatud rahalise loterii summadega pandi lõpuks alus ka teatritarvete-lao laiemale tegevusele.

Näidendite laenukogu.

Juba. aug. kuul 1925. a. võtab liidu juhatuse oma tegevuskavva maalavadele parema repertuaari soetamise. Selle teostamine aga viibib seni, kui liit saab majanduslikke võimalusi asuda näidendite kirjastamisele. Tehakse küll katset luua vahetalitusbürood sel näol, et seltsid annaksid neil seismajäänud näitekirjanduse liidu kasutusse, kes neid siis laenutaks teistele seltsile, kuid see ettepanek ei leia kuigi palju vastukõla. Tuleb üksikuid saadetusi, kuid peasjalikult üksikeksemplaridena, mis ei võimalda veel oma laenukogu asutamist. Alles selle järgi, kui liit on juba kirjastanud rea uusi näidendeid ja ka laenukogu töötab juba, siis saadavad ka seltsid suuremal arvul neile seismajäänud näitekirjandust liidu laenukogule, mille tasuks saavad vastava summa eest kasutada teisi näidendeid.

Haridusliidu teatritoimkonna esimees.

Näidendite võistlused. Kõige sobivamaks mooduseks sobivate näidendite hankimiseks pidas juhatus näidendite võistluse korraldamise. Esimene võistlus korraldati aastal 1929. Võistlusele tuli käsikirju kokku 100, millest žürii, kuhu kuulusid: Ed. Vilde, K. Einbund, A. Lauter, P. Olak ja K. Rutoff, valis välja kolm käsikirja, mis tunnistas III auhinna vääriliseks. Ümbrikkude avamisel selgus, et auhinnad said:

A. Adson — Lauluisa ja kirjaneitsi,
J. Mändmets — Ebajumal,
A. Karheiding — Önne põrgu.

Peale auhinnatud teoste pidas žürii soovitavaiks maalavadele käsikirju „Maakuld“, „Moodne Kain“, „Võlglane“ ja „Okupatsioon“, mis ka kõik liidu poolt kirjastati.

Nõudmine liidu näidendite järgi kasvas järjest ja sellepärast kuulutas liidu juhatus 1931. aastal välja teise näidendite võistluse. Seekord kuulusid auhindamise-komisjoni G. E. Luiga, Ed. Hubel, R. Kangro-Pool, H. Kompus ja E. Vender. Käsikirju tuli 96, millest komisjon auhinas neli näidendit, neist kolm sobivat teost ettekandmiseks väikelavadel ja ühe, nimelt „Koidula“, silmas pidades

selle kirjanduslikku väärtust ja dramaatilist ülesehitust, kuigi see näidend ei ole mängitav maalavadel, mispärast talle määrati ka liidu juhatuse nõusolekul eriauhind, jättes määramata, mitmenda auhinnana see on mõeldud. Ümbrikkude avamise järgi selgus, et žürii otsuse kohaselt oli auhindu saanud:

- Eriauhind „Koidula“ — H. Vuolijoki.
II auhind „Vaesemehe ututall“ — A. Mälk.
III „ „ „Kui põhjaku arkab“ — E. Post.
III „ „Kolmas tee“ — P. Bollmann.

Lastenäidendite võistlus. Veel suurem puudus oli meil lastenäidendite võistluse korraldamisega. Võistlus kuulutati välja 1933. a. ja käsikirjade esitamise lõpptähtajaks oli 1. märts 1934. a. Žürii oma töö juures pidi tunnustama, et lastenäidendite autorid olid võtnud oma ülesannet liig kergelt, ja sellepärast võimaldus žüriil anda välja ainult kolmandad auhiinad. Žürii koosseis oli: Ed. Hubel, J. Rummo, R. Kangro-Pool, A. Särev ja E. Vender.

Auhinnad said:

- H. Raidla — „Väike sangar“.
A. Rahula — „Väikeste vandeselts“.
H. Tõnnov — „Kaluri poeg“.

Võidupüha näidendite võistlus. Viimaseks võistluseks oli 1934. aasta suvel korraldatud võidupüha näidendite võistlus. Riigikogu poolt pühade hulka arvatud võidupüha jaanilaupäeval on ajalt väga sünnis seltsidele rahvusliku sisuga vabaõhu ettekannete korraldamiseks. Kuigi aega jäi liidu juhatusele võistluste korraldamiseks vaevalt kaks kuud, sundis paratamatu olukord liitu siiski katset tegema võistluse teel hankida näidendeid võidupühaks.

Käsikirju esitati üldse 43. Nendest leidis žürii ainult ühe olevat väärilise saama III auhinna. See oli 3 vaatuseline näidend „Võnnu all“, mille autoriks osutus ümbriku avamisel P. Voolaine.

Seekord kuulusid žüriisse E. Hubel, A. Särev, R. Kangro-Pool ja E. Vender.

Näidendite kirjastus. Kõik liidu näidendite võistluse žüriide poolt auhinnatud näidendid on ka liidu teatritarvete lao poolt kirjastatud. Peale nende on liit kirjastanud terve hulga ka teisi väikelavadele sobivaid näidendeid.

Alates esimese näidendi kirjastamisest 1929. aastal, on tänini liidu poolt kirjastatud ühtekokku 40 näidendit.

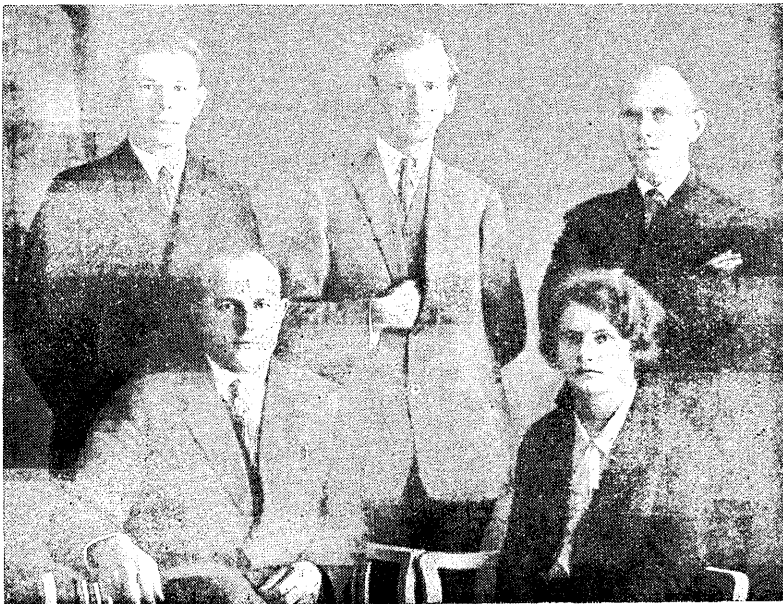
Parukate laenukogu. Peale näidendite vajasid seltsid ka muud varustust oma lavaliseks tegevuseks. Selleks asus liit järkjärgult soetama oma teatritarvete lattu väikelavadele tarvilisi esemeid. Ühel ajal näidendite laenukogu asutamiseks asutati ka parukate laenukogu.

Esimeseks aluseks ostis liidu juhatas „Estonia“ jumestaja ja parukameistri Tofferi käest tema parukate kogu, mida on nüüd järjekindlalt täiendatud. Aastate jooksul on laenukogu kasvanud parukate arvult ja ka nende väärtuselt ning mitmekesisusest. Praegu on Haridusliidu parukate laenukogu igatahes kõige suurem omaalaline Eestis.

Kostüümide ja rekvisiidi laenukogu. Noorem laenukogudest on kostüümide ja rekvisiidi laenukogu. Ka oma ulatuselt jätab ta praegu kaunis palju soovida. Eestkätt on muretsetud laenukokku neid esemeid, mis väike-lava tegelasil kohapeal raske saada, nagu peo-ülikonnad, eririietused (talaarid jne.), raudriided, lastenäidenditeks loomade kostüümid j. t.

Jumestusvahendite ladu. Jumestusvahenditega seltside varustamisel on liit saanud Vabariigi Valitsuse lahkel vastutulekul pakkuda seltsile kaunis palju soodustusi. Osa välismaade jumestusvahendeist on Valitsuse poolt lubatud sisse tuua ilma tollita, ja kuna kosmeetiliste ainete toll on võrdlemisi kõrge, siis on seltsid saanud neid kätte õige soodsate hindadega.

Jumestusvahenditega võib Haridusliit rahuldada väikelavad täiel määral. Dekoratsioonimaterjali ladu. Dekoratsioonide tööde koondumisega E. Haridusliidu kätte tuli tarvidus lavavarustuse eriatklike järgi, mida ei olnud kusaigilt saada ja tuli igakord valmistada eritellimise peale. Et hoiduda

Haridusliidu ametnikud 1928. a.

Istuvad: büroojuhataja Ev. Vender ja asjaajaja A. Tuuti. Seisavad: M. Pärt (dekoratsioonimaterjalid), Fr. Kuljus (näitek. instruktor), G. Puu (haridusinstruktor).

sarnasest igakordse valmistamise erikuludest, täiendati teatritarvete ladu erieriosakonnaga — dekoratsioonimaterjalid. Seal on lavaseadete jaoks mitmesuguseid riideid, lavaplokk, puure, värve, nõõre. Isegi mõnesuguseid aparate, nagu prožektorid, tuulemasinad, välgupiibud, gaasilambid ja laternad j. t. on olemas laos.

Peale ülalooteldu varustab liidu teatritarvete ladu liidu liikmeid igasuguste peotarvetega, alales peokuulutustist ja pileтираamatuist ja lõpetades üksiketen- dusiks vajaliste dekoratsioonidega.

Liidu ajakiri.

Varsti pärast tegevuse algust kerkis üles oma ajakirja asutamise küsimus. Liikmete arvu kasvuga muutus raskeks kontakti hoidmine nendega ilma ajakirjata. Majanduslik olukord ei lubanud aga ajakirjale juure maksta, sellelaadne ajakiri ilma juuremaksuta ei olnud jälle mõeldav, siis ühineti Karskusliiduga

ajakirja väljaandmiseks. Juba 9. jaan. 1925. a. on juhatuses arutusel ühise ajakirja väljaandmise küsimus, kus siiski ei tehta veel lõppotsust. 7. mail samal aastal otsustatakse Karskusliidu poolt väljaantav ajakiri „Tulev Eesti“ tunnus-tada ka E. Haridusliidu häälekandjaks. Mõne aja pärast muudab Karskusliit oma ajakirja „Tulev Eesti“ karskus- ja vabaharidustöö ajaleheks „Külvajaks“, mis jääb edasi ka E. Haridusliidu häälekandjaks. E. Haridusliit määrab sinna oma poolt toimetuse liikmeks liidu sekretäri Ev. Venderi. Ajaleht ei tule aga majanduslikult omaga välja ja Karskusliit lõpetab 1927. aastal „Külvaja“ väljaandmise senisel kujul. Nüüd kerkib Haridusliidus uuesti päevakorraks oma ajakirja küsimus ja 1927. a. sügisel otsustatakse esialgu 4 kordas aastas hakata välja andma oma ajakirja „Vabaharidustööd“, mille tegevaks ja vastutavaks toimetajaks jääb liidu sekretär. See ajakiri ilmub kuni 8 numbrit aastas „V a b a h a r i d u s t ö ö“ nime all kuni 1933. a. suveni, mil juhatus otsustab senist, rohkem informatsiooni-bülletääni laadi kandva ajakirja muuta sisult laiaulatuslikumaks ja regulaarselt ilmuvaks ajakirjaks. Ajakirja peatoimetajaks kutsutakse liidu abiesimees ja õppetöö toimkonna esimees J. R u m m o, vastutavaks toime-tajaks jääb edasi E. V e n d e r ja toimetuse liikmeteks kutsutakse A. S i b u l ja A. S ä r e v. Ka võetakse ajakirjale uus nimi „Äreng“.

Ajakirja ülesandeks seatakse:

Pakkuda kultuur- ja haridusküsimusist huvitatutele kirjutusi tänapäeva kultuurinimese huvipiirkonda ulatuvaist küsimusist mitmesuguste teaduste alalt uuemate uurimuste seisukohalt ja seisukoha võtmise päevakorral olevate kultuuri- ja hariduspoliitiliste probleemide kohta.

V a b a h a r i d u s t ö ö - t e g e l a s i l e didaktilis-metoodilisi kirjutusi vabaharidustöö edukast rakendamisest meie olude ja võimaluste kohaselt, ülevaateid ja informatsiooni vabaharidustööst meil ja teisis riiges; seadusi ja määrusi vabaharidustöö (raamatukogunduse, õpiringide, kursuste, loengute, rahvaülikoolide), rahvamajade, avalike ettekannete korraldamise jne. alalt.

V ä i k e l a v a d e näitejuhtidele ja tegelasile — praktilisi juhatusi näidendite lavastamiseks; teateid liidu teatritarvete laost; näidendite arvustusi väikelava seisukohalt, mängimiseks soovitavate näidendite nimestikke; juhtnöore näitelavade ehitamiseks.

Õ p i r i n g i d e t e g e l a s i l e ja enesearendajaile — õpiringide kavu ja tegevuse kodukordi; õpiringide laenukogu raamatute nimestikke koos laenu-tamise tingimustega.

Kirjanduse ringvaateid, kroonikat, teadaandeid ja informatsiooni Eesti Haridusliidult ja liiduga kontaktis töötavailt seltsidelt.

Kaastöö teisis keskorganisatsioones.

Peale oma asutuste tegevuse on liidu peasekretär võtnud osa liidu esindajana mitmesuguseist organisatsioonidevahelisist toimkondadest ja komisjoneist (rahvamajade võrgukava koostamise toimkond, rahvamajade ehitusmääruste koostamise toimkond, üleilmse karskuskongressi korraldav komitee, ühistegevusnädalat korraldav komitee, nimede eestitamise keskkomitee, koguteose Anna Haava, Miina Hermann ja Aino Tamme väljaandmise komitee, rahvusaate päeva korraldav komitee jne.) ja järgmiste asutuste ja sihtasutuste tegevusest; radio proprammi-komitee, Fenno-Ugri, „Kultuurfilm“, Turismi Keskkorraldus Eestis jne.

Vabaharidustöö lähtekohti.

ALFRED KOORT.

1. Vabaharidustöö üldisi põhimõtteid. 2. Tööliskond ja vahaharidustöö pedagogiseerimine. 3. Tööliskond ja haridus. 4. Vabaharidustöö ja kutse; kutse õilistamine. 5. Vabaharidustöö ja rahva haridustöö. 6. Rahvaharidustöö ja hariduse mõiste. 7. Rahvaharidustöö metoodiline lähtekoht konkreetsest situatsioonist. 8. Rahvaharidus ja „valgustuse“ mõiste N. F. S. Grundtvig.

Käesolev kirjutis on lühike kokkuvõtte ettekandest, mille autor esitas Haridusliidu poolt korraldatud õpperingi juhtide kursustel augustil 1934 a. Tartus. Nagu suulises ettekandes, nii ka alljärgnevas ridades on esitatud vaba- (rahva) haridustöö lähtekohtade arutlusi teadvusega, et need arutlused ei pretendeeri mitte viimistletud ja ümberlökkamatute tõdede esitamisele, vaid kannavad enam otsingute iseloomu.

Nende ridade kirjutaja on jõudnud vahaharidustöö probleemidele, olles lähtunud üldisest kasvatusteadlikust küsimustikust. Kasvatusteaduslik küsimustik kipub sageli piirduma ainult koolipedagoogikaga. Küsimustiku avardamine vahaharidusliku tegevuse arvestamise suunas vaatlikustab mitmeidki asjaolusid, nii näiteks kasvatus eesmärkide küsimust, siis kasvatus seost ühiskondliku ja kultuurilise olukorraga ja viimaks üldist kasvatuslikku hoiakut.

Sellele kirjutisele lubatud piiratud ruumala ei võimalda vahaharidustöö üldiseid lähtekohti kaugeltki mitte täiel määral nähtavale tuua. Käesolev kirjutis piirub ainult mõningate oluliste küsimuste käsitlemisega. Need küsimused on üldjoontes samad, mis leidsid käsitlust suulises ettekandes. Ainult ettekande kompositsioonist olen pidanud loobuma. Küsimuste konkreetsestustamise otstarbel olen pidanud tarvilikuks esitada mõningaid andmeid täiskasvanute kasvatus konverentsi materjalist. Ma teen seda teadmise, et see materjal on väga tähtis ka meie vahaharidustöö suunitlusele. Eriti leidub sääl andmeid järgmise nelja küsimuse kohta: 1) vahaharidustöö üldis-

te põhimõtete, 2) ekstensiivse ja intensiivse meetodi, 3) tööliskonna vahaharidustöö ja 4) n. n. humanistliku ja tehnilise hariduse kohta. Nende küsimuste arutlemine meie olude seisukohalt oleks tingimata tarvilik. Alljärgnevas on mõningaid neist ainult väga pögusalt mainitud.

1. Vabaharidustöö üldisi põhimõtteid.

Ülemaailmaline täiskasvanute kasvatus konverents peeti Cambridge'is augustikuul 1929. Juba konverentsi kestel ilmus täiskasvanute kasvatus käsiraamat (International Handbook of Adult Education, London 1929). Hiljem on avaldatud ka konverentsi ettekanded (World Conference on Adult Education (=WCAE), Cambridge 1929, London, 1930 — mõlemad teosed on välja antud ülemaailmalise täiskasvanute kasvatus liidu poolt — World Association for Adult Education). Sellest konverentsist võtsid osa kõik tähtsamad tegelased vahaharidustöö alalt. Puudusid arusaadavalt põhjusil ainult diktatuuririigid — Nõukogude Venemaa ja Itaalia, sest siin asendab vahaharidustööd suurel määral riikliku ideoloogia põhjal organiseeritud riiklik propaganda. Nende ettekanded kajastavad mitte ainult üksikute maade eriilmelist haridustöö tegevust, vaid ka üldist situatsiooni, mis on tingitud maailmas toimunud majanduslike, tehniliste ja sotsiaalsete olukordade muutustest.

Neist muutustest peab olema teadlik igaüks, kes vahaharidustöö alal tegutseb. Konverentsil peetud ettekandeist, mis kajastavad esijoonel erimaade eriilmel, nähtub ka üldtähenduslikku, üldinimlikku. Ja sarnast põhimõtteliselt üldtähenduslikku me võime leida, sest on olemas teatud arv ühiseid küsimusi ja ka ühiseid kogemusi nende suhtes.

Konverentsi üldiseks teemaks oli majandusliku, tehnilise ja sotsiaalse olukorra

muutusest tingitud „uus“ täiskasvanute kasvatus. Eriti püüti silmas pidada ülalmainitud nelja küsimust. Arusaadavalt põhjusil ei saanud vastavad referaadid mitte kinni pidada ainult ühe probleemi käsitlusest, sest üksikud küsimused on üksteisega väga ligidalt seotud. Seepärast oli iga referent sunnitud puudutama enam või vähem kõiki küsimusi. Kuid ka see asjaolu on iseenesest huvitav. Me näeme, et täiskasvanute kasvatust tõesti kannab teatud üldine ja ühine problemaatika.

Säärane ühine problemaatika tuleb nähtavale kohe esimeses põhjaneva tähtsusega referaadis, mis esitati J. Masterman'i (Plymouthi piiskopi) poolt. Täiskasvanute kasvatus pole rajatud mitte paljale mõistuse arendamisele, mitte teadmiste kogumisele, vaid ta kõrgemaiks eesmärgiks on indiviidi arendamine isiksuseks, personaalsuseks. (WCAE. lk 41) Seejuures ei tule seda isiksusemõistet mitte liialt kõrgelt võtta. Ta tähendab eestkätt seda, et inimene teadlik on kultuurilise ja poliitilise elu mitmekesisest jõududest ja nende vahekorradest ja on suuteline võtma seisukohta nende suhtes. Selle eesmärgi püstitanud, peab küll edasi tuletama, et eesmärgi saavutamine tingib vabaharidustöös intensiivse meetodi. Vabaharidustööl, nagu see üldiselt toimub, on nimelt kaks heterogeenset allikat. Ühelt poolt on tehtud vabaharidustööd n. n. ekstensiivsel meetodil. Sii kuulub Inglismaal, Ameerikas ja Wiinis esilekerkinud university extension. Siin minnakse välja loengutega ja ettekannetega, sellele, et anda teadmisi ja kasvatada kasulikele (tehnilistele) oskustele. Teiselt poolt tahetakse saavutada inimese vaimse ja hingelise jõu arendamist isikulises omapäras. Internaatidena korraldatud rahvaulikool kui eluühiskond, nagu selle oli loonud Grundtvig Taanis — on säärase intensiivse meetodi näiteks. Inglise juures esinevad vabahariduse intensiivse töö asutusena nn. „tutorial classes.“ Alles neis töö- ja õppeühiskondades, millesse iga

üksik liige toob kaasa oma kogemuse, huvi ja hää tahte olgu eestkätt poliitiliste, usuliste või majanduslikkude küsimuste suhtes, on saavutatav isiksuse arendamine kui vabaharidustöö eesmärk.

Ent töö- ja õppeühiskonna ideest nagu seda Inglismaal, J. Masterman'i käsitluses on nähtud, järgneb tingimatult ka asjaolu, et täiskasvanute kasvatust ei tohi rakendada mingisugustele kasvatustele kui sellisele välispidiste, hetero- noomsete eesmärkide teenistusse. See küsimus on niivõrd üldise tähtsusega, et igaüks, kes on tegev vabaharidustöö alal, peab selles jõudma selgusele. Need, kes sel alal tegutsevad, tunnevad sagedasti kiusatust, värbida osavõtjaid enda vaateile, enda ideoloogiale. Eriti silmatorkav on see siis, kui vabaharidustööd juhitakse mingi maailmavaatelise rühmituse seisukohalt või selle rühmituse eestvõttel. Me puudutame seda küsimust veel allpool, kuid kohe siin olgu mainitud, et ka vabaharidustöös, nagu üldse kasvatus- ja haridustöös, peab maksvusele pääsema pedagoogiline hoiak ja seda pedagoogilist hoiakut tuleb eraldada teravasti poliitilisest värbimisest. Sellega pole mitte öeldud, et poliitilised ja maailmavaatelised rühmitused ei tohi juhtida vabaharidustööd, samuti pole öeldud, et neil rühmitustel puudub tähtsus üldise rahvaharidustöö seisukohalt.

J. Masterman väljendab üldise väärtusliku kogemuse, kui ta ütleb (lk. 44): „Me usume, et kasvatus peamine ülesanne asetseb sügavamal kui poliitilised teooriad või usulised dogmad, et kasvatusel on tegemist inimelu viimsete reaalsustega. Propaganda, mis ei tunnusta inimese õigust iseolemisele, suretab isiksuse.“ See, mida Masterman nimetab propandaks, väljendab mitte-pedagoogilist hoiakut. See hoiak on iseloomustav maailmavaatelistele, usulistele ja poliitilistele rühmitustele. Demokraatia mitte ainult ei salli, vaid eeldab säärase maailmavaatelistele rühmituste olemasolu. Kuid need, kes tahavad olla pedagoogid ja aren-

Haridusliidu ametnikud 1934. a. kevadel.

Istuvad (vasakult paremale): Fr. Pettai (näitekunsti konsulent), M. Pärt (dekorator), A. Roman-Vender (teatritarvetelao asjaajaja), Ev. Vender (peasekretär), A. Tutti (raamatupidaja), O. Lehtmets (vabaharidustöö konsulent) L. Vaks näitekunsti konsulent). Seisavad: K. Laane (asjaajaja), E. Lugas (ajutine tööjõud), J. Karell (dekorator), V. Sooserv (näitek. konsulent), N. Ruus (alaline lektor), H. Tomson (t. t.-l. ametnik), A. Tartov (käskjalg).

davad rahvaharidus- ja kasvatustööd, peavad siiski jätma tahaplaanile püüde võita inimesi enda maailmavaatele. Sest oma veenete sisendamine hingedesse, mis pole veel küpsed või mis pole küllalt adekvaatselt haritud, ei oma mingit moraalselt või intellektuaalselt väärtust. Ent just sellest võimalikust väärtusest peavad pedagoogid olema juhitud.

Ent mitte vähem, kui eelpool öeldud pedagoogilise hoiaku kohta, peame silmas pidama veel järgmist. Ehtis pedagoogiline hoiak ei tarvitse mitte kartlikult vältida tähtsamaid eluprobleeme. Ei tarvitseta mitte salata oma kalleimaid veendeid. Vabaharidustöö rakendub ikkagi elu teenistusse. Kui me väldiksime ja salgaksime neid eluprobleeme ja veen-

deid, kui me neid ignoreeriksime, siis võrduks meie püüd sellele, kes tahab õppida ujuma, ilma et saaks märjaks. Tegelikult on ka võimatu hoiduda mainimast ja kõne alla võtmast taolisi küsimusi. Nagu Inglise tutorial class'ide liikumine näitab, tulevad sinna inimesed, kes milgil viisil on puudutatud ja haaratud poliitilistest, majandulikest ja usulistest küsimustest. Need küsimused moodustavad aluse nende töö- ja õppeühiskondadele ja rühmadele. Kuid selle juures on alati tähele pandud, et need rühmad kergesti võivad harjuda mõtlema poliitilise, majandusliku või usulise võitluse terminites ja mõistetes. Sega nad võivad kõrvale kalduda tõe otsimistest. Tutorial class'idele jääb üheks iseloo-

mustavaks jooneks, et siin osavõtjad varsti tõdevad: nad on tulnud kokku mitte võitluse eesmärgiga, vaid õppimiseks ja tõe otsimiseks. Siin peab selguma, et nad pole tulnud mitte selleks, et maksma panna oma veendeid, vaid nad peavad enne tõdema, et nad tõesti võivad omada veendeid, mis on seda väärt, et neid maksma panna ja teostada püüda.

Säärase meelsuse ja õhkkonna loomine on tarvilik, ja alles selles õhkkonnas teostub õige pedagoogiline hoiak. Ja tutorial class'ide kogemused näitavad, et see õhkkonna loomine on võimalik ja et ka osavõtjad, kes korra tunda saanud selle õhkkonna mõju, ei taha ega luba hiljem sellest mitte nii kergesti loobuda, sest alles see õhkkond loob soodsa pinna seesmisele kasvamisele ja arenemisele. Huvitavat ses suhtes jutustab mr. C. M. Mac Innes (WCAE, 149 j) inglise tutorial class'ide tegevuse kogemustest. Korra külastanud tema klassi ühe suurema poliitilise partei kohapäälne organisaator. Too mees oli selle partei tasuline agent, mille vaateid jagasid ka klassi õpilased, ja ta vaated väljendasid sama absoluutset tõde, nagu klassijuhataja omad väljendasid absoluutset valet. Tema sõnavõtted andsid diskussioonile täielikult parteilise ilme ja õpetajal tuli näha vaeva, et klassis ei tekiks poliitiline miiting. Ent järgmisel koosolekul leidis klassijuhataja, et meest pole enam klassis. Järelepärimiste põhjal selgus, et see mees oli sunnitud jääma eemale. Klassi õpilased olid nimelt leidnud, et ta toob klassi võõrast, ebakohast vaimu.

Ei saaks salata, et õige õhkkonna loomine ja õige pedagoogilise hoiaku teostamine on igasuguse viljaka täiskasvanute kasvatus- ja haridustöö eelduseks. Muidugi peab tunnustama, et ülal oli kirjeldatud olukorda Inglise traditsioonirikka kultuuri ja vaimsuse seisukohalt. Kuigi see kirjeldus piirdus Inglise oludega, ometi oleme sunnitud mõnna, et siin on ligikaudselt teostatud seda, mida

võiksime pidada vabaharidustöö seisukohalt ideaalseks. Nende ridade kirjutaja ei kujutleks hästi, kuidas oleks võimalik teostada meil kasvatust demokraatialle, tähele panemata jättes sääraseid algelisi pedagoogilisi tõdesid. Meie oleme viimasel ajal õppinud toonitama kasvatust demokraatialle. Kui me õpime käsitlema maailmavaatelisi ja poliitilisi küsimusi vastava tolerantsiga, n. ö. rüütellikusega, nii et austame teiste vabadust, siis alles tõuseb uus ehtis ühiskonnavaim. Vabaharidustööl võivad ses suhtes olla suured ülesanded ja suuremad tulemused. Sest peavad ju need, kes vabaharidustöö soodsast õhkkonnast läbi käinud, saama juhtideks liikumistes, mida kannavad maailmavaatelised rühmitised, usulised ja poliitilised, või ka tööliiskond.

J. Masterman, keda tsiteerisime ülal kõne all olevas küsimuses, on Inglise riigikiriku kõrge võimukandja. Tema suust kuulda tolerantsi nõuet, relatiivselt autonoomse pedagoogilise hoiaku nõuet, kui ehtsa isiksuse kasvatuse eeldust, on igatahes tähelepanuväärt. Kuid teiselt poolt vast ei taheta sääraseid väljendusi ikkagi küllalt otsekohestena võtta. Seepärast on huvitat jälgida, kuidas suhtutakse vabaharidustöö pedagoogiseerimisele vastakult poolelt — tööliiskonnalt. On ju tööliiskonna juhid huvitatud eestkätt tööliiskonna aktiveerimisest ja võitlusvõimelisemaks tegemisest. Kuivõrd võidakse siin arvestada vabaharidustöö pedagoogiseerimist?

2. Tööliiskond ja vabaharidustöö pedagoogiseerimine.

Tõepoolest võimegi leida tööliiskonna vabaharidustöös toimumas teatavat pedagoogiseerimist. Muidugi ainult eestkätt demokraatlikkude maade tööliiskondades, ja ka siin sünnitavad erandi kommunistlikud tööliisorganisatsioonid, sest nende arvamise järele jutlustatakse neutraalsuse maski all ühiskonnaklasside koostööd, ainuõige klassivaenulise võitluse asemel.

Käesoleva küsimuse puhul loen ma jällegi otstarbekohaseks pöörduda täiskasvanute kasvatusse konverentsile. Siin töötas üks sektsioon tööstustöölise hariduseküsimusega ja avaldatud materjalid on küllalt huvitavad ja väärtuslikud, et nende juures peatuda ja neid kasutada lähtekohtade arutlemisel.

Inglismaa kohta on mainitud, et siin vabaharidustöö korraldamine üldse on alanud kahest otsast. Ühelt poolt ametiühisuslikult organiseeritud töölistkonnast ja teiselt poolt traditsioonilise hariduse kandjaist, ülikoolidest (n. n. university extension), mida jõudsasti toetavad usulised rühmitised (kveekerid jne. ja ka riigikirik). Selle koostöö tõttu on inglise töölistkonnale ka võõras traditsioonilise haridusideeal eitamine. Inglise tutorial class'ides ja tööliste kolledžites (residential colleges for working people) valitseb üldiselt traditsiooniline liberaalne hariduse ideaal, kuigi tegelemine literatuurialaga on nihkunud tahaplaanile tegelemise kõrval sotsialoogiliste ja majanduslike küsimustega.

Hoopis erinevas seisukorras on aga paljud teised maad, kus sotsialistlik liikumine on mänginud tähtsat osa ja kus töölistkond on üles kasvanud sotsialistlikus ideoloogias, nagu näiteks Saksamaal. Ja siin võivad ka tekkida vastolud üldise vabaharidustöö tententsidega. Töölistkonna seisukohalt argumenteerib prof. P. H e r m b e r g (WCAE lk. 406 jj) järgmiselt. Üldine täiskasvanute kasvatus, mis kasvatab igat üksikut nii, et ta võiks täita oma ülesannet ühiskonnas, on võimalik ainult sel eeldusel, et pooldatakse ühiskonda nagu ta on. Kasvatus sellele olemasolevale ühiskonnale sünnib ühtlasi sooviga säilitada seda ühiskonda, mis marksistide silmis põhjeb valedel printsiipidel. Töölistkond aga on kantud soovist ühiskonda uuendada ja kõik vabaharidustöö korraldused peavad seda soovi ja igatsust silmas pidama. Vabaharidustöö ei taotle mitte isiksusi (personaalsusi), vaid kollektiivsust.

Mis puutub viimasesse väitesse, ni-

melt, et tööliste kasvatusse eesmärgiks pole mitte isiksus, vaid kollektiivsus, siis võiks meelde tuletada, mida ütles sel puhul Henrik de Man (kuulsa „Sotsialismi psühholoogia“ autor) samal konverentsil peetud kõnes (WCAE, lk. 414 jj). Henrik de Man juhib tähelepanu sellele, et siin on isiksus ja individualism segi paisatud. Isiksuse arendamine ei tähenda mitte individualismi arendamist. Ja, tõepoolest, kui ligemalt vaadelda isiksuse pedagoogika ideelisi ajaloolisi aluseid, siis on küll õigus de Man'il. Isiksus on otse vastupidine individuaalsusele ega saa kuidagi öelda, et isiksuse arendamine halvab kollektiivsuse tunnet. Töölistliikumises on tunnetatud, et meie industrialiseeritud maade tööline on ainult osaliselt inimene. Töölistliikumine tähendab vastuhakku säärasele saatusele ja ta on tekinud tunnetel ja ideedel, mis on humanismi pärimus ja mis on sellastena inspireerinud kogu uuema aja kasvatust.

Töölistkonna vabahariduse tegelaste poolt on sagedasti avaldatud arvamist, et töölistkonna igatsus uue korra järgi, nende tahtmus luua uut ühiskonda tähendab ühtlasi ka kõigi väärtuste eitamist, mis sisalduvad nn. üldises hariduses. Just nagu vajaksid töölistkonnad haridust, mis oleks täielikult erinev ja vastuseatud kõigile sellele, mis oleviku ja mineviku kultuur on tootnud.

Kui neist eelarvamustest on üle saadud, siis on töölistkonna vabaharidustevõime tee vaba selle vabaharidustevõime pedagoogiseerimiseks. Sest nii tööliste kui ka teiste ühiskonnakihtide suhtes pääseb maksvusele põhimõte, et tuleb anda isikupärast haridust, kusjuures lähtekohaks on inimese individuaalne vaimne situatsioon oma konkreetsete tarvete ja hädadega. (Vaata allpool: „Töölistkond ja haridus.“) Sotsiaaldemokraatlik töölistharidusliikumine lähtus varemini marksismist kui valmisdoktriinist, mida iga tööline pidi samal viisil vastu võtma. Säärase hariduse eesmärgiks oli „töölist“ muuta „klassiteadlikuks

proletaarlaseks.“ Tööliskoolitusliikumine saab ikka järjest iseseisvamaks marksismi õpetuse omandamisest ja läheneb jõudsasti üldisele vabaharidustööle. Ta on sihitud ikka enam otsekohesemalt töölise haridustarvete rahuldamisele ja selle rahuldamise puhul panevad end maksma üldised kasvatuslikud printsiibid, nagu vabadus, isiksus, tolerantus ja individuaalne situatsioon. Taolised tendentsid tulevad nähtavale, nagu mainitud konverentsi aruandest selgub, niihästi Hollandis kui ka Põhjariikides, eriti aga Rootsis (vdl. R. Sandler'i aruannet WCAE, lk. 374 jj).

3. Tööliskond ja haridus.

Me mainisime ülal, et tööliskoolitusliikumine on aegamööda pidanud loobuma ainult marksistliku dogma õpetusest. Demokraatlikul mail, nagu väljendas R. Sandler (viimase rahvasteliidu täiskogu juhataja, Rootsi välisminister (WCAE, lk. 377), „proletaarlase“ idee ei väljenda enam adekvaatselt töölise olukorda. Tema poliitiline olukord demokraatlikel mail on radikaalselt muutunud. Ent ta kultuuriline ja hariduslik olukord on muutunud kehvaks ja juuretuks. Industrialism ka kõige industrialiseeritumail mail on alles esimese või teise generatsiooni asi ja ainult erandjuhtudel on siin olnud võimalik arendada inimest kui teravikot haaraval traditsioonil, mis asendaks seda orgaanilist seost üksiku ja ühiskonna vahel, nagu see on olemas näiteks maarahva juures. Ajaloolistest suhete puudus mineviku ja oleviku kultuuriga moodustab esimese tugejõu tööliskoolitusliikumises. Üha suureneva „vaba aja“ kasutamine oma elu vaimustamiseks osutub tarvilikuks inimelu enda ja ka ühiskonna seisukohalt.

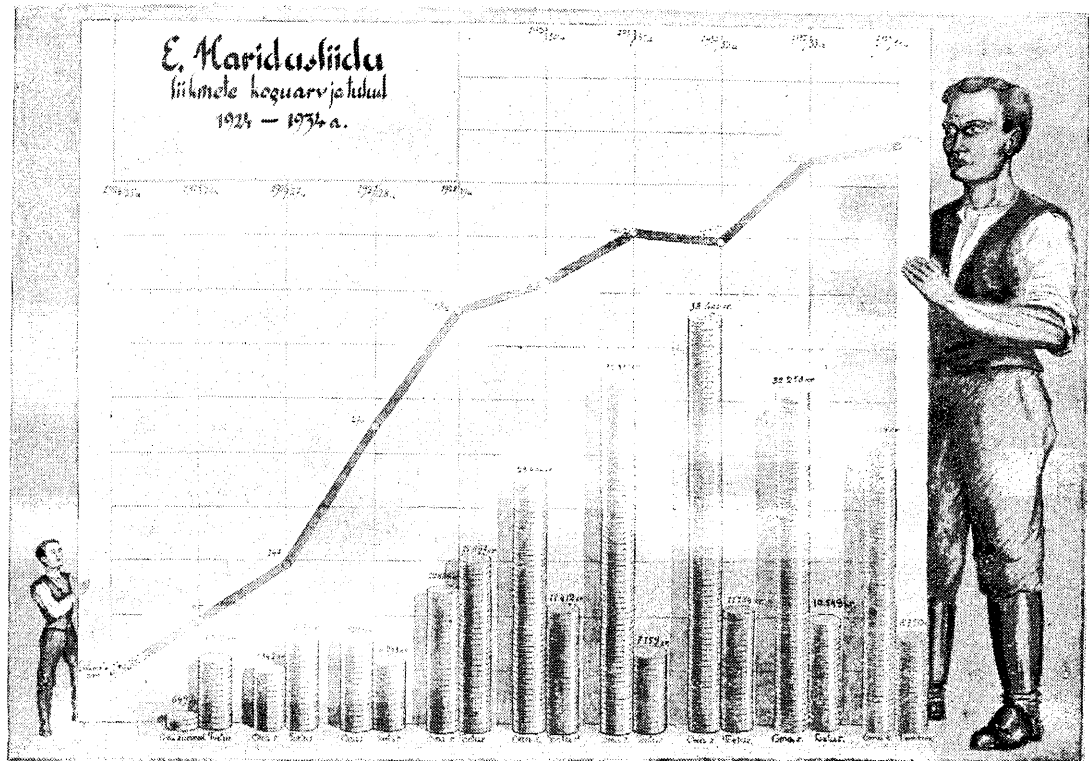
Viimsel aastakümnel tuleb nähtavale tööliskonna hariduspüüete rahuldamise alal uusi suundi. Uut tööliskoolitusliikumist võiks iseloomustada just seega, et, nagu ülal juba mainitud, lähtekoht võetakse töölise situatsioonist ja tema konkreetsetest vaimsetest tarvetest.

Ameeriklane Spencer Miller (WCAE, lk. 386 jj), nimetab seda lähtekohta lähtekohaks „situatsioonist“ („situation approach“), konkreetse olukorra probleemistikast ja seab sellele vastu nn. lähtekohta „õppeaineist“ „õppeainete loogikast“ („subject approach“).

Vana tööliskonna haridusliikumises, kui üldse julgeda tõmmata teravat joont „vana“ ja „uue“ vahel, taotleti, nagu seda näha võib kõige selgemini Saksamaal, mingit üldist „akadeemilist“ haridust. Selle hariduse entsüklopeediline iseloom oli põhjustatud töölise alaväär-tusetundest. Taheti saada „üldist“ haridust, mis vähemasti formaalselt sarnaneks n. n. „haritud“ klasside üldisele haridusele. Sellega ongi seletatav, et töölisele loenguis, õpperingides pakutud marksistlikus õpetuses lakkas kodanlik materjalismi ja positivismi vaimu populariseeritud tarkus, see tarkus, mis oli kodanlises maailmas moes umbes kaks generatsiooni tagasi. Gertrud Hermes*) on näidanud, et sarnane väärharidus loob töölisele, mis on läbi immutatud fraaridest ja dogmaatilistest üldistustest, kuid on võimetu igapäevase klassivõitluse konkreetsete praktiliste probleemide suhtes. Säärase hariduse tulemuseks on „literaarse“ töölise tüüp.

Võrreldes eelöelduga, tööliskonna haridusliikumine omandab viimasel ajal demokraatlikel mail palju eluligidasema mulje. Sedamööda, kuidas tööliskoolitusliikumine loobus algelisest lihtsast kodanlike kultuuri eitamisest, pöördub tema haridusliikumine positiivsele ülesehitustööle. Haridusliikumise ülesandeks kujuneb siin ikka enam töölise kasvatamine aktiivseks kodanikuks. Ja kõige paremaks meetodiks osutub siin ikkagi lähtumine töölise enda kogemustest sotsiaalse, poliitilise ja majandusliku elu alalt. Hariduse andmine peab olema individualiseeritud ja muutuma eluligidasemaks. Kasvata-

*) Oma teoses „Die geistige Gestalt des marxistischen Arbeiters und die Arbeiterbildungsfrage“, Tübingen, 1926.

mine „vaba aja“ otstarbekale, isikupärasele ja viljakale kasutamisele ja ka kutse vaimustamine on võimalik ainult sel hariduse eluligisuse printsiibil. „Täiskasvanud tööliste haridusel on eesmärgiks neid väärtusi, mis sisalduvad implicite kiiresti muutuvais tsivilisatsioonis, ka explicite teadlikuks teha“, ütleb Spencer Miller (WCAE, lk. 394).

4. Vabaharidustöö ja kutse; kutse õilistamine.

Väga tähtsaks küsimuseks vabaharidustöö korraldamise alal kujuneb kutse arendamise, kutsealaliste oskuste ja teadmiste harrastamise küsimus. Kui selles küsimuses tänini pole leitud ühist seisukohta, siis on selle põhjuseks asjaolu, et inimese kutsealakuimus ise on kujunenud väga keeruliseks. Keeruliseks teeb

selle asjaolu meie moodsa ratsionaliseeritud käitise iseloom, kutsetöö dekvallitseerimine, ja sellest tingitud muutused ühiskondlikus struktuuris. Enam-vähem kindlaks tulemuseks selle küsimustiku läbiarutamisel peaks olema, et vabaharidustöö (ja üldse rahvaharidustöö) ülesandeks võib küll olla rahva kutsealaliste jõudude arendamine, kuid see pole mitte esimene ja kõige tähtsam ülesanne. Sest meie ei saa enam tõeliselt teostatavaks ja üldiselt maksvaks pidada seda isiksuse ideaali, mida kuulutas John Ruskin ja mida ka uue töökooli arendajad, nagu G. Kerschensteiner, omaks võtnud, seda ideaali, mille järele isiksuse seesmine kutse ja ta igapäevane töö ühte langevad.

Inglise tööline, nagu mainib B. B. Thomas, keeldub käsitamast oma kutset kui

haridussoodustavat momenti. Ta ei näe hariduses mitte oma kutse vaimsustamist, vaid kui teatavat kompensatsiooni, teatavat vabastust kutsetööst.

Ameerika tööliste haridusliidu esindaja mainitud konverentsil esitas huvitavaid andmeid kasvava majanduse rationaliseerimise kohta. Muidugi käivad need andmed Ameerika kapitalistliku tööstuse kõrgekonjunkturi kohta, kuid sellele olukorrale on ka Lääne-Euroopa liginemas. Industrialiseerimise kiire tempo tõsisemaid järeltusi on tööliste kasvav ebakindlus oma kutses. Tööline on sunnitud oma elus mitu korda oma kutset muutma. Tööstuse kasvav produktiivsus kutsub esile n. n. „tehnilise töötaolu“ (technological unemployment) ja ühes sellega tarviduse oma kutseala muuta. Järelikult peaks koolikasvatuse ja täiskasvanute kasvatuse eesmärgiks olema ette valmistada võimalikule kiirele ümberõppimisele. Juba tänapäeval (1929) peavad tegutsema 25% töölistest kutsealadel, milliseid kümme aastat tagasi üldse olemas ei olnud.

Teisest küljest aga suureneb üha „vaba aja“ hulk, eriti veel viiepäevase töö-nädala maksmapaneku võimalusel ja täiskasvanute haridus seisab tähtsa ülesande ees, seda vaba aega kasutama õpetada.

Kuid ometi peab mõnna, et vabaharidustöö üheks ülesandeks peab ikka jääma, niipalju kui see võimalik, kutsealaliste oskuste ja teadmiste harrastamine. Moodsa tööstuse rationaliseerimise-protsessi tõttu, eriti tööstuslikel mail, on selle tegevuse mõju muidugi piiratud, ta on seda juba praegu ja arvatavasti piirdub ta mõju tulevikus veelgi enam. Ta on tarvilik ainult ühele osale töötajast, kes on saanud anduda differentseeritud tööle ja kel on võimalik oma kutsetegevuses püsivalt tegev olla. Nende juures on võimalik ja ühtlasi tarvilik, et nad oma kutsealalist tegevust ühendavad armastusega selle tegevuse vastu ja tunnetavad oma töö moraalselt väärtust ja tähendust ühiskonna elu seisuko-

halt. Need võivad siduda tööd elumõttega ja seega saavutada igale tarvilikku hingelist ja moraalselt tasakaalu.

Eriti Saksa vabaharidustöös rõhutatatakse kutse õilistamise tarvidust, kui üht eesmärki. Kuigi on olemas lõhe inimese kutsetöö ja tema sisemise elueesmärgi vahel, ometi on see, inimese seisukohalt vaadatuna, ikkagi õnnetus, ja seepärast peab vabaharidustöö tasandada püüdma üha kasvavat elu mehhaniseerumist ja ratsionaliseerumist.

Kutseidee ja kutse õilistamise rõhutamine vabaharidustöö eesmärgina tuletab paljudele meelde keskaega oma kindlate elukutseliste vahekordadega, gildide süsteemiga. Inimesel on siin täita oma kindlapiirilise funktsiooni ühiskonnas ja ta võib öelda, et ta on kutsutud täitma üht või teist funktsiooni. Ja kui öeldakse, et inimese kutse peab moodustama vabaharidustöö püüete keskuse, siis näib, et me säärase arutlustega eeldame staatilist majandust ja staatilist ühiskonda, milles iga üksiku „funktsioon“ või „kutse“ on midagi fikseeritud ja kindlaksmääratud.

Ometi näevad ka need, kes toonitavad kutse õilistamist haridustöö eesmärgina ja kes arvavad, et isikuses seesmine kutse ja igapäevane töö ühtima peavad, et kutset kui üldhariduse lähtekohta tuleb käsitada oluliselt dünaamiliselt. Nii käsitab seda kutseidu ka nn. „töökooli“ arendaja G. Kerschensteiner. Kutset ei saa ka Kerschensteineri järele käsitada kui mingit staatiliselt mõeldud teenistustegevust. Kutset arvestatakse siin kui mitmekesiste tehniliste, loodus- ja vaimuteaduslikkude teadmiste orgaanilist ühtsust, mis võib saada isikuse totaalsuse väljaarendamise tugi-punktiks.

5. Vabaharidustöö ja rahvaharidustöö.

Eelpool öeldu põhjal võiksime väita: 1) et sel korral, kui spetsialiseeritud kutsetöö enam ei võimalda inimesele looduse poolt antud võimeid ja kalduvusi

välja arendada, siis vabaharidustöö ülesandeks jääb võimalusi luua täiendavaiks tegevusiks. Inimese suhted oma kaasainimestele ja ümbrusele ei tule mitte täiel määral nähtavale tema kutsetöös. Nii oma erivõimete ja erikalduvuste harimine kui ka inimestevaheliste suhtumiste arendamine loob inimesele alles võimaluse kõrgemate tarvete rahuldamiseks. Kasvatuse vaba aja veetmisele on ses mõttes vabaharidustöö üheks eesmärgiks. Gümnaastika ja muusika, need antiikaja aristokraatia vaba aja (shole) harrastused, saavad nüüd üldise vabaharidustöö vahendeiks, samuti nagu sport ja tants, kirjanduse ja kujutava kunsti nautimine;

2) et vabaharidustöö peab peale selle silmas pidama kutse vaimset süvendamist. Kutsetöö kui eesmärk ja kui eksistentsi, perekonna ja selle säilituse eeldus, peab ka iseendas mõtte omama. Inimene peab talunikuna või tööstustöölisena oma töö mõtet nägema seoses oma ligema ja kaugema eluühiskonnaga, küla ja linnaga, rahvuse ja inimkonnaga.

Kuid täiskasvanute vabaharidustöö saavutab oma kõrgeima mõtte ja sügava vaima põhjenduse alles sääl, kus ta teadlikuks saab oma ühiskondliku elu kujundamise ülesandeist. Kahe eelpoolmainitud ülesande kõrval peab vabaharidustöö silmas pidama, et ta ülesandeks on veel elu kujundada ehtsa osaduskonna suunas. Rahva kultuurilist ja vaimset ühtsust pole tänapäeval üldse enam võimalik vabaharidustööta saavutada. Ja kui vabaharidustöö ei taha inimest mitte ainult majanduslikult seostada inimeste ja rahvustega, vaid ka vaimset ja kultuuriliselt, siis saab ta seda teha ainult rahvahariduse ja rahvakultuuri kaudu. Kasvatuse osavõtule rahvakultuurist, selle sisaldustele ja muutustele, kasvatab inimest ka osavõtule inimsuse kultuuri seadustest ja loomisest.

Selles mõttes on vabaharidustöö esi-

joones rahvaharidustöö. Eriti tähtis on seda asjaolu arvestada meie kui väikerahva seisukohalt. Me teame, kuidas tänapäeva majanduslikkude muutuste tõttu mass on asendamas ehtsat osaduskonda. Rahvas pole kunagi olnud ega ole homogeenne mass, küll aga peab ta olema liigestatud ühtsus. Kuivõrd rahvaharidusel õnnestub luua osaduskonna vaimu, sedavõrd kergendatakse igale üksikule saavutada vaimset kindlust, mis aitab ka kõige madalamat mehhaanilist tööd paista talutavana ja väärtuslikuna.

Arvestadeski vabaharidustööd kui rahvaharidustööd, ometi pole võimalik nõustuda nendega, kes lähevad nii kaugemale ja väidavad, et rahvaharidus võib luua rahvakultuuri. Rahvaharidustöös me saame rahvale vahendada ikka ainult kultuurväärtusi, mis on olemas. Me saame neid vahendada teadvuses ja lootuses, et neist hoovab mõjutusi ja äratusi, mis võivad olla rahvakultuuri edasiarendamisel viljakad. Viljakal väärtustevahendusel on aga omad eeldused, mida peab arvestatama. Need eeldused erinevad selle järele, millise rahvakihiga tegemist, ja isegi iga üksiku juures on need eeldused silmatorkavalt erinevad. Mida me eelpool nägime haridustöö läheteoha kohta, seda peab siin arvestatama.

6. Rahvaharidustöö ja hariduse mõiste.

Rahvaharidustööd peab käsitatama kui üksuse elukujundamist ühiskonnas. Isiksuse totaalsus on see, mida peab harima. Me peame inimest käsitama kui tervikut ja silmas pidama tema vaimsete tarvete totaalsust. See moodustab uue humanismimeelsuse, mis kannab ja immutab kogu rahvaharidustööd.

Selles mõttes võetuna ei ole rahvaharidustöö mitte ainult üks uus organ meie koolisüsteemis, mis oleks sihitud rahva kutsealaliste jõudude paljundamisele. Rahvaharidus ja rahvakultuur

moodustavad tegeliku ja tõelise] aluspõhja, ilma milleta igasugune kõrgem haridus õhku rippuma ja juuretuks jääks. Ma arvan, seda juuretet haritlaskonda tunneme tänapäeval üsna üldiselt.

Rahvahariduseidee, nagu me seda tänapäeval näeme, on meile näidanud, et iga üksiku haridus on ainult siis elujõuline, kui teda kannab rahva seesmine elustiil ja hoiak. Ilma rahva seesmise elustiili ja hoiaku (paideia) kandejõuta ja vastukajata jääb iga üksiku elustiil ja hoiak eluvõõraks, kui mitte just koomiliseks veidruseks.

Ma arvan, me peame siin päris reaalselt mõtlema ja nägema. Me kalduksime ääretusse romantikasse, kui rahvaharidus, nagu paljud seda kujutlevad, peamiselt ainult rahva kunstilisi jõude arendada tahaks, lootuses, et nii arendada orgaanilist rahvakultuuri.

Realistliku pilguga vaadatuna aga nähtub selgesti, et juba sündimisehetkest alates vormivad meie rahva eluvormid iga üksiku tungipäraseid jõude ja vaimseid väljendusi. Juba lapses ohjeldavad sääraseid jõude rahva komblus, elunormid ja üldine ellusuhtumine. Väikelapse toimingute ja tegevuste harjutamistes me laseme neid omandada teatud hoiakut ja stiili. Peod ja pühad lasevad neid läbi elada ühtekuuluvust ja ehitavad üle igapäevase töö kõrgemad vaimsed vormid. Abielu ja selle vorm vaimustab tooreid tungjõude jne.

Sääraseid elementaarseid vaimseid vormid moodustavad eestkätt nn. rahvahariduse. Sää, kus need elementaarsed vaimsed vormid laostuvad või kaovad, ja see sünnib mitmesuguste moodse elu tententside tõttu, sää, jääb rahvaharidustöö ülesandeks laostamisele vastu töötada. Ses sihis kannab rahvaharidustöö kindlasti konservatiivset iseloomu.

See kõik näib niivõrd lihtne ja isenesestmõistetav, et vaevalt tarvitseb sellest kõnelda. Kuid ometi peab seda toonitama, sest et need sotsiaalpedagogika lihtsad tunnetused kipuvad kaduma minema. Ja peamiselt selletõttu, et meie

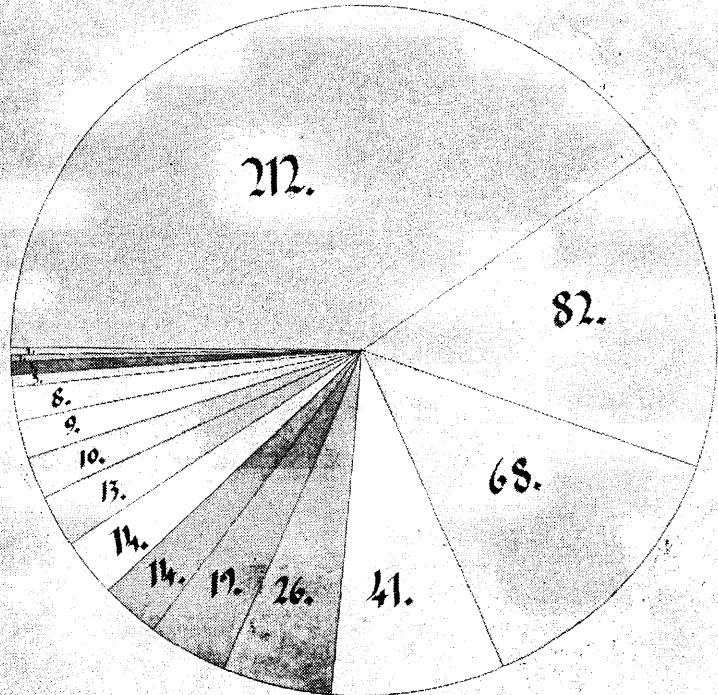
hariduse mõistet üle pingutame. Just nagu oleks „haridus“ midagi, mis puhta vaimsusena oleks vastu seatud meie argipäevale. Säärane mõiste peegeldab suurel määral puht-aristokraatset arusaama haridusest ja loob pinna, nagu Disraeli ütles, „kahe rahva hädaohu“ tekkimiseks. Selle arusaama kohaselt jaotatakse rahvas just kui kahte klassi: ühelt poolt haritud inimesed ja teiselt poolt harimata mass. Hariduse andmist on mõeldud siin ikka ülevalt alla ühetaheliselt kõigile. Haritud talunikust, haritud töolisest ei tohiks me säärase hariduse mõiste seisukohalt öieti mitte kõneldagi. Ainult nn. „poolharitlase“ karikatuuri võiksime leida.

Hariduse õiges mõistmises ja hindamises peame palju ümber õppima. Väga sagedasti esinev „poolharitlase“ ja „tõusiku“ karikatuur, nagu me seda tunneme oma kaasaegsest kirjandusest, on otseks tegelikuks tulemuseks sellest levinud väärarusaamast, mille järele haridust omandatakse ülalt alla, suutmata väärtuslikku seedida.

Me peame lõppeks Nietzsche'le ikkagi õiguse andma sää, kus ta räägib sellest, et haridus on stiiliühtsus, mis tuleb nähtavale kõigis eluvaldustes. Haridus on kõrgem vaimsus, mis vormib inimese tungjõude, korrastab tema igapäevast olemist ja ellusuhtumist ja laseb teda õiges hoiakus hinnata majanduslikke, poliitilisi ja kultuurilisi jõude ja seadusi. Elementaarsete vaimsete eluvormide alus võimaldab alles inimesel nautida kõrgema vaimuelu väljendusi teaduses, kunstis ja religioonis, ja neist osaneda. Kuid ka need kõrgemad väljendused ise on seoses rahva elementaarsete elunormidega ja ürgeliste kultuurvaradega. Nagu meie kirjanikkude keel on elav ainult siis, kui ta elab rahva keelest, nii ka iga üksiku kõrge vaimsus on elav, kui ta on ühenduses rahva vaimusega, ja ta on seda nimelt ka sel korral, kui see vaimsus on evolutsiooniline.

E. Haridusliidu
 liikmeks olevad sellised liikide järel
 1953a.

- 212. Kõrgkoolide õpilased
- 82. Kõrgkoolide õpetajad
- 68. Keskkoolide õpilased
- 41. Keskkoolide õpetajad
- 36. Keskkoolide vanemõpetajad
- 19. Keskkoolide vanemõpetajad
- 14. Keskkoolide vanemõpetajad
- 14. Keskkoolide vanemõpetajad
- 13. Keskkoolide vanemõpetajad
- 10. Keskkoolide vanemõpetajad
- 9. Keskkoolide vanemõpetajad
- 8. Keskkoolide vanemõpetajad
- 8. Keskkoolide vanemõpetajad
- 3. Keskkoolide vanemõpetajad
- 3. Keskkoolide vanemõpetajad
- 3. Keskkoolide vanemõpetajad
- 1. Keskkoolide vanemõpetajad

7. Rahvaharidustöö metoodiline lähtekoht konkreetsest situatsioonist.

Me juba mainisime ülal, et vabaharidustöö lähtekohaks on inimese konkreetne situatsioon. Sellele arusaamisele on jõudnud niihästi need, kes teevad vabaharidustööd mingi maailmavaatelise rühmituse nimel, kui ka tööliiskonna haridusliikumine. Ma arvan, see lähtekoha võtmine konkreetsest situatsioonist vastab uuele hariduse mõiste käsitusele. Lähtekoht inimese situatsioonist on pedagoogilialt õige lähtekoht inimese hariduskäigul. Sellest situatsioonist kasvavad haridustarbed. Igal ühel on kogemused majanduslikul, poliitilisel ja kul-

tuurisel alal. Igal ühel tekivad raskused, igal ühel on hädasid ja muresid. Kuidas oma elu korraldada ja mida ta peab tegema? Millised on tema kohustused ja õigused nüüd ja siin? Mis mõte on tema elukutsel ja tööl suuremas seoses? Kuidas seisukohta võtta sotsiaalsete probleemide suhtes? Need on konkreetsest alusest ja küsimused ja nad moodustavad hariduskäigu rakenduspunktid.

Küsimused, mis kerkivad konkreetsest situatsioonist, on inimesele moraalselt tähtsad, ja see asjaolu annab kogu vabaharidustööle kõlbla tõsiduse ilme. Need konkreetsest tõsielu-kogemused määravad vabaharidustöö eluligiduse ja

ka üldise iseloomu. Vabaharidustöö on eluligidane nii oma lähtekohalt kui ka eesmärgilt. Lähtekoht määrab, et haridus pole midagi enda ette olevat, ülalt omandatavat, vaid et teda tuleb igas inimeses üles ehitada. Niipea kui inimene oma situatsioonist hakkab teadlikuks saama ja teadlikku ellusuhtumist otsib, niipea kasvab temas haridustarve. Ja haridus, millega teda lastakse kokku puutada, peab seda teadlikku ellusuhtumist ja elukorraldamist abistama. Vastupidiselt koolile, mis on mõeldud ikka alles ettevalmistuseks elule, täiskasvanute vabaharidustöö ei vaata mitte enam tulevikku, vaid olevikku. Vabaharidusega kokkupuutumises saavutatud haridus teenib elu aktuaalseid probleeme ja ta peab enda väärtust ikka jälle uuesti tõestama seega, et see haridus, kui elumeelsetuse korrastus ja jõud, elu nõudeid ja ülesandeid rahuldada suudaks.

Paljudele võib näida, et sellest kõigest on vähe. Muidugi on see on miinimum, kuid ilma selle miinimumita ei saa olla ka maksimumi. Kui täpsemalt asja vaadelda, siis on haridusideaalis, mida esitas N. F. S. Grundtvig, Taani rahvaülikoolide asutaja ja rahvahariduse klassik, toonitatud sama miinimumi, kui ta nõuab, et rahvaharidustöö peab valgustama hetkeliselt olevikuelu.

8. Rahvaharidus ja „valgustuse“ mõiste; N. F. S. Grundtvig.

Vaatamata sellele, et Grundtvigi ideede ja meetodite maksvus on piiratud tema ajaga ja Taani oludega, ometi on ta näinud teatavaid põhitõdesid, mida peab arvestama igasuguse vabaharidustöö suunitluses. Kui ta rahvaridustöölt nõuab, et see peab valgustama hetkeliselt oleviku-elu, siis ei seisa säärane oleviku valgustamine mitte vastolus n. ö. igaveste väärtusega. Oleviku igakülgne valgustamine võib alles üldse viia ligidale igavestele väärtustele ja nende mõistmisele. Nagu Grundtvig omal ajal, nii on ka tänapäeval suureks sotsiaalpedagoogika ülesandeks hoida

rahvaeelu laostumise eest. Aeg, mil väärtusteadvus laostub, loob suure seesmise rahutuse. Ja mida enam võiksmegi teha, kui inimesi tugevaiks teha oma elu ülesannete täitmiseks.

Väga iseloomustaval viisil kõneleb Grundtvig valgustusest, kui rahvahariduse ülesandest. Ta on selle „valgustuse“ (enlightment, éclaircissement, Aufklärung) mõiste võtnud 18. sajandi valgustusajast. Kuid ta on seda mõistet omal viisil sisustanud ja nõnda kujundanud, et see mõiste veel tänapäevagi haridustöö põhimõistena tarvitata on.*) Me võiksime püüda seda mõistet nii iseloomustada, et võrdleme teda üheltpoolt 18. sajandi valgustuse mõistega ja teiselt poolt humanistliku hariduse mõistega. Me teeme seda ka seepärast, et mainitud mõistet õige tunduvalt ilmetavad veel tänapäevagi haridusideaali.

Meie kaasaja haridusideaalis mängib tähtsat osa 18. sajandi valgustusmotiiv. 18. sajandil on teatavasti mõistus ainuvalitsejaks. Iga inimene peab oma sünnipärasest mõistust kasutama õppima, et ta võiks saada täiskasvanuks ja ennast vabastada kiriku, riigi ja seisuse autoriteetidest ja et inimene võiks oma elu juhtimist võtta iseenda kätte. Mõistus peab vabastuma kõigist ahelaist ja iseteadlikult inimese elu korraldama.

Grundtvig, tarvitades sõna „valgustus“, annab sellele sõnale hoopis sügavama mõiste. Nagu 18. sajand, nii ei kartnud ka Grundtvig, et mõistuse valgustus võiks saada kahjulikuks riigile ja kirikule. Sama vähe arvas ta, et rahvahariduse ülesandeks oleks objektiivse teaduse vastu võidelda. Kuid ometi võitleb ta n. n. „vale“, intellektualistliku valgustuse vastu. Ta võitleb 18. sajandi liialdatud intellektualistliku vaate vastu, nagu oleks tõesti võimalik kõike mõistuslikult seletada. Ta tahab näidata, et „vale“ (intellektualistlik) valgustus ignoreerib

*) Vd. siia eriti E. Heimpel — Micheli uurimust „Die Aufklärung“, Langensalza, 1928.

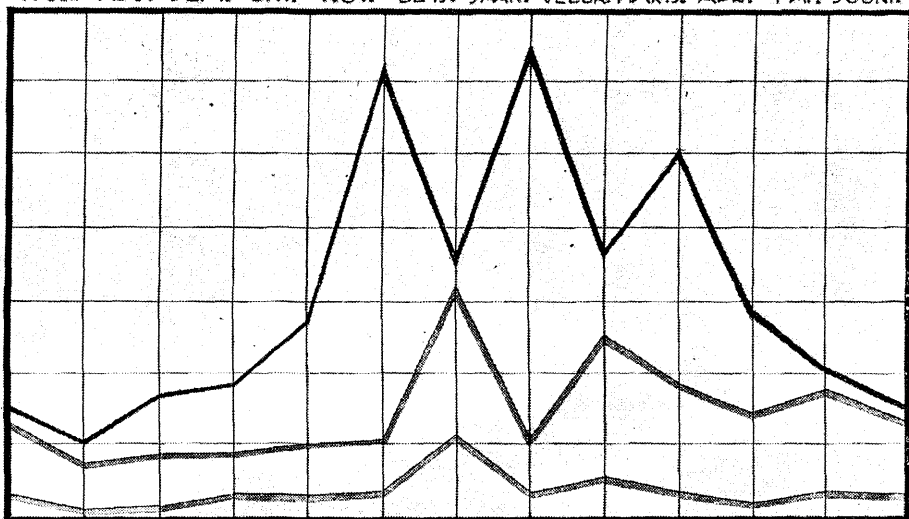
TEATRITARVETE-LAD TEGEVUS KUUDE JÄRELE

JUULI. AUG. SEPT. OKT. NOV. DETS. JAAN. VEEBR. MÄRTS. APR. MAI. JUUNI.

NÄIDENHD

PARLUKAD

KORTUUMID

inimeksistentsi irratsionaalset sügavust. Grundtvig tahab võtta inimest kui teravikut ja toonitab, et valgustus peab haarama kogu inimest. Muidugi on mõistus inimese kõrgeim võime, ent see mõistus pole „midagi muud, kui tundmus, mis iseendast teadlikuks saab“.*) Grundtvigi arvates peab rahvaharidustöö selleks, et rahvast üle aidata väärtuste kriisist, väärtuste laostumise protsessist, tihedat sidet otsima rahva ajaloo, keele ja müütosega. Kuid meile on siinkohal tähtis rõhutada asjaolu, et Grundtvig on õieti näinud, et rahvaharidustöös peab arvestama inimese totaalsust ja aitama rahuldada kõiki vaimseid tarbeid.

Rahvaharidustegelane on selt seisukohalt samuti õppija ja otsija. Ta on õppija ja otsija, kes ainult osaliselt oma õpilastest ees on. Võiks öelda, et iga

*) Tsiteeritud saksakeelse, Joh. Tiedge poolt tehtud tõlke järel „Grundtvig. Die Volkshochschule“, kahes köites (II, lk. 55).

õpiringi juht on teatava määrani Sokrates, kes inimelu läbitungimatus rägastikus üksikuid seoseid selgesti püüab esile tõsta, nõudmata oma arvamustele ja mõtetele absoluutset tõtt. Teisi juhitudes ja ise otsides, tuleb tal ikka jälle otsast päale hakata ja ta on oma tööga rahul, kui tal õnnestub inimesi viia järeloomõtlemisele ja oma elamuste mõtestamisele.

Arvestades ka seda, kuidas Grundtvig kujutleb „valgustust“, võime öelda, et valgustus tähendab eluvõimsate suhete meelestust, tähendab endale aruandmist nende poliitiliste, majanduslike ja kultuuriliste jõudude vahelkordadest, mis määritlevad inimlike suhteid ja eluvorme.

Nii käsitletuna ei tarvitse valgustus kui vabaharidustöö eesmärk sugugi mitte vastolus olla humanistliku haridusideaaliga. W. Flitner, saksa esindaja täiskasvanute konverentsil, (WCAE, lk 123 j.), kirjeldab seda humanistlikku hariduside-

aali nõnda, et kergesti võiksid kerkida arusaamatused. Humanistlik haridusideaal, nagu see esines 19. sajandil, Goetheajastul, nõudis ümarat, kõikehaaravat haridust ja laialdast teadmist kõikidelt aladelt, nii et midagi inimlikku poleks enam võõras. Selle haridusideaali kohta võib küll kindlasti öelda seda, et ta jääb paratamatult, olude sunnil, intellektuaalse aristokraatia asjaks, kuid pole iseene- se mitte vale.

Me oleme ülal vihjanud korduvalt totaalsuse arendamise nõudele ja humanistlikule meelsusele, mis kannab rahva- haridustööd. Me oleme aga ka tähele-

panu pöörnud asjaolule, et haridus ja rahvaharidus tähendab kõrgema vaimse elu olemasolu argipäevases elus, argi- päeva hingestamist. Ja säärane argipäeva vaimsustamine peab ikkagi alt algama, juurtest ja individuaalsest situatsioonist. Me tähtsustasime eelpool elementarseid rahva eluvorme. Võiks öelda, et seega on väljendatud ikkagi paljast argipäev- sust, elu instinktiivset külge. Kuid see, mida me õpime tundma „valgustuse“ nime all, viib meid juba otsekohe- selt kõrgema vaimse elu väljenduste ja nen- de mõistmise juurde.

Haridusliidu asutamise mõte 25-aastat tagasi.

1909. a. otsustati asutada „Eesti Hariduse Ühendus“.

KARL LAANE.

Sama vana kui meie rahvusliku ise- teadvuse ärkamine, on eesti haridus- seltside mõte. Oieti meie rahvuskul- tuurilised ettevõtted ja saavutused kuni riikliku iseseisvuse kättevõitmiseni saidki võimalikuks peamiselt mitmesu- guste seltskondlike ühissetevõtteina. — Meenuägem näiteks laulupidude kor- raldamist, mille kaasas kutsuti ellu mitmesuguseid laulu-mänguseltse lau- lude õppimiseks, samuti hiljem mitme- suguste majanduslike jne. seltside asu- tamist, missugused enamasti kõik oma peaülesannete kõrval kaudselt või otse- selt tegelesid rahvahariduseküsimustega. Kuid, nagu märgitud, juba eesti seltside asutamise algusaastail pääsis liikvele ka eriliste haridusseltside asutamise mõte, mille peamiseks eesmärgiks oli ema- keelsete koolide asutamine ja üleväl- pidamine, nii nagu näeme ka hiljem enamiku haridusseltside tegevusest.

Esimesed sammud selles sihis astuti juba 1860. a., mil Viljandimaal „kool-

meister“ Jaan Adamson'i algatusel pandi liikuma Aleksandri-kooli mõte, mille järgi üle kahekümne aasta kestnud visade püüete tulemusena (pandi toime ülemaaline korjandus, mis tõi sisse 100.000 rubla) kõigi olude kiuste püsiti nimetatud koolimaja Põltsamaal, mis pidi saama „rahva meele ja vaimu harimise kooliks“, nagu kirjutas 1884. a. „Oma Maas“ kooli asutamismõtte alga- taja J. Adamson. Kuid vahepeal oli tekkinud seesmisi lahkheliseid, oli süve- nenud ka venestus, nii et hea mõtte algatajad pidid eesti kooli teostamise asemel andma teed venekeelsele Karls- hovi linnakoolile, mis hakkas töötama a. 1888.

Kuid aeg ei jää seisma — saab lõ- puks võimalikuks avaramgi seltskond- liku haridustöö korraldamine. Avara- maks muutunud olukorda iseloomustab Villem Reiman („E. Haridusselt- side Aastaraamat I“, lk. 91) järgmiselt:
„Vabam vool, mis pärast jaapani

Näitejuhtide kursus Tartus 1930. aastal.

sõda võidule pääsis, viis need tammid alla, mis seni hariduspüüdeid olid takistanud. Igalpool tunti elavat tarvidust iseseisvate haridusliikude asutuste järgi. Igalpool tekkisid üle öö uue, avarama seltside-seaduse abil ühisused, mis hariduse tõstmist ja väljalaotamist oma ülesandeks seadsid.

Kaks voolu tuli haridusseltside asutamisel ilmsiks.

Esmalt koondamise ehk kontsentreerimise-püüde:*) üks tugev keskselts ja tüve ümber harud ja osakonnad, mis siiski iseseisvalt töötavad. Sel teel saadi ilma kuludeta ja vaevata, ka ilma aja viitmata, kergesti ja kähku hulk sellise haruseltside ehk peaseltside osakondade nime all elule kutsuda. Kõige laialisem niisugustest korraldustest on „Eesti Noorsoo Kasvatuse Selts“ Tartus 14 osakonnaga. Temale järgneb „Eestimaa Rahvahariduse Selts“ 9 haruseltsiga. Vähem

harusid on ajanud „St. Peterburi Eesti Hariduse Selts“ — 7, kõik Peterburi ümberkaudu „Kuresaare Eesti Seltsi Hariduse Osakond“ — 4 oksaga Saaremaal, „Pärnu Kooli Selts“ — 2 haruseltsiga ja „Võrumaa Rahvahariduse Selts“ — 1 osakonnaga*.

Kogusummas (nii märgib „Eesti Haridusseltside Aastaraamat I“) tegutsseb 1909. a. üle maa (eestlaste kolooniad Venemaal juurde arvatud) juba 90 haridusseltsi, kellel on üle 11.000 üksikliikme. Nende tähtsamaks ülesandeks on erakoolide ülevalpidamine ja nende sisulise külje arendamine. Nii töötab eelmainitud aruande järgi nimet. seltside ettevõtteina 31 kooli, enamasti emakeelse õppekeelega, kuna meie maa erandliku olukorra tõttu — vastukaluks pealetungivale sakslusele — oli antud luba Läänemere äärseis kubermangudes asutada ka emakeelseid kooli. Peale selle pidasid haridusseltsid üleval terve rea lasteaedu ja vaeslaste

*) Teine vool kaldus pooldama iseseisvaid sellise, missuguste tegevusvõimalused olid vabamad. K. L.

varjupaiku Enam tagaplaanil asus aga haridustöös see osa, mida tänapäeval tunneme vabaharidustöö nime all. Sel alal võiks nimetada vast kursusi, kus õpetati peamiselt koolikava järgi keeli, ajalugu jne. Ka hakati asutama juba raamatukogusid ning aruandes nimetatakse ka 6 lugemislauda. 31. III ja 1. IV 1909 a. Tartus peetud „üldisel koosolekul“, kus arutati haridusküsimusi, Jaan Tõnisson tõstab üles isegi rahvaulikoolide mõtte, kuigi see tundub tol ajal „kauge tulevikumuusikana“ välismaisist eeskujudest.

Nagu nägime eelpool, suur osa hariduslikke organisatsioone töötas suuremate seltside osakondadena, kuna sel viisil seltside ellukutsumine oli lihtsam. Puudus aga ühine, neid kõiki ühendav ja tegevust koordineeriv keskoht, mille järgi aga hakatakse ikka enam ja enam tarvidust tundma, kuna üksikuina seltsidel oli võita suuri raskusi, eriti koolide otstarbekohase korralduse alal, mille arendamine oli tol ajal seltside endi eriasjaks. Sellest kirjutab V. Reiman („E. H. A.“ lhk. 92):

„... elavalt tunti aga ka ära, et meie haridusseltsidel palju ühiseid

ülesandeid on, mida ei tohi unustada: koolikirjanduse muretsemine, õppekavade valmistamine, kooliõpetajate eelharimine ja edasiharimine, kooliõpetajate seisukorra kindlustamine ja paiukikassa asutamine, teiste haridusliikude ettevõtete: kooli tervishoidmise ja koolimajade ehitamise küsimus, kursuste ja õhtukoolide toimepanemine, kõnepidajate muretsemine, raamatukogude ja lugemislaudade hoolitsemine jne.“

Neil põhjusil tuli Tartus 31. märtsil ja 1. aprillil 1909. a. peetud „avalikkudel koosolekutel hariduse asjus“ tähtsama päevakorrapunkti arutusele küsimus: „Kuidas haridusseltse asutada ja keskkohakorralduse läbi ühendada“ (minu sõrendus K. L.) Nimetatud avalikest koosolekuist (ehk kongressest) võttis osa üle 150 esindaja 23 haridusseltsist. Koosolekust osavõtjate hulgas leiame meie haridustegelasi, nagu: Jaan Tõnisson, Peeter Põld, Villem Reiman, A. Jürgenstein, dr. K. Konik, M. Kampman, Ernst Peterson, M. Lipp, Jakob Palvadre, J. Ruus (praegune Virumaa Rahvaulik. juhataja) A. Ündritz, M. Raud, K. Neuman ja teised.

Seltside asutamise juhtmõttest ja ühise keskkoha loomise vajadusest kõneles sel koosolekul Jaan Tõnisson ning tutvustas koosolijaid kahe põhikirjakavandiga. Nimelt „Eesti Haridusseltsi“ ja „Eesti Hariduse Ühenduse“. Neist esimene oli rajatud osakondade põhimõttele, nii nagu olid rajatud varemloetletud suuremad seltsid oma osakondadega; teine kava aga oli rajatud põhimõttele — asutada rohkem iseseisvaid seltse ja need koondata kesk-korraldava asutuse ümber. (Seega viimane kava oli vastav praeguse E. Haridusliidu mõttele.)

Küsimuste kohta avaldati läbirääkimiste korras õige elavalt mõtteid, kusjuures toodi sõltuvate osakondadega keskseltsi asutamise mõtte vastu

Ajakirjand. keskladu

„PRESSA“

Tartus, Rüütli 11. Tel. 9-58. Postkast 149.

Arved: Tartu Linnapank nr. 378. Tallinna Linnapank nr. 6223. Posti j-arve Berlin nr. 30722.

Osakonnad: Tallinn, Rataskaevu 5, telef. 435-16, pk. 427. Arve: Tall. Linnapank nr. 9773, Viljandi, Tartu 3 Narva, Hermannii 11, tel. 276, pk. 6. Arve: Narva Krediitpank nr. 347.

Saadaval kõige mitmekesisemas valikus igasug. kodu ja välismaa

ajalehti ja ajakirju.

Eesti, Saksa, Prantsuse ja Inglise moelehed. Müügil kohe peale ilmumist. * Tellimiste vastuvõtmine kõikide ajalehtede ja ajakirjade peale kodu ja välismaal.

terve rida tegelikust elust võetud näiteid. Ka märgitakse asjaolu, et peaseitsi sulgemisel peaksid lõpetama tegevuse ka kõik osakonnad nii, nagu juhtunud Poolas; ka ei ole osakond juriidiline isik ega saa varandusi muretseda jne.

Nii kaldub koosolek üksmeelsele seisukohale — asuda haridusseltside ühenduse loomisele, mille ümber koondada iseseisvaid seltsi, kes ühinevad ühiste ülesannete täitmiseks. Jaan Tõnisson oma kokkuvõttes läbirääkimiste lõpul näitab ka raskusile, mis ootavad mõtte teostamisel, kuid väidab, et Vene riigi seisukohalt ei peaks olema midagi eestlaste hariduselu arendamise vastu, kuna see on mõjuvamaks takistuseks pealetungivale sakslusele, mis tol ajal muutunud eriti järjekindlaks.

Võetakse vastu ühel häälel järgmine resolutsioon:

„Koosolek tunnistab tarviliseks:

1. Et igas maanurgas kohalikud iseseisvad seltsid elule tulevad kutsuda.

2. Tungivalt tuleb soovida, et need üksikud seltsid omale kultuuraliste sihtide kättesaamiseks ühise keskkoha looksid.“

Kiidetakse heaks esitatud „Eesti Hariduse Ühenduse“ põhikirja ja otsustatakse astuda samme selle kinnitamiseks võimude poolt. Kuni põhikirja kinnitamiseni valitakse 9-liikmeline eritoimkond, kelle ülesandeks peale muu jääb kavandatava „Ühenduse“ suhtes eeltööde tegemine. Toimkonda valitakse: P. Põld, J. Tõnisson, V. Reiman, A. Schulzenberg, A. Krimm, M. Kampman, H. Põld, A. Jürgenstein ja A. Loorits.

Kavandatava „E. Hariduse Ühenduse“ tegevuse piirkonda arvati Tallinna- ja Liivimaa, ja peale selle Pihkva ja Peterburi kubermangude eesti asundused.

Kavandatavale „Hariduse Ühendusele“ asetati suuri lootusi, eriti meie

kooliolude parandamise mõttes, mis oli tol ajal ju haridusseltside peaülesandeks. Nii kirjutab V. Reiman: „Loodetav „Hariduse Ühendus“ peab etteotsa astuma, üksikud jõunatukesed kokku korjama ja nad ühise sihi poole liikuma panema.“ „Ühenduselt“ loodeti peale muu ka õpetajate ettevalmistuse-küsimuse lahendamist, kuna seni saadi õppejõude vaid vene koolidest, kes ei vastanud kaugeltki neid nõudeid, mis meie kooli hüvede seisukohalt loodeti. Nii oli kavatsus kutsuda ellu ka vastav õpetajate ettevalmistuse-asutis — seminar jne.

Nagu selgub V. Reiman'i ülevaadetest, tehti „Ühenduse“ põhikirja kinnitamiseks kõik eeltööd ja jäädgi „lootma, et ühistöö pea võiks alata“. Kuid sellel suurel, kaugelenägelikul algatusel tuleb pörgata kokku raskuste ja takistustega, millest V. Reiman kirjutab järgmist („H. Aastaraamat I“ lhk. 93):

„Sedamööda on praegu iseseisvate seltside asutamine päevakorral, uusi haruselste tuleb vähe juure. Raskusi on palju ära võita, kannatust läheb rohkestes vaja, enne kui kinnitus tuleb. Seltside kinnitamise — ehk registreerimise — komisjonid näivad otse otsivat, kust kohast põhjuskirjast kinni hakata, et kinnitamist keelda ehk teda kuude kaupa viivitada. Võtab mõni uus selts kas või teise praegu kinnitatud seltsi põhjuskirja muutmata omaks, siis leiavad komisjonid ikka veel põhjust neidsamu põhjuskirju tagasi lükata, mida nädalat paar tagasi heaks kiideti. Mitmed asuvad (asutamisel olevad — K. L.) seltsid tüdivad nõnda ära ja lasevad pea longu. Võitlus nägemata ja kättesaamata vastuvoolude vastu riisub julguse südamest ja tahtevõimu rinnust“.

Nii tuleb siis meie esimesel katsel — luua hariduslike organisatsioonide liit — pörgata vastu jäisi võimumüüre, mis teevad sellele mõttele ületamatuid takistusi. Seltside juurdekasv toimub väga napilt. Nii „E. Haridusselt-

side Aastaraamatu II" järgi on 1911. aastaks juurde asutatud kõigest 8 seltsi. „Hariduse Ühendusest“ pole enam juttu.

Väliste takistuste kõrval tuleb pörgata kokku seesmistegi raskustega. Nii märgib V. Reiman tähtsama takistusena loidust ja isegi isiklikest väiklusist tingitud vastutöötamist ühisasjale. Võrdlemisi paljud seltsid jätavad saatmata isegi aruanded oma seltsi tegevuse kohta, vaatamata mitmekordsele meeldetuletusile. Mõnede seltsil tuleb võidelda ennastalgavat võitlust oma kooli juhatajatega, kuna need ei taha hoolida emakeelse kooli mõttest, vaid tüürivad koolitöö venestuse vette (Pärnus), või jälle talitavad täiesti omapead, küsimata vähemasti kooliülevalpidaja arvamusest, esitamata isegi tegevusaruandeid (Peterburis). Kuid nimetatud seltsid võitlesid siiski läbi oma seesmised võitlused ja kriisid, millest kõneleb V. Reiman 1909. Raskemad on aga takistused väljastpoolt, mille taha õieti jäi ka peatuma esimene karidusseltside keskkorralduse loomise mõte.

Nii võime lugeda sama V. Reiman'i ülevaatest meie haridusseltside olukorrast kaks aastat hiljem — 1911. a.

„Eesti haridusseltsidest sai üks osa 5 aastat vanaks. Ja 2 aastat jõuab mööda, kui esimene Aastaraamat trükk läks! Seisab terve tegevuse aeg raskete aegade tähes, siis iseäranis veel 2 viimast aastat...“ Edasi vaatleb takistusi ja raskusi, millest juba eelpool juttu.

Firma KARL UNGER

Tartu, Ülikooli 26.

Telef. 5-57.

Soovitab omast ladust igasugust kirjutusmaterjali ja ärraamatuid iga kavandi järele.

ESINDUS:

Kirjutusmasin „ROYAL“

Arvutusmasin „FACIT“ ja „DALTON“

Kuid kõik lootused rajatakse sel „raskel ajal“ tulevikuks. Nii võrdleb V. Reiman kogu meie hariduseelu võimalusi olukorraga, milles oli paari aasta eest Pärnu Kooli Selts, kelle käest oli libisemas oma kool, kuid kes siiski lõpetas oma aruande hüüdega: „Tuleviku poole!“ Sama juhtmõtte püstitab ka Villem Reiman.

„Tuleviku poole juhime oma pilgud ja mõtted. Mineviku, läinud aegade tööde ja ettevõtete õnnelikkudest kordaminekutest, aga ka eksisammudest ja lootuste nurjaminekutest kogutud elutarkuse valgusel võime nüüd neid meie ihaldatud eesmärgi — rahvahariduse tõstmise — poole viivaid teesid õiglasemalt selgitada. Ja mineviku rasketest aegadest läbimurdmine — see annab seltskonna ärksamale osale usku oma enese jõu sisse, annab vahvat julgust ja sütitavat vaimustust oma tulusa töö, ülendavama ülesande teostegemiseks.“ Ning lõpetab:

„Ja nõnda läheme vastu tulevikuks, mis täis loovat tööd, kaunis üksmeeles, õlg õla kõrval, juhtmõtteks, lipukirjaks võltes: „Tööd teha ja mitte kahelda!“

Need sõnad kõlavad veel nüüdki sütitava üleskutsena kõigile haridustegelastele.

„Ja... minu majapidamine on tõesti kultuurne — ja teevõtab ainult „Veronilla“ Talmõli seepi!“

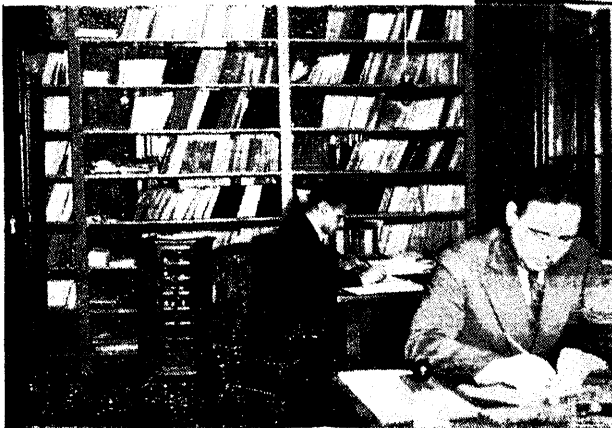
Juhatus ja peasekretäri töötuba.

Kassa ja arvepidamine.

Teatritarvete laud.

Liidu büroo ja õppevahendite laenukogu.

PÕLLUPIDAJATE ÜHISPANK

Estonia puistee 27, Tallinnas, telef. 455-68.

Arvete seis 30. novembril 1934 a.

Aktiva

Passiva

Kassa ja hoiuarved teistes pankades	156.942.06	Osa- ja tagavarakapital	78.764.57
Väärtpaberid	16.445.04	Hoiusummad	479.216.89
Välisraha	391.28	Riiklikud laenud	37.195.27
Diskonteeritud vekslid	281.071.44	Korrespondendid	4.657.40
Laenud	117.191.05	Väljaantud garantiid	7.255.—
Riiklikud laenud	36.013.67	Saadud 0/0 0/0 ja komisjon	32.709.50
Korrespo- dendid	7.616.06	Muud passivad	11.015.62
Garantiide debitorid	7.255.—		
Va asvara	5.264.54		
Makstud 0/0 0/0 ja komisjon, kulud	18.214.27		
Muud aktivad	4.409.84		
	Kr. 650.814.25		Kr. 650.814.25

Pank võtab raha hoiule, annab laenusid ja müüb Riigikassa pantkirju, millega asunikel soodus tasuda võlgasid Eesti Maapangale.

Hoiukarbid saadaval.

Hoiukarbid saadaval.

Kinnitusselts „TALU”

Tallinna, Estonia puistee nr. 27 (Estonia teatri vastas)
 telef. 459-07 ja 459-09.

Toimetab tule-, elu-, õnnetusjuhtumite-, tööliste-, murdvarguste-,
 koduloomade-, rahe-, ja klaasikindlustusi.

„TALU“ on suuremaid ühistegelisi kindlustusseltse.

Peaagentuurid: TARTU, Promenaadi tän. 6, kõnetr. 8-05.
 RAKVERE, Laada tän. 12, kõnetr. 1-08.
 VILJANDI, Tartu tän. 7, kõnetr. 1-93.
 JÕHVI, Narva tän. 5.
 PAIDE, Tallinna tän. 22.
 TAPA, Kesk tän. 3.
 PETSERI, Võru tän. 3.

ESINDAJAD: Igas vallas ja linnas.

Eesti Haridusliidu liikmed.

E. Haridusliidu liikmeksolevate seltside arv liikide järgi.

Haridusühinguid	212
Kasvatusseltse	6
Koolide ülalpidamise seltse	10
Noorsoo- ja enesearend. seltse	72
Kunstiseltse	43
Raamatukogu seltse ja lugemisringe	69
Õpiring-ühinguid	2
Karskusseltse	7
Naisseltse	19
Tuletõrjeseltse	28
Põllumeesteseltse	13
Üliõpilaste organisatsioone	2
Spordiseltse	1
Opetajate seltse	12
Mitmesuguseid organisatsioone	12
Kokku	508

Üleriiklikud organisatsioonid:

Petserimaa haridusliit	astunud liikmeks	1932. a.
Eesti Karskusliit	”	1924. a.
Eestimaa Esperantoliit	”	1924. a.
Eesti Maanaiste Keskselts	”	1932. a.
Eesti Naisliit	”	1926. a.
Eesti Koolinõunikkude ühing	”	1927. a.

Liikmeks olevad seltsid asukohtade ja liikide järgi. *)

Haridusseltsid.

	Asutamise aasta	Liikmeks astunud a.
Tallinna linn.		
1. Balti puuvilla vabriku juures asuv haridusselts	1921	1927
2. Kopli Rahvamaja Ühing	—	1932
3. Põhja paberi- ja puupapivabrikute puhkekodu kultuuriselts	1928	1929
4. Raudteelaste kultuurhariduslik ühing „Raudam“	1922	1927
5. Tallinna haridusselts	1927	1928
Nõmme linn.		
6. Nõmme hariduse- ja rahvamajaselts	1928	1928
Harjumaa.		
7. Alavere haridusselts	1924	1929
8. Audevälja haridusselts	1926	1926
9. Ellamaa turbatööstuse ametnikkude ja tööliste kultuurhariduslik ühing	1927	1932
10. Hageri haridusselts	1920	1926
11. Hariduse ja spordiühing „Edu“	1924	1926
12. Harju-Jaani Haridusselts	1920	1925
13. Harju-Kabala haridusselts „Lootus“	—	1929
14. Harku haridusselts	1908	1933
15. Jalase haridusselts	1929	1932
16. Juuru haridusselts	1919	1926
17. Jägala ja Tammiku puupapi vabrikute kultuuriselts „Omakodu“ (O. K. K. S.)	1930	1930
18. Järvakandi haridusselts	1920	1926
19. Järvakandi klaasivabriku haridusselts	1926	1931
20. Keila rahvahariduse selts	1906	1926
21. Klooga haridusselts	1925	1928
22. Kloostri haridusselts „Side“	1923	1926
23. Kodila haridusselts	1917	1925
24. Kohila haridusselts	1926	1929
25. Kolga Rahvahariduse selts	—	1934
26. Kolga küla haridusselts	—	1930
27. Kose haridusselts	1907	1924
28. Kuimetsa rahvahariduse selts	1919	1929
29. Kurna haridusselts	1917	1924
30. Kõnnu haridusselts	1925	1926
31. Leesi rahvahariduse selts	1908	1929
32. Loksa haridusselts	1922	1925
33. Neeme haridusselts	1933	1933
34. Nõva haridusselts	1926	1926
35. Pahlka haridusselts	1925	1926
36. Paldiski haridusselts „Edu“	1926	1934
37. Pärispera haridusselts	1925	1926
38. Rabivere haridusselts „Valgus“	1926	1930
39. Raiküla haridusselts	1910	1924
40. Ranna haridusselts	1926	1928
41. Rapla haridusselts	1919	1927
42. Risti haridusselts	1925	1926
43. Ruila haridusselts	1926	1931
44. Saue-Jälgimäe haridusselts	1927	1927
45. Saue-Jõgisoo haridusselts	1925	1925
46. Saue kultuurühing	1928	1928
47. Tuula haridusselts	1929	1929

*) Seltside nimed nimestikus on toodud transkriptsioonis, millises need esinevad seltside eneste põhi- kirjades või millisena neid tarvitab selts ise. On püütud kõrvaldada ainult ilmseid eksimusi õigekirja suhtes.

	Asutamise aasta	Liikmeks astunud a.
48. Valtu haridusselts	1923	1933
49. Vasalemma haridusselts	1925	1926
50. Vihasoo haridusselts	1924	1931
51. Väana haridusselts	1926	1927
52. Äasma haridusselts	1926	1927

Rakvere linn.

53. Rakvere rahvamaja- ja haridusselts	1921	1924
--	------	------

Narva linn.

54. Narva haridusselts	1921	1927
------------------------	------	------

Virumaa.

55. Altja-Mustoja haridusselts	1926	1930
56. Illuka haridusselts	1923	1929
57. Ingeri-Eesti haridusselts	1922	5932
58. Kadrina Eesti haridusselts	1906	1925
59. Kiltsi haridusselts	1930	1930
60. Kohtla-Järva põlevkivi-kaevanduse haridusselts	1922	1926
61. Kukruse põlevkivi-kaevanduse haridusselts	1924	1933
62. Kultuur-haridusselts „Valgus“	1931	1932
63. Laekvere haridusselts	1920	1926
64. Lasila haridusselts	1923	1927
65. Lüganuse haridusselts	1924	1929
66. Oonurme haridusselts	1918	1924
67. Palmse rahvaharidusselts	1922	1930
68. Põlula haridusselts	1923	1928
69. Ratva haridusselts „Endla“	1922	1930
70. Salla haridusselts	1920	1931
71. Samokrassi haridusselts	1925	1928
72. Simuna haridusselts	1906	1929
73. Sonda haridus- ning spordiselts	1924	1929
74. Vihula haridusselts	1917	1927
75. Viru-Nigula haridusselts	1920	1929
76. Ühendatud seltside keskselts „Koondus“	—	1931

Järvamaa.

77. Aegviidu haridusselts	1917	1925
78. Alliku haridusselts	1926	1929
79. Ambla haridusselts	1924	1926
80. Einmanni haridusselts	1920	1924
81. Jäneda haridusselts	1924	1929
82. Jändja haridusselts	1920	1929
83. Järva-Jaani haridusselts	1920	1929
84. Kirna haridusselts	1920	1930
85. Mustla haridusselts	1923	1929
86. Mäo haridusselts	1923	1924
87. Mündi haridusselts	1925	1931
88. Peetri haridusselts	1912	1927
89. Rake rahvaharidusselts	1914	1929
90. Rõhu haridusselts	1927	1930
91. Tännasilma haridusselts	1922	1931
92. Vahastu haridusselts „Koil“	1923	1934
93. Vaiasti haridusselts	1926	1929
94. Väinjärve haridusselts	—	1934
95. Väätša haridusselts „Leek“	1919	1930
96. Võhmuta haridusselts	1923	1929

Läänemaa.

	Asutamise aasta	Liikmeks astumise a.
97. Hanila rahvahariduse selts	1907	1926
98. Haridusselts „Juta“	—	1933
99. Jausa haridusselts	1932	1933
100. Jõgisoo haridusselts	1923	1926
101. Kassari haridusselts	1922	1929
102. Keina haridusselts	1922	1927
103. Kolovere-Kalju haridusselts „Edu“	1924	1927
104. Kullamaa haridusselts	1907	1926
105. Kõrgesaare haridusselts „Edu“	1920	1933
106. Lihula rahvaharidusselts	1907	1924
107. Luiste haridusselts	1922	1928
108. Lähtru haridusselts	1931	1931
109. Lääne-Mõisaküla haridusselts	1931	1932
110. Lääne-Nigula rahvaharidusselts	1912	1933
111. Märjamaa haridusselts	1923	1934
112. Paadermaa haridusselts	1920	1929
113. Paatsalu hariduskultuuriline selts	1919	1926
114. Paeküla haridusselts „Edu“	1930	1932
115. Palade haridusselts	1929	1930
116. Palivere rahvaharidusselts	1921	1924
117. Piirsalu rahvaharidusselts „Edu“	1920	1929
118. Rõude rahvaharidusselts	1922	1925
119. Saastna haridusselts	1926	1934
120. Sipa haridusselts	1923	1927
121. Valga haridusring „Valgus“	1923	1933
122. Võhma Vanamõisa haridusselts	1930	1932

Kuussaare linn.

123. Kuussaare Eesti selts	1907	1925
----------------------------	------	------

Saaremaa.

124. Gotlandi haridusselts „Ärataja“	1922	1926
125. Kärkla haridusselts „Edu“	1920	1932
126. Laimjala haridusselts	1920	1927
127. Leisi haridusselts „Püüe“	1925	1926
128. Lööpõllu haridusselts	1932	1934
129. Lümmada selts „Kultuur“	1925	1929
130. Maasi haridusselts „Hommik“	1922	1933
131. Maasi ja Orissaare hariduslik selts	1927	1933
132. Muhu haridusselts „Tulevik“	1921	1932
133. Mustjala haridusselts „Koit“	1924	1931
134. Põide haridusselts	1910	1926
135. Undva haridusselts „Tõus“	1932	1934
136. Vilsandi haridusselts „Murdlane“	1931	1934

Pärnumaa.

137. Abja-Paluoja haridusselts „Idu“	1914	1925
138. Are haridusselts	1922	1929
139. Eidapere haridus- ja raamatukogu selts	1929	1931
140. Jäärja hariduse ühing	1922	1930
141. Kergu haridusselts	1913	1931
142. Kilingi-Nõmme haridusselts „Õilme“	1928	1928
143. Kilingi-Saunametsa haridusselts „Õnne“	1927	1934
144. Koonga haridusselts	1924	1926
145. Lelle haridusselts	1927	1920
146. Mustajõe haridusselts	1920	1930
147. Mõisaküla haridusselts	1906	1926
148. Penuja haridusselts	1909	1930
149. Polli haridusselts „Tulevik“	1929	1930

	Astatamise aasta	Liikmeks astumise a.
150. Pärnu-Jakobi haridusselts	1883	1926
151. Samliku-Rae haridusselts	1926	1931
152. Surju haridusselts „Kungla“	1921	1931
153. Taali „Kungla“ selts	1920	1931
154. Tõstamaa rahvaharidusselts	1919	1930
155. Vana-Kariste haridusselts	1919	1933
156. Viluvere haridusselts	1919	1929
157. Voltveti haridusselts	1927	1928

Viljandimaa.

158. Heimtali haridusselts	1922	1925
159. Kabala haridusselts	1922	1930
160. Kolga-Jaani haridusselts	1921	1925
161. Kärstna rahvahariduse edendamise selts „Kiir“	1913	1931
162. Kõpu haridusselts	1919	1927
163. Kõo haridusselts	1908	1927
164. Paistu rahvahariduse selts	1907	1926
165. Puiatu haridusselts	1906	1927
166. Suure-Jaani haridusselts „Ilmatar“	1922	1930
167. Tapiku haridusselts „Koit“	1920	1928
168. Tarvastu haridusselts	1930	1930
169. Uue-Võidu haridusselts	1927	1927
170. Võhma haridusselts	1915	1925

Tartumaa.

171. Alatskivi haridusselts	1920	1927
172. Aru valla haridusselts	1924	1934
173. Halliku haridusselts	1920	1929
174. Haridusselts „Edu“	1927	1933
175. Haridusselts „Püüe“	1919	1933
176. Jõgeva rahvahariduseselts	1913	1927
177. Kambja haridusselts	1911	1926
178. Kantküla haridusselts	1929	1931
179. Kavastu haridusselts	1909	1933
180. Kiidjärve haridusselts „Kalju“	1920	1929
181. Kursi haridusselts	1920	1927
182. Kärevere rahvamaja selts	1930	1932
183. Lohusuu haridusselts	1921	1927
184. Meeksi haridusselts	1928	1931
185. Meeri haridusselts	1924	1929
186. Mustvee Eesti Hariduse ja Sõpruse Selts „Ühendus“	1925	1927
187. Mäksa haridusselts	1922	1933
188. Nõuni rahvaraamatukogu selts	1922	1934
189. Omedo haridusselts	1922	1927
190. Otepää haridusselts	1906	1925
191. Pangodi haridusselts	1923	1931
192. Rõngu selts „Ühendus“	1888	1929
193. Ulila haridusselts	1932	1933
194. Vastse-Kuuste haridusselts	1929	1930

Valgamaa.

195. Iigaste haridusselts „Valgus“	1921	1927
196. Pikasilla haridusselts	1921	1929
197. Restu haridusselts „Kultuur“	1924	1927

Võrumaa.

198. Haridusselts „Valgustaja“	1917	1926
199. Kasariitsa rahvaharidusselts	1920	1924

	Hsutamise aasta	Liikmeks astumise a.
200. Luhamaa haridusselts	1925	1928
201. Mõniste haridusselts	1921	1932
202. Orava rahvaharidusselts	1920	1927
203. Räpina haridusselts	1907	1927
204. Tsooru haridusselts	1920	1932
205. Urvaste rahvahariduse selts	1921	1829
206. Uue-Antsla haridusselts	1911	1926

Petseri linn.

207. Petseri Eesti haridusselts	1919	1926
---	------	------

Petserimaa.

208. Pankjavitza haridusselts	1926	1929
209. Senno haridusselts	1922	1933
210. Setumaa rahvaharidusselts „Läte“	1922	1927
211. Vilo rahvaharidusselts	1922	1925
212. Värska rahvaharidusselts	1921	1927

Kasvatusseltsid.

Virumaa.

213. Kunda noorsoo kasvatusselts	1922	1929
214. Peetri noorsookasvatuse ja hariduse selts	1917	1925
215. Saksa noorsoo kasvatuse selts „Lootus“	1921	1926
216. Võsu noorsoo kasvatuse selts	—	1930

Järvamaa.

217. Roosna nooresoo edendamise selts	1920	1929
218. Vao kutsehariduse selts	1925	1927

Koolide ülalpidamise seltsid.

Tallinna linn.

219. Harjumaa Rahvapäikooliselts	1919	1927
220. Tallinna Rahvapäikooli Selts	1917	1924

Harjumaa.

221. Triigi valla rahvakoolide selts	1920	1930
--	------	------

Virumaa.

222. Virumaa Rahvapäikooli Selts	—	1931
--	---	------

Haapsalu linn.

223. Lääne maakonna rahvapäikoolide selts	1920	1929
---	------	------

Pärnu linn.

224. Pärnu Eesti kooliselts	1906	1927
225. Pärnu Rahvapäikooli Selts	1913	1930

Tartu linn.

226. Tartu Rahvapäikoolide Selts	1917	1924
--	------	------

		Asutamise aasta	Liikmeks astumise a.
Valga linn.			
227.	Kultuur-hariduslik ühing „Valga Rahvaulikool“	1932	1934

Valgamaa.

228.	Töliste Uniküla algkooli vilistlaskogu	1932	1934
------	--	------	------

Noorsoo ja enesearend. seltsid.

Tallinna linn.

229.	Ü. E. N. Ü. Tallinna osakond	1929	1929
------	------------------------------	------	------

Harjumaa.

230.	Ardu noorsooselts	1926	1929
231.	Lehmja Noorte Ühing	1926	1929
232.	Parasmäe noorte ühing	1927	1930
233.	Sikeldi-Kuusiku noorte ühing	1923	1926
234.	Ü. E. N. Ü. Aruküla osakond	1928	1928
235.	„ Härgla osakond	—	1934
236.	„ Joa osakond	—	1932
237.	„ Inglise osakond	1929	1930
238.	„ Kaiu osakond	1921	1927
239.	„ Kodasoo osakond	—	1928
240.	„ Kuusalu osakond	—	1931
241.	„ Käesalu osakond	1929	1926
242.	„ Rae osakond	1923	1929
243.	„ Riisipere osakond	1931	1931
244.	„ Valgejõe osakond	—	1934
245.	„ Valtu osakond	1930	1932
246.	„ Viimsi osakond	—	1933
247.	„ Lagedi osakond	1929	1929
248.	„ Hattu osakond	—	1929

Rakvere linn.

249.	Ü. E. N. U. Rakvere osakond	—	1934
------	-----------------------------	---	------

Virumaa.

250.	Erra noorsooselts „Agu“	1919	1934
251.	Maidla noorte ühing	1923	1933
252.	Rägavere noorsoo ühing „Voog“	1922	1932
253.	Sagadi noorte ühing „Voog“	1928	1928
254.	Varja noorsoo kasvatusel selts „Koit“	1920	1933
255.	Ü. E. N. Ü. Aaspere osakond	1930	1929
256.	„ Aluvere-Arkna osakond	—	1934
257.	„ Avispea osakond	—	1932
258.	„ Karitsa osakond	—	1931
259.	„ Koeravere osakond	—	1933
260.	„ Käru osakond	1930	1931
261.	„ Laekvere osakond	1930	1930
262.	„ Maho osakond	—	1933
263.	„ Mädapea osakond	1931	1931
264.	„ Pagari osakond	—	1933
265.	„ Porkuni osakond	1931	1933
266.	„ Venevere osakond	—	1931
267.	„ Vihula osakond	—	1932
268.	„ Viru-Jaagupi osakond	—	1934

		Asutamise aasta	Liikmeks astumise a.
Järvamaa.			
269.	Kalitsa noorte ühing	1924	1926
270.	Ü. E. N. Ü. Albu-Risti osakond	1932	1933
271.	" Karinu osakond	—	1934
272.	" Nõmküla-Koigi osakond	—	1931
273.	" Roosna-Alliku osakond	—	1931
274.	" Vägeva osakond	—	1934

Läänemaa.

275.	Agapäe noorte ühing	1930	1930
276.	Emmaste Noorsoo Selts	1918	1929
277.	Haimre noorrahva ühing	1922	1932
278.	Kärdla noorte ühing	1920	1929
279.	Nurtu noorrahva ühing	1921	1934
280.	Ü. E. N. Ü. Kõpu osakond	—	1934
281.	" Märjamaa osakond	1930	1931
282.	" Saulepi osakond	—	1932

Saaremaa.

283.	Lõuna-Kärla arendamise selts	1929	1932
------	------------------------------	------	------

Pärnu linn.

284.	Rääma noorte ühing „Noorus“	1922	1926
------	-----------------------------	------	------

Pärnumaa.

285.	Jõõpre noorsoo selts „Ärkaja“	1914	1931
286.	Laiksaar Mõisaküla noorsoo selts „Valgus“	1939	1931
287.	Pootsi noorsoo selts	1919	1927
288.	Tõhela noorsoo selts	1917	1927
289.	Ü. E. N. Ü Jäärje osakond	—	1934

Viljandimaa.

290.	Olustvere noorte ühing „Edu“	1922	1925
291.	Pärsti noorte ühing	1918	1933
292.	Rutikvere noorte rühm	1916	1927
293.	Vastemõisa noorsoo selts	1909	1929

Tartumaa.

294.	Arula noorte ühing „Laine“	1921	1934
295.	Luke Noorte Ühing „Leek“	—	1932
296.	Võõbste noorsoo selts „Noorus“	1922	1930

Võrumaa.

297.	Eesti noorsooliit „Siirius“	1920	1931
298.	Ü. E. N. Ü. Kurenurme osakond	—	1934
299.	" Valgjärve osakond	1929	1034

Valga linn.

300.	Ü. E. N. Ü. Valga osakond	—	1932
------	---------------------------	---	------

Kunstiseltsid.

Tallinna linn.

301.	Eesti Draama-Studio Ühing	—	1931
302.	Kultuurühing „Oraator“	1931	1931
303.	Tallinna Eesti selts „Estonia“	1865	1927

Maalritöökoda

A. Einthal & J. Laks

Endine ED. KRIVELKOT

TALLINN UUS 14, tel. 468-20

Äri-, reklaam- ja klaassildid
kullatud ja värvilised. Kõr-
ged tähed (relief) siltidele,
klaasile, seintele, võrgule jne.

Välismajade ja katuste
värvimine. Äriruumide ja
korterite puhastamine. Mööb-
lite värvimine ja lakeerimine

Linoleumi kleepimine jne.

Kodumajanduse ja kodukultuuri ajakiri

„TALUPERENAINE“

on ehteks iga naise lauale.

Tellida saab igast postiasutusest.

Proovinumbrid hinnata!

Proovinumbrid hinnata!

EDV. WEYDE
„TARTU VAHEMEES“

TARTUS, KÜÜNI TÄN. 3

* * *

OAKOHV
TEE

KAKAO

PUUVILI KUIV. J.N.E.

EESTIMAA VANIM
KOHVIKORVETUS
KUUMA ÕHUGA JA
KOOREKESTE
ERALDAMISEGA

Moodsamaid moeuudiseid

Kindaid, sukki, sokke, trikoopesu, triiksärke, kraesid, kaelasidemeid, kaelasalle, daamide käekotte, portfelle, rahatas-kuid, reisisarbeid. Parfümeeria- ja kosmeetikakaupa, kirjutustarbeid, paberikaupa j.n.e. ostate kõige kohasemalt

JOH. ROOSIPUU

kaubamajast,
TARTUS, Suurturg 14,
NARVAS, Suur tän. 24.

Ei tasu

laste riideid ja pesu ise valmistada. Pöörake tähelepanu meie odavatele hindadele.

Kooli aluks

koolipõlli musti ja valgeid, kraesid kooli eeskirjade järgi, kitleid kõik suurused, võimlemisülikondi tütarlastele ja poeglastele, taskurätte, sukki, pullovereid.

Daamide pesu, valmis ja tellimise peale, koetud kaup, trikookaup, sukke etc. suures valikus.

Tellimiste täitmine ka tellija materjalist.

Tallinn, **Öed Böckler** Kuninga 6/8

L. Goldberg Tartus, Küüni t. 6

Kõige kasulikum ostukoht. Kõiksugu hooaja

M O E - J A P U D U R A U B A D

võistlemata odavate hindadega.

Kirjutusmaterjali ja bürootarvete äri

Asutatud 1833

ADOLF KLAFF

Asutatud 1833

Tallinn, Harju tän. 20

::

Telefon 436-51

Oma köitekoda ja lineerimistööstus.

Igale haritlasele on möödapääsmatuks tarviduseks:

Meie kirjastusel ilmunud prof. A. PIIBU teos «TORMINE AASTA», mis käsitleb eesti välispoliitika algaega, ning teised meie väljaandel ilmunud teosed. Nimestikud soovijalle tasuta.

Meie laos olevad ülikooli õppekavale vastavad konspektid, käsiraamatud ning kirjutustarbed soodustavad küsimuste praktilisi lahendusi.

Meie mitmekesised abiettevõtted: paljundus- ja tõlkebüroo, ajalehe väljalõigete büroo, korteri büroo jne.

AKADEEMILINE KOOPERATIIV

Kauplus ja juhatus: TARTU, ÜLIKOOI 15, telefon 63.

Paljundus- ja tõlkebüroo: Kompani 1.

Harjumaa.

	Asutamise aasta	Liikmeks astumise a.
304. Kaiu laulu- ja mänguselts	1921	1930
305. Kiisa laulu-mänguselts „Eesmärk“	1923	1929
306. Kuivajõe muusikaselts	1926	1932
307. Loo lauluselts	1928	1930
308. Maero laulu- ja muusikaselts	1931	1932
309. Randvere üldteaduse-kunsti-muusikaselts	1926	1933
310. Saku laulu ja muusika selts	1921	1932

Rakvere linn.

311. Rakvere näiteseltskond „Näitlejatering“	1921	1929
--	------	------

Virumaa.

312. Aaspere muusikaring	1933	1933
313. Huvere muusika-kirjanduse selts	1909	1928
314. Kabala muusika-kirjanduse selts	1917	1925
315. Kavastu muusika- ja laulu selts	1920	1933
316. Kurtna laulu- ja mänguselts	1921	1924
317. Selja laulu- ja mänguselts	1921	1925
318. Udria näite, muusika- ja kirjanduseselts „Olev“	1921	1926
319. Udriku muusikaselts.	1921	1927

Tapa linn.

320. Tapa Näitering	1930	1930
---------------------	------	------

Järvamaa.

321. Järva lava- ja helikunsti ühing „Voog“	1925	1933
322. Nõmmeküla-Koigi laulu- ja muusikaselts.	1925	1929

Läänemaa.

323. Vigala muusikaselts	1920	1930
--------------------------	------	------

Pärnumaa.

324. Seli kirjanduse ringkond	1908	1929
325. Tori „Salme“ selts	1883	1929
326. Võlla laulu-mänguselts	1919	1934

Viljandimaa.

327. Lustivere laulu- ja mänguselts	1892	1930
328. Muusikaline selts „Saturnus“	1923	1934

Tartumaa.

329. Avinurme-Vadi muusika-lauluselts „Metsakaja“	1903	1924
330. Jõgeva muusika- ja lavakunsti ühing	1930	1931
331. Kaagvere laulu- ja mänguselts „Helik“	1887	1927
332. Pala laulu-mänguselts	1920	1930
333. Päidla laulu- ja mänguselts	1920	1929
334. Rannu muusika- ja lauluselts	1925	1932
335. Sootaga muusikaselts „Põhjala“	1920	1933
336. Torma Näitetrupp	—	1934
337. Võnnu laulu-mänguselts „Lõoke“	1920	1930

Võrumaa.

338. Kauksi laulu-mänguselts „Eha“	1920	1934
339. Vastseliina laulu- ja mänguselts	1925	1929

	Asutamise aasta	Liikmeks astumise a.
Retseri linn.		
340. Petseri Eesti laulu- ja mänguselts „Kalev“	1907	1929
Valgamaa.		
341. Laatre lauluselts „Kaja“	1921	1931
Saaremaa.		
342. Audla laulu- ja mänguselts „Virve“	1926	1934
343. Torgu laulu- ja muusikaselts	1919	1933

Raamatukogu seltsid ja lug.-ringid.

Harjumaa.		
344. Anija lugemise ringkond	1919	1930
345. Hara lugemise ringkond	1920	1925
346. Humala-Knobuse raamatukogu selts „Amarik“	1910	1927
347. Kelba rahvaraamatukogu selts „Edu“	1923	1925
348. Lohu rahvaraamatukogu selts	1924	1928
349. Leli rahvaraamatukogu selts „Edu“	1924	1929
350. Vardi rahvaraamatukogu selts „Teadus“	1922	1934
351. Vihterpalu rahvaraamatukogu selts	1923	1927
352. Äksi raamatukogu selts	1920	1931

Virumaa		
353. Edara rahvaraamatukogu selts	1922	1932
354. Eisma rahvaraamatukogu selts	1922	1931
355. Haljala raamatukogu selts	1921	1925
356. Koolimäe rahvaraamatukogu selts	1924	1931
357. Lasinurme rahvaraamatukogu selts	1925	1933
358. Porkuni rahvaraamatukogu selts	1919	1927
359. Port-Kunda rahvaraamatukogu selts	1921	1932
360. Salla-Tammiku rahvaraamatukogu selts	1923	1629

Järvamaa.		
361. Enari rahvaraamatukogu selts	1922	1930
362. Karkuse rahvaraamatukogu selts	1920	1927
363. Laupa rahvaraamatukogu selts	1929	1934
364. Lehtse raamatukogu selts	1921	1934
365. Lööla raamatukogu selts	1919	1929
366. Oeti rahvaraamatukogu selts	1920	1928
367. Piometsa rahvaraamatukogu selts	1925	1928
368. Punnisaare-Vilita rahvaraamatukogu selts	1925	1929
369. Põikva rahvaraamatukogu selts	1920	1928
370. Rava raamatukogu selts	—	1932
371. Retla rahvaraamatukogu selts	1918	1929
372. Taikse rahvaraamatukogu selts	1926	1934
373. Viiso rahvaraamatukogu selts	1922	1927
374. Vodja rahvaraamatukogu selts	1925	1927

Läänemaa.		
375. Päärdu rahvaraamatukogu selts	1924	1927
376. Tuudi-Liiva raamatukoguselts „Leek“	1928	1931
377. Velise rahvaraamatukogu selts	1891	1929

Saaremaa.		
378. Piila raamatukogu selts	1923	1930

		Asutamise aasta	Liikmeks astumise a.
Pärnumaa.			
379.	Abja-Peraküla raamatukogu selts	1921	1929
380.	Koonga rahvaraamatukogu selts „Kiir“	1923	1929
381.	Kilingi-Kikepera rahvaraamatukogu selts	1922	1931
382.	Orajõe raamatukogu selts	1921	1928
383.	Pustuski rahvaraamatukogu selts „Varrak“	1924	1930
384.	Suigu rahvaraamatukogu selts	1922	1933
385.	Taali-Urumarja rahvaraamatukogu selts	1924	1927

Viljandimaa.			
386.	Kanasoo rahvaraamatukogu selts	1920	1934
387.	Kikevere rahvaraamatukogu selts	1920	1934
388.	Nõmavere lugemisring „Säde“	1927	1933
389.	Olustvere Rahvaraamatukogu Selts	1920	1931
390.	Viljandi Kutsari lugemisring	1920	1927
391.	Villavere lugemisring	1921	1933
392.	Väluste rahvaraamatukogu selts	1922	1933

Tartumaa.			
393.	Luunja rahvaraamatukogu selts	1919	1930
394.	Neeruti lugejate ringkonna rahvaraamatukogu selts	1924	1934
395.	Pühajärve rahvaraamatukogu selts	1920	1933
396.	Rahvaraamatukoguselts „Teadus“	1921	1925
397.	Ranna rahvaraamatukogu selts	1920	1932
398.	Tammistu rahvaraamatukogu selts	1907	1927
399.	Ulvi raamatukogu selts	1931	1934
400.	Vaimastvere rahvaraamatukogu selts	1921	1929
401.	Vesneri rahvaraamatukogu selts	1921	1931
402.	Ülenurme rahvaraamatukogu selts	1924	1932

Valgamaa.			
403.	Hummuli kooli rahvaraamatukogu selts	—	1930
404.	Kaagjärve raamatukogu selts	1920	1929
405.	Lõve rahvaraamatukogu selts	1924	1931
406.	Tsirgulinna rahvaraamatukogu selts	1922	1927

Võrumaa.			
407.	Haanja rahvaraamatukogu selts „Koit“	1930	1933
408.	Navi rahvaraamatukogu selts	1919	1924
409.	Sänna rahvaraamatukogu selts	1920	1934
410.	Tsooru-Luhametsa rahvaraamatukogu ühing	1920	1926
411.	Vaabina rahvaraamatukogu selts	1921	1932

Petserimaa.			
412.	Võõbsu Rahvaraamatukogu Selts	—	1929

Õpiring-ühingud.

Läänemaa.			
413.	Leevre üldhariduslik õpiring	—	1934
Tartumaa.			
414.	Valguta õpiring-ühing „Areng“	1931	1934

Karskusseltsid.

Asutamise
aasta

Liikmeks
astumise a.

Harjumaa.

415. Kuusalu karskusselts „Seeme“ 1899 1925

Virumaa.

416. Vaivara karskuseselts „Külvaja“ 1920 1928

Pärnu linn.

417. Pärnu noorkarskusspordi ühing „Vaprus“ 1922 1924

Viljandimaa.

418. Kolga-Jaani karskuseselts „Eesmärk“ 1920 1932

Tartu linn.

419. Karskusselts „Karskussöber“ 1895 1933

Võrumaa.

420. Antsla karskusselts 1924 1929

421. Vana-Antsla Karula karskusselts „Eha“ 1927 1934

Naisseltsid.

Tallinna linn.

422. Kristlik Noorte Naisühing 1920 1927

423. Tallinna Eesti Naisselts 1917 1927

Harjumaa.

424. Kloostri maanaisteselts 1931 1932

Virumaa.

425. Kunda-Malla maanaiste selts 1930 1933

426. Maidla perenaiste selts 1928 1933

427. Meriküla Eesti naisselts „Linda“ 1917 1926

428. Muuga perenaiste selts „Eha“ — 1931

429. Uhtna-Sämi maanaiste selts 1933 1933

Järvamaa.

430. Maanaiste selts „Püüe“ — 1934

431. Rava maanaisteselts 1930 1932

432. Vahuküla perenaisteselts 1930 1932

Läänemaa.

433. Teenuse perenaisteselts 1930 1933

Pärnu linn.

434. Pärnu Eesti naisselts „Linda“ 1919 1934

Pärnumaa.

435. Alt-Vändra maanaisteselts 1930 1932

436. Jäärja-Veelikse naisselts „Koidula“ 1927 1928

437. Tahkuranna perenaiste selts 1928 1929

438. Vändra naisselts 1920 1929

		Asutamise aasta	Liikmeks astumise a.
Tartumaa.			
439.	Roela maanaiste selts	1932	1933

Võru linn

440.	Naisselts „Võruhõim“	1925	1927
------	----------------------	------	------

Tuletõrjajate seltsid.

Harjumaa.

441.	Kaiu Vab. Tulet. ühing	—	1932
442.	Kehtna Vabatahtlik Tuletõrje ühing	—	1930
443.	Kolga Vabat. Tuletõrje ühing	—	1931
444.	Kurna Vabat. Tuletõrje ühing	—	1931
445.	Viinistu Vab. Tuletõrje ühing	—	1931
446.	Voose Vab. Tuletõrje ühing	—	1932

Virumaa.

447.	Kaarli Vab. Tuletõrje ühing	—	1932
448.	Kadrina Vab. Tuletõrje ühing	—	1932
449.	Lüganuse Vab. Tuletõrje ühing	—	1931
450.	Mäetaguse Vab. Tuletõrjajate selts	—	1931
451.	Nõmmise Vab. Tuletõrje ühing	—	1934
452.	Puhkava Vab. Tuletõrje ühing	—	1931
453.	Toila Vab. Tuletõrje ühing	—	1930
454.	Varudi Vab. Tuletõrje ühing	—	1934
455.	Vihula Vab. Tuletõrje ühing	—	1931

Järvamaa.

456.	Lehtse Vab. Tuletõrje ühing	1912	1930
457.	Päinurme Vab. Tuletõrje ühing	—	1930
458.	Tamsalu Vab. Tuletõrje ühing	—	1934

Läänemaa.

459.	Massu valla Vab. Tuletõrje ühing	—	1933
460.	Veltsa Vab. Tuletõrje ühing	—	1934

Saaremaa.

461.	Kihelkonna Vab. Tuletõrje ühing	—	1933
------	---------------------------------	---	------

Tartumaa.

462.	Avinurme Vab. Tuletõrje ühing	—	1932
463.	Laiuse Tuletõrje Selts	—	1932

Viljandimaa.

464.	Kuriste valla Vab. Tuletõrje ühing	—	1933
465.	Võhma Tuletõrje ühing	1908	1929

Võrumaa.

466.	V. Saaluse Vab. Tuletõrje ühing	—	1930
------	---------------------------------	---	------

Valgamaa.

467.	Laatre Vab. Tuletõrjajate selts	1926	1931
468.	Priipalu Vab. Tuletõrje ühing	—	1934

Põllumeesteseltsid.

Asutamise
aasta

Liikmeks
astumise a.

Harjumaa.

469. Nehatu Põllumeeste selts — 1930

Läänemaa.

470. Kirbla Põllumeeste selts — 1927
471. Kullamaa E. Põllumeeste selts — 1929
472. Toili Põllumeeste selts — 1931
473. Varbola Põllumeeste selts — 1929

Rakvere linn.

474. Küti valla põllumajanduslik ühing — 1929

Virumaa.

475. Tõdva-Kõnnu Põllupidajate ühing — 1933
476. Uhe Põllumajanduslik ühing — 1934
477. Vohnja Põllumajanduse ühing — 1932
478. Väike-Maarja Põllumeeste selts — 1931

Tartumaa.

479. Saare Põllumeeste selts — 1934

Pärnumaa.

480. Talli Põllumeeste selts — 1934

Viljandimaa.

481. Jälevere põllumajanduslik ühing 1922 1925

Üliõpilaste organisatsioonid.

Tartu linn.

482. Eesti Naisüliõpilaste Selts 1911 1926
483. Eesti Üliõpilaste Selts 1870 1927

Spordiseltsid.

Saaremaa.

484. Pärnumaa spordiselts „Visadus“ 1924 1929

Opetajate seltsid.

Tallinna linn.

485. Tallinna Õpetajate Selts 1917 1925

Harjumaa.

486. Hageri Õpetajate Ühing 1919 1927
487. Kose Õpetajate Ühing 1919 1927
488. Kuusalu Õpetajate Selts 1919 1927

Rakvere linn.

489. Rakvere Õpetajate Ühing — 1927

		Asutamise aasta	Liikmeks astumise a.
Järvamaa.			
490.	Käru Õpetajate Selts	—	1930
Saaremaa.			
491.	Põide Õpetajate Ühing	—	1930
Tartumaa.			
492.	Kursi Õpetajate Ühing	1919	1927
493.	Maarja Magdaleena Õpetajate Ühing	—	1927
494.	Otepää Õpetajate Ühing	1917	1927
Tartu linn.			
495.	Tartu Keskkooliõpetajate Ühing	—	1932
Valga linn.			
496.	Valga Eesti Õpetajate Selts	—	1927

Mitmesugused organisatsioonid.

Tallinna linn.			
497.	Tallinna E. Rahvuslaste Klubi	—	1932
498.	Tallinna Akadeemiline Rahvuslik kultuurühing	—	1932
499.	Veeteede Valitsuse Ametnikkude ühing	—	1931
Harjumaa.			
500.	Russalu seltskondlik ühing „Äreng“	—	1928
501.	Saku Heategev selts	—	1929
Virumaa.			
502.	Käsmu Kaubalaevastiku Meremeeste selts	—	1934
Pärnumaa.			
503.	Kanaküla seltskondlik ühing „Metsakuru“	1931	1932
504.	Sindi alevis asuv seltskondlik ühisus „Sõprus“	1920	1933
Tartumaa.			
505.	Rahvaselts „Kodu“	1927	1928
Tartu linn.			
506.	Akadeemiline Loomaarstiteaduslik Selts	1922	1927
507.	Eesti Kirjanduse Selts	—	1927
Välismaa.			
Riia linn.			
508.	Riia Eesti Hariduse ja Abiandmise Selts	—	1929

KARUSNAHA- JA MÜTSITÖÖSTUS	G. KANGRO	TARTUS, ALEKSANDRI 15
-------------------------------	-----------	--------------------------

Toimetuse juhataja: J. Rummo (peatoimetaja), A. Sibul, A. Särev, E. Vender (vastutav toimetaja).
 Väljaandja: Eesti Haridusliit. Toimetuse ja talituse aadress: Tallinn, S. Roosikrantsi 12.
 F-ma J. Ratasepa trükikoda, Tallinn Lai 43.

TARTU EESTI MAJANDUSE ÜHISUS

Tartus, Holmi tän. 12—18.

Osakonnad: Tartus, Võru tän. 4. Pukas ja Räpinas.

Soodsam ostukoht igale valmistajale ja tarvitajale.

Laos: suures valikus õiglaste hindadega põllutööriistad ja masinad, väetisained, looma jõuloidud, karja- ja linnukasvatuse tarbed, ehitusmaterjalid, käsitööriistad, teras- ja rauakaubad, masinaõlid, masina-rihmad, veskikivimaterjal, naha- ja koloniaalkaubad.

Müük suurel ja väikesel arvul.

INGLISE MAGASIN

H. GUTKIN

soovitab oma lugupeetud ostjaskonnale odavate hindadega kõige suuremas väljavalikus kodu- ja välismaa RIIDEKAUPU

TALLINN, VIRU 4

TELEFON 436-46

TARTU SAAPATÖÖSTUS

ASUT. 1910 AAST

TARTUS, Narva t. 8.

Tööstuses saab valmistatud liiste igasuguste jalgade järele. Jalanõud saavad täpisealt ja korralikult tehtud, nii et julgesti võivad jalanõude tarvitajad „Tartu saapatööstusest“ tellida, mida tunnustavad näitustele pandud tööd, mille eest hõbe- ja kõrgemad kuldaurad on antud.

Täielik vastutus tööde eest.

Austusega J. SPEEK.

Kõige soodsam ja rikkalikum ostukoht
on

Päevalehe raamatu- ja kirjutusmat. kauplused

Suur Karja tänav 23.
Kõnetraat 446-11

Pikk tänav 2
Kõnetraat 428-83

Pakume oma rikkalikult kodu- ja välismaa kaupadega varustatud
l a d u d e s t:

Raamatuid teaduslikke ja ilukirjanduslikke, liht- ja iluköites.
Alati huvitavaid uudiseid.

Noorsoo- ja pildiraamatuid.

Kirjutus-, joonistus- ja maalimistarbeid.

Pappi, valget, halli ja pruuni.

Pergamenti ja pergamiini.

Kontoriraamatuid, arvelaudu, aktikaasi ja registraatoreid.

Kohvleid, portfelle ja kirjamappe.

Kirjutuslauanõusid.

Postkaardi-, pildi- ja salmialbumeid.

Raamatuköitmise-tarbeid.

Paberserviette ja lordipabereid.

Lillevaase.

Õnnesoovikaarte j. n. e. j. n. e. j. n. e.

Tallinna Eesti Kirjastus Ühisus

SPRENK - LÄTE

kontsert- ja hariliku suurusega

PIANIINOSID

TARTUS
Rüütli tän. 25
Kõnetr. 13-09

Täiendavad uuendused;
MANOALPAIS ja PEDALPAIS

TALLINNAS
K. Jürgenson
Kuninga tän, 5

TARTU LINNAPANK

TARTUS, RAEKOJAS

—

TELEF. 11-32.

Võtab raha hoiule -- Annab laene.
Ostab ja müüb väärtpabereid.
Toimetab kõiki pangaoperatsioone.

Korrespondendid kõigis kodumaa lin-
nades ja rahvarikkamates kohtades maal.

Saadaval hoiukarbid.

Saadaval hoiukarbid.

Narva Kalevi Manufaktuur

käib põhimõtte järgi:

suurim vastupidavus, kõrge elegants, kõige
odavamad hinnad!

///

Valmistatakse kvaliteedil võrdselt parimate välismaa kaupadele:

meesterahva ülikonnariiet, püksi- ja mantliriiet,
daamidele kleidi-, kostüümi- ja mantliriiet, kõiki
vormiriiete sorte, õppurite riiet, piljardikalevit j. p. m.

IRIDIUM metall on mitu korda kallim kullast ja teda pannakse täitepea sulgedele otsele «IRIDINOID» on metalli nimi, mis on välimuselt ja vastupidavuselt võrdne Iridiumile.

Seepärast võib ühe „IRIDINOID“

sulega kirjutada mitu kuud, ilma et tint teda rikuks.

«Iridinoid» annab 80% kokkuhoitu!

«Iridinoid» valmistatakse 28 vormis.

Varvatavaimad meil on:

777 EF Iridinoid, kõvad; 888 EF Bona, keskmised; 444 F Prima, pehmed; 777 F Iridinoid, pehmed; 606 EF Abel, hari-likud; 555 MB Pan, rondo; 778, 779, täitesulepeadele.

Pange tähele:

Igal sulel on peal märk «IRIDINOID».

Saada kõigis kirjutusmaterjali kauplustes.

Vabriku esindaja: A. BERTELOV, Tallinn.

H. Vester

jalanõude äri

Promenadi 5, Tartus

Soovitab vastupidavaid ja elegantseid daamide ja härrade jalanõusid mõõduka hinnaga.

Austusega H. VESTER.

A. S.

„Eesti Reisibüroo“

TALLINN, Kinga 3 (Tartu Panga kõrval)

TARTU, Suur Turg 7

PÄRNU, Rüütli tän, Endla maja.

K. LUKK'i

pildiraami-lapeediliistulööstus ja äri

Asutatud 1888 a.

Tartus, Promenadi tänav nr. 4

Stiil-, ümmargused- ja ovaalraamid igas suuruses. Kuld-, polituur-, vakseeritud-, pildiraami- ja tapeediliistud.

Sisseraamitud pildid.

Hinnad võistlemata odavad.

**Tallinna Eesti
Majandusühisus**

Estonia pst. 21. Tel. 458-80, 458-81

Paberi ja kirjutustarvete ladu

RUDOLF KÄSPER

Tallinn, Viru tän. 4. Kõn. 436-71.

Lilleäri **A. Järv** Suurturg 5

Aiaäri Mäe 16.

Telef. 7-35.

Valmistab maitserikkalt kõiksuguseid ärisse kuuluvaid sidumistõid, üürib välja ilupuid igasuguseks otstarbeks.

Hinnad soodsad.

Korralik teenimine.

Paremaid Ameerika raadio vastuvõtte aparate

„Zenith“ ja **„Scott“** All-Wa-ve.

Raadiotööstustele: „**Arcturus**“ raadiolampe, „**Polymet**“ elektro-
lüütplokke, „**Radio Condenser Co**“ pöördkonden-
saatorid ja teisi raadiotarbeid.

Soovitab soodsate hindadega ladust

S. Karja 19--2

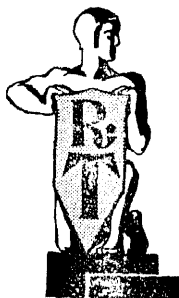
K. Loik

Telefon 446-81
469-11

ILMUSID TRÜKIST:

1. Kriminaalkohtupidamise seadustik
ühes seletuskirjaga Hind 75 senti
2. Kriminaalseadustiku maksmapanemise seadus
ühes seletuskirjaga Hind 75 senti
3. Kaitseväge kriminaalseadustik
ühes seletuskirjaga Hind 50 senti
4. Maksukaristuste seadustik
ühes seletuskirjaga Hind 75 senti

Pealadu RIIGI TRÜKIKOJAS. Saadaval parem. raamatukauplustes

VÄÄRTMETALL-
ASJADE JA
MÄRKIDE TEHAS

ROMAN TAVAST

Meie valmistame võist-
lemata häduses
AUHINDU, KINGITUS-
ESEMEID ja MÄRKE
hõbedast, kullast ja muist
metallist.

TALLINN, V. ROOSIKRANTSIG
TELEFON 452-79

„Regina“

☆ **Eau de Gologne** ☆

☆ **Lõhnaõli** ☆

Hea ja kauapüsiva lõhnaga!
Suur sortide valik.

A.-s. Prov. **J. Lill** Tartus

Fototarvete ladu ja fotolaboratoorium

Aug. Tanseri

Tallinn, Vene 7. Tel. 430-98

AJAKIRI „EESTI NAINE“

ilmub kord kuus. Kodude ja
naiste ajakiri. Hinnata kaasa-
anded „VÄIKESTE SÖBER“,
„TÜTARLAPS“ ja mustri- ning
lõikeleht. Hind 4 krooni aastas,
— 2 krooni pooles aastas. —
ÜKSIKNUMBER 40 SENTI.

Tellimisi võtavad vastu kõik postiasutused.

ÜKSIKNUMBRID
MÜÜGIL IGALPOOL.

KIRJAÜMBRIKU ja PABERI ÜMBERTÖÖTAMISETÖÖSTUS

O-ü. RAF. HAARLA

TALLINNAS, TINA TÄN. 9.

TELEF. 302-56.

Valmistab ja müüb:

Kirjaümbrikke rikkalikus valikus, kir-
jablokke, postpaberit, krepppaberit
40 värvis, kopeerpaberit j.n.e. j.n.e.

KIRJASTUSÜHISUS
„**RAHVAÜLIKOO**L“

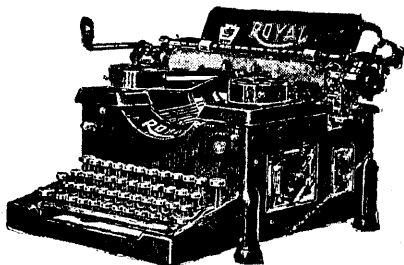
SUURIMAD paberikaupade, kirjutustarvete ja raamatute LAOD EESTIS.

TALLINN. Harju tän. 48, omas majas, telefonid 444-39, 444-37
Jaani tän. 6, panga majas, telefonid 446-66, 446-67

Meie ladudes on üle 3000 artikli. See kaupade mitmekesisus võimaldab igat soovi täita täpselt ja igas hulgas. Tellimised täidame nende saabumise päeval korralikult ja kiirelt. Ka telefoni teel võtame tellimisi vastu.

Meie anname vastutulelikult nõu kõlgis paberikaupadesse, kirjutustarvetesse ja raamatutesse puutuvates küsimustes, muidugi ilma ostukohustusega.

MEIE HINNAD ON ALATI
MÕÕDUKAD.

Teie äriline tegevus

sarnaneb elavale organismile, mille heaolu oleneb siseelundite töövõimest ja korrapärasest tegevusest. ● Töövõimsaimaks elundiks Teie äritegevuses on inimjõud,

kirjutusmasin ja arvutusmasin

„Royal“ ● „Facit“

Ainuesindaja:

V-d Louin & Schitikow

Tallinn, Niguliste tän. 18, telefon 454-57